

ZEKAT

stub stabilnosti
i razvoja zajednice

Priradio: Elnur Salihović

ZEKAT

stub stabilnosti i razvoja zajednice

2017 © Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

Sva izdavačka i autorska prava zadržana! Nijedan dio ove knjige ne može biti iznova objavljen, u bilo kojem obliku i na bilo koji način, uključujući fotokopiranje, bez prethodnog pismenog odobrenja izdavača, osim u svrhe kritičkih članaka i stručnih prikaza u kojima je dozvoljeno navoditi kraće odlomke. Također nije dozvoljeno pohranjivanje u elektronske baze podataka i objavljivanje djela na internetu od strane trećih lica.

Izdavač

EL-KALEM - izdavački centar Rijaseta Islamske zajednice u BiH
Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel.: 033 532 255 • Fax: 033 441 800 • E-mail: info@elkalem.ba
www.elkalem.ba

Za izdavača

Mesud Smajić

Priredio

Elnur Salihović

Recenzent za dio

o obračunu zekata i fetve

Enes Ljevaković

Urednik

Mustafa Prlijača

Tehničko uređenje

Aida Mujezin-Čolo

Dizajn korice

Tarik Jesenković

Štampa

Dobra knjiga, Sarajevo

Za štampariju

Izedin Šikalo

STUB STABILNOSTI
I RAZVOJA ZAJEDNICE

Sarajevo, 2017.

PRILEDIO: ELNUR SALIHOVIĆ

SADRŽAJ

Zekat – pojam i značenje	7
Značajne odluke za organizirano prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra u okviru Islamske zajednice u BiH.....	11
Fond Bejtu-l-mal Islamske zajednice u BiH.....	21
Materijalne vrste ibadeta.....	25
Obračunavanje zekata	53
Pitanja i odgovori o zekatu i sadekatu-l-fitru/ Fetve prof. dr. Enesa ef. Ljevakovića, muftije sarajevskog – fetva-i emina Islamske zajednice u BiH.....	65
Organizacija promocije i prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra u praksi imama.....	105
Uloga medžlisa u promociji obaveze zekata	111
Organizacija prikupljanja i raspodjele zekata u svijetu	115
Prilog.....	123

ZEKAT – POJAM I ZNAČENJE

Zekat, jedan od pet stubova islama, nakon namaza, prema mišljenju većine islamskih pravnika, najznačajniji je islamski šart i obaveza muslimana. Ispravno razumijevanje zekata i njegova primjena u svakodnevnom životu veoma je važna kako za muslimana kao pojedinca tako i za cjelokupnu zajednicu muslimana. Etimološki zekat je arapska riječ koja označava čišćenje, rast, napredovanje. U praksi muslimana zekat označava čišćenje imetka od nečistoća kao pripreme za njegov rast, napredak i uvećavanje. Sa aspekta islamskog prava, zekat podrazumijeva određeni dio imovine koju, u skladu sa Allahovim propisima, treba distribuirati među kategorijama ljudi koji imaju određenu potrebu. Također, ta riječ označava i sam čin davanja ili izdvajanja dijela imovine.

Određeni islamski učenjaci, tumačeći značenje riječi zekat, kažu da je dio imovine koji se daje u skladu sa ovom islamskom obavezom nazvan zekatom upravo zato što on uvećava imovinu iz koje je izdvojen i štiti je od propadanja i uništenja. Također, većina učenjaka se slaže da zekat ima višestruke efekte, pa tako pomenu to čišćenje i napredovanje se ne odnosi samo na imovinu, nego i na osobu koja daje zekat, jer zekat čisti i njegovu dušu, kao i osobe koje primaju zekat. To mišljenje se temelji na kur'anskom ajetu iz sure Et-Tevbe:

Uzmi od dobara njihovih zekat da ih njime očistiš i blagoslovljenim učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih, sigurno, smiriti. A Allah sve čuje i sve zna.

(Et-Tevbe, 103)

Gledano iz ugla većine zekatnih obaveznika, danas, vidljiv i naglašen je samo njihov čin davanja kao čin finansiranja i odricanja od dijela imovine. Međutim, na temelju citiranog ajeta jedan od najpoznatijih savremenih islamskih učenjaka Jusuf el-Karadavi u svom djelu *Fikhu-z-zekat* kaže da islam ne gleda na davaoca zekata kao na puki izvor sredstava ili finansijera, već kao na osobu kojoj je stalno potrebno duhovno i materijalno pročišćenje i blagoslov.

U navedenom ajetu, kao i na još jedanaest mjesta u Kur'anu za zekat se koristi pojam *sadekah* ili plural te riječi *sadekat*. Također, u hadisima Muhammeda, *alejhi-s-selam*, riječ *sadekah* se vrlo često javlja kao sinonim riječi zekat. Riječ *sadekah* se etimološki veže za riječ *siddk* koja u arapskom jeziku označava istinitost, povjerljivost, a jedno od značenja joj je i potpuna predanost u potvrđivanju vjere svojim djelima. Islamski učenjak Vahidi kaže da *sadaka* (*sadeqah*) označava davanje određene robe ili novca, u ime Allaha, kao izražavanje potpune vjere i potvrde vjerovanja u proživljenje i Drugi svijet. Muhammed, *alejhi-s-selam*, je jednom prilikom rekao da je *sadaka* dokaz i potvrda. (*Sahihu Muslim*)

Budući da ništa na Ovom svijetu nije slučajno, nije slučajno ni to da Uzvišeni Allah koristi ova dva pojma, zekat i sadaku (*sadeqah*), za naziv trećeg islamskog šarta. Uzimajući u obzir činjenicu da se putem pojma zekat naglašava čišćenje, rast i napredovanje, a kroz pojam sadaka (*sadeqah*) naglašava potvrda i dokaz vjere jasno je da je uporedo sa čišćenjem i napretkom muslimanu konstantno potrebno i potvrđivanje islamskog identiteta, a osoba koja na odgovarajući način ispunjava obavezu davanja zekata postiže to.

Zekat u osnovi ne znači samo materijalno izdvajanje nego i pročišćenje i napredak osoba na psihološkom planu. Preduvjet za sam čin čišćenja imetka je duhovno i mentalno pročišćenje i sva tri pomenuta čišćenja su uzajamno povezana. Samo onaj ko je duhovno i mentalno čist i stabilan neće sebi dozvoliti da postane rob svog imetka i da ga taj imetak odvede u propast. Čovjek koji prakticira čišćenje svog imetka zauzvrat dobija zaštitu od

devijacija kao što su škrtost, besosjećajnost i pohlepa. Zekatnom obvezniku koji na odgovarajući način ispunjava obavezu davanja zekata Uzvišeni Allah pomaže da dostigne visok stupanj svijesti koji podrazumijeva zahvalnost Uzvišenom Allahu na nafaci koju mu svakodnevno daje, mogućnosti da pomaže drugim ljudima i saznanju da je čovjek samo korisnik, a ne apsolutni vlasnik imovine koja mu trenutno pripada.

Savremenom čovjeku prijeko je potrebno duhovno, mentalno i materijalno pročišćenje. To pročišćenje u velikoj mjeri donosi zekat. Stoga je zekat jedan od ključeva duhovne, mentalne i materijalne obnove, stabilnosti i napretka muslimana.

Dajući zekat musliman se distancira od licemjera i nevjernika. Osoba koja na pravi način ispuni svoju obavezu davanja zekata bit će nagrađena nagradom koju je Uzvišeni Allah pripremio za Svoje iskrene robove. S druge strane, negirati zekat, kao strogu vjersku obavezu, znači izlazak iz vjere, a nedavanje zekata za osobu koja ga je dužna dati, predstavlja veliki grijeh koji podrazumijeva kako dunjalučku tako i ahiretsku kaznu i udaljava od Allahove, dž.š., milosti.

Davanje zekata na adekvatan način u našem vremenu jeste jedna od najboljih potvrda pripadnosti islamu i lojalnosti Islamskoj zajednici. Muslimani, zekatni obveznici, koji daju svoj zekat u Fond Bejtu-l-mal postižu višestruke efekte, za koje će, ako Bog da, biti višestruko i nagrađeni. Prvi efekat je izvršavanje jedne od pet najznačajnijih vjerskih dužnosti, čime svjedoče, potvrđuju svoju pripadnost islamu. Drugi je izvršavanje obaveze u skladu sa šeri'atskim propisima i važećim propisima Islamske zajednice u BiH, čime iskazuju podršku i potvrđuju lojalnost Islamskoj zajednici, koja je potvrda postojanja i jedan od stubova opstanka muslimana na ovim prostorima. Treći aspekt je za savremene muslimane izuzetno značajan, a to je sposobnost da budu dio organiziranog sistema, koji putem jačanja Fonda Bejtu-l-mal jača jedinstvo i poziciju muslimana na ovim prostorima.

Budući da je islam vjera sistema, jedno od ključnih pitanja savremenih muslimana je i pitanje potvrde svoje vjere kroz sistemski

uređene mehanizme. Podaci koji govore da još uvijek značajan broj zekatnih obveznika muslimana u Bosni i Hercegovini ne daje na odgovarajući način zekat trebaju biti razlog za zabrinutost cjelokupne zajednice muslimana. Očigledno je da veliki broj muslimana u Bosni i Hercegovini i dijaspori ne obraća pažnju na ogromnu važnost ove obaveze koja je naglašena u kur’anskim ajetima i brojnim hadisima Muhammeda, alejhi-s-selam.

Prirodno je da čovjek do određene mjere voli imetak, vežući se na određeni način za njega i nastoji da ga zaštititi, ali je u isto vrijeme nepojmljivo da ignoriše jasna kur’anska upozorenja i upozorenja koje je uputio Muhammed, alejhi-s-selam, o stvarnim opasnostima za taj imetak. Jedno od upozorenja koje je uputio Muhammed, alejhi-s-selam, je hadis: “Zekat se nikada nije pomiješao sa bilo kojim dijelom imetka, a da ga nije uništio i učinio da se raspadne.” (Bejheki)

Imami Ahmed smatra da se gore spomenuti hadis odnosi i na one koji primaju zekat, iako ga ne zaslužuju i ne pripadaju kategorijama koje mogu primiti zekat. Miješanje zekata sa ostatkom njihovog imetka za posljedicu će imati njegov raspad i uništenje. Šeri’atski pravnici se slažu da ispunjenje obaveze davanja zekata ne podrazumijeva samo čin davanja zekata, već ta obaveza podrazumijeva odgovarajući obračun, vođenje računa kome se daje zekat i na kraju sam čin davanja.

Mr. Elnur SALIHOVIĆ

ZNAČAJNE ODLUKE ZA ORGANIZIRANO PRIKUPLJANJE ZEKATA I SADEKATU-L-FITRA U OKVIRU ISLAMSKE ZAJEDNICE U BIH

Krajem šezdesetih godina prošlog stoljeća, uslijed finansijskih problema i zabrinutosti za opstojnost Gazi Husrev-begove medrese, dolazi do značajnijih promišljanja o mogućnosti organiziranog prikupljanja i korištenja sredstava zekata i sadekatu-l-fitra za potrebe Gazi Husrev-begove medrese i druge potrebe Islamske zajednice. U periodu nakon drugog svjetskog rata, pa sve do ustanovljavanja organiziranog prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra u Fond Gazi Husrev-begove medrese, ova medresa je radila u veoma teškim uvjetima i u određenim periodima je bila pred zatvaranjem.

Najznačajniji dokument za uspostavu organiziranog prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra je raspis Starješinstva Islamske vjerske zajednice u bivšoj Jugoslaviji o prikupljanju zekata i sadekatu-l-fitra u Fond Gazi Husrev-begove medrese i tumačenje šerijatskog propisa iz 1968. godine. Raspis i uputstvo za obračun zekata koji je objavljen uz taj raspis potpisali su tadašnji reisu-l-ulema Sulejman ef. Kemura i Husein ef. Đozo, vjersko-prosvjetni referent. Na početku raspisa se navodi: "Poslije dosta dugog teoretskog izučavanja i forumskog raspravljanja konačno se je najozbiljnije pristupilo organizovanju akcije prikupljanja zekata, sadekai-fitre, kurbanskih kožica i drugih dobrovoljnih priloga u fond za izdržavanje Gazi Husrev-begove medrese. U tu svrhu održani su i specijalni sastanci u Sarajevu, Tuzli, Banja Luci, Bihaću i Mostaru sa predstavnicima područnih odbora Islamske vjerske zajednice. Tim sastancima je lično rukovodio Reis-ul-ulema, što ukazuje na veliki značaj

i važnost ove akcije. Sa posebnom radošću se može konstatovati da je ova akcija naišla na puno razumijevanje predstavnika odbora Islamske vjerske zajednice i na njihovu spremnost da se aktivno uključe u nju.”

U daljem tekstu raspisa Starješinstvo daje dvanaest preporuka i jasnih instrukcija za organizaciju akcije prikupljanja zekata, sadekatu-l-fitra i kurbanskih kožica.

Drugi značajan raspis Vrhovnog islamskog starješinstva Islamske zajednice u SFRJ vezan za organizaciju akcije prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra upućen je, u septembru 1972. godine, svim odborima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. U dopisu se naglašava potreba aktivnijeg učešća svih organa, službenika i pripadnika Islamske zajednice, kao i članova udruženja Ilmije na jačanju akcije prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra. Raspis je potpisao reisu-l-ulema. U raspisu se ističe ogroman značaj ove akcije za potrebe nastavnog procesa i internatskog smještaja učenika Gazi Husrev-begove medrese i fakulteta i obezbjeđenja potrebnih sredstva za normalno funcioniranje medrese i fakulteta i podmirivanje njihovih obaveza, u narednom periodu.

Veoma važan skup koji je u određenoj mjeri stabilizovao akciju i dao joj potrebnu teorijsku potporu je Savjetovanje najviših organa Islamske zajednice u SFRJ o akciji zekata, sadekatu-l-fitra i kurbanskih kožica koje je održano 15. i 16. jula 1976. godine u Sarajevu. Na ovom savjetovanju su učestvovali predstavnici Vrhovnog Islamskog starješinstva na čelu sa reisu-l-ulemom, predsjednikom Sabora IZ, kao i predstavnici Starješinstava u SR BiH, Srbiji i Makedoniji i Crnoj Gori. Sama struktura učesnika ukazuje na veliki značaj koji je posvećen ovom događaju od strane najviših predstavnika Islamske zajednice. Referate na savjetovanju su podnijeli Husein ef. Đozo, dr. Ahmed Smajlović, dr. Jusuf Ramić, Abdurahman ef. Hukić i u ime Vrhovnog starješinstva Aziz Kadribegović, sekretar Vrhovnog starješinstva. Kako se navodi u izvještaju sa ovog savjetovanja, koji je objavljen u *Preporodu*, učesnici na savjetovanju su jednoglasno potvrdili raniju fetvu o prioritetu fonda Fakulteta i medresa i da je u datim uslovima i datom trenutku, s obzirom na specifične

uslove u kojima se nalazi Islamska zajednica u Jugoslaviji, najispravnije davati zekat i zekatu-l-fitr u Fond Fakulteta i medresa. Naglašeno je da ovaj zaključak ni u kojem slučaju ne znači da su ostali fondovi na koje se prema kur'anskom ajetu (*inneme-s-sadekatu*), vrši raspodjela zekata i zekatu-l-fitra, derogirani i proglašeni nevažećim. Ukoliko se poslije podmirivanja potreba Fakulteta i medresa, ukažu viškovi, oni će se trošiti i raspoređivati prema ocjeni nadležnog organa Islamske zajednice, na druge prioritetne fondove. Kroz referate je ukazano na potrebu odgovarajuće interpretacije kur'anskih ajeta i šerijatskih propisa i da upravo akcija prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra predstavlja takav pristup. Potcrtana je važnost sprovođenja u djelo zaključaka i poduzimanje odgovarajućih aktivnosti i izbjegavanja teoretisanja bez konkretnih djela.

Nakon prvog savjetovanja najviših organa Islamske zajednice, održanog u Sarajevu 1976. godine, drugi, veoma značajan događaj za dalji razvoj organiziranog prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra je bio Savjetovanje o zekatu i sadekatu-l-fitru, održano 24. maja 1983. godine, u organizaciji Starješinstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Sloveniji. Na ovom savjetovanju podneseno je šesnaest referata. Svi referati podneseni na ovom savjetovanju objavljeni su u Islamskoj misli. Kako se navodi u uvodniku izdanja Islamske misli u kojem su objavljeni referati odavno se osjećala potreba za kompletnijim sagledavanjem šireg kompleksa pitanja vezanih za zekat i sadekatu-l-fitr, kako bi se ta pitanja proučila u svim njihovim dimenzijama i dovela u vezu sa njihovim ishodištem Kur'anom, Hadisom i pozitivnom islamskom praksom. Predsjednik Starješinstva za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju, dr. Ahmed Smajlović rukovodio je savjetovanjem, a prisustvovao mu je i reisu-l-ulema, predsjednik Sabora IZ, direktori medresa i drugi zvaničnici IZ-e.

U kasnim osamdesetim i ranim devedesetim godinama očigledan je smanjen intenzitet odluka i aktivnosti najviših organa Islamske zajednice vezanih za aktivnosti organiziranog prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra, ali je zadržan fokus i dalje istican značaj ovih aktivnosti za Islamsku zajednicu.

Jedna od značajnijih odluka, koja potvrđuju činjenicu da su najviši organi Islamske zajednice nastojali odrediti prioritet u raspodjeli zekata u skladu sa šerijatskim propisima i potrebama vremena, je odluka novog saziva Rijasetu u toku agresije na BiH.

Na sjednici Rijasetu Islamske zajednice u R BiH, održanoj u Zenici, 23. i 24. januara 1995. godine donesena je odluka da se prikupljena sredstva zekata i sadekatu-l-fitra usmjere u fond za materijalno zbrinjavanje siromaha i nevoljnika. Zaključak sa pomenute sjednice Rijasetu je glasio: "Sagledavajući ukupno stanje naše zemlje i našeg naroda, konstatovano je da se većina stanovništva nalazi na egzistencijalnoj ivici i da u postojećim uvjetima jedva preživljava, te je odlučeno da ove godine sredstva zekata i sadekatu-l-fitra budu usmjerena u fond za materijalno zbrinjavanje siromaha i nevoljnika (*fukara* i *mesakin*) u skladu sa kur'anskim ajetom u kome su nabrojene kategorije kome pripada zekat. Procenat koji je ostajao odborima od 30% ukupljenog iznosa ostaje nepromijenjen."

U vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu u godinu nakon agresije, većina zekata i sadekatu-l-fitra je prikupljena u džematima u bošnjačkoj dijaspori, dok u većini džemata u Bosni i Hercegovini, nisu ni postojali uvjeti za odgovarajuću organizaciju i značajnije rezultate prikupljanja.

Posebno su značajne uplate iz bošnjačke dijaspore bile 1995. i 1996. godine, kada su značajno prelazile uplate iz Bosne i Hercegovine. Od 1997. godine pa sve do danas, prikupljeni iznos u džematima i međžlisima u Bosni i Hercegovini veći je od iznosa prikupljenog u džematima i krovnim organizacijama u dijaspori. Uporedi li se tadašnji rezultat prikupljanja sa aktuelnim rezultatima, uočiće se velika razlika u omjeru prikupljenog zekata i prikupljenog sadekatu-l-fitra i razlika u procentu u ukupnim rezultatima prikupljanja između organizacionih jedinica Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i dijaspori.

Ukupni rezultati prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra u Bosni i Hercegovini i dijaspori u 2016. godini, ukazuju na činjenicu da je

tek u toj godini prikupljeni iznos zekata bio veći od prikupljenog sadekatu-l-fitra. Islamskoj zajednici je trebalo gotovo pedeset godina, od početka organiziranog prikupljanja 1968. godine, pa do 2016. godine, da u ukupno prikupljenim sredstvima, prikupljeni zekat bude veći od prikupljenog sadekatu-l-fitra. Prema ranijim procjenama, sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća, u ukupno prikupljenim sredstvima zekata i sadekatu-l-fitra, čak 90% su bila sredstva sadekatu-l-fitra, a samo 10% sredstva zekata. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini je tek u posljednjem desetljeću ostvarila značajne pomake u prikupljanju zekata, tako da je u 2016. godini ostvarena prekretnica u odnosu prikupljenog zekata i prikupljenog sadekatu-l-fitra.

U 2016. godini ukupno prikupljeni zekat i sadekatu-l-fitr u Bosni i Hercegovini i dijaspori, iznosio je 14.061.547,00KM, što je za 1.322.468,00KM ili 10,9% više nego u 2015. godini. Zekat i sadekatu-l-fitr prikupljen u džematima i medžlisima u BiH iznosio je 9.118.010,00KM što je za 598.771,00KM ili 7,5% više od iznosa prikupljenog u 2015./1436. godini. U dijaspori je prikupljeno 4.250.662,00KM, što je za 550.376,00KM ili 14,9% više nego u prethodnoj godini. Direktno na račun Fonda Bejtu-l-mal fizička i pravna lica su uplatila 694.249,00KM, što je za 164.565,00KM ili 30% više nego u prethodnoj godini. Ukupno prikupljeni zekat i sadekatu-l-fitr na nivou cijele Islamske zajednice u BiH, uključujući i mešihate u Sandžaku-Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji, iznosi oko 15,2 miliona KM.

Iz stavova, Husein ef. Đoze, čovjeka koji je dao neizmjeran doprinos za ustanovljavanje i razvoj akcije organiziranog prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra, možemo vidjeti principe i činjenice za kojima se povodilo tadašnje rukovodstvo Islamske zajednice u pitanju pokretanja, organizacije i razvoja organiziranog prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra. Đozo uzima kao premisu činjenicu da Kur'an propisuje ustanovu zekata kao društveni instrument za podmirivanje potreba društvene zajednice i da je on obavezni doprinos za opće potrebe.

On navodi da je Muhammed, alejhi-s-selam, shvaćajući da zekat predstavlja materijalnu bazu iz koje treba da se osiguraju sredstva za pravilno funkcioniranje društva i njegovih institucija, donio i odgovarajuća rješenja koja su bila u skladu sa potrebama prve islamske zajednice. Dao je koncepciji zekata odgovarajuću primjenu koja je najbolje odgovarala trenutku u kojem se nalazila islamska zajednica. Đozo smatra da je traženje novih rješenja kada je u pitanju primjena propisa zekata, ustvari slijeđenje sunneta koji ne dozvoljava da se islamska misao zaustavi i okameni u određenom vremenu. Đozo navodi i glavne razloge pokretanja ove akcije kod nas. "Duboke društvene promjene koje su nastale kod nas u najnovijoj društvenoj stvarnosti, uspostavljanjem socijalističkih odnosa imale su veoma velike reperkusije u oblasti vjerskog života. Novim društvenim mjerama temeljito je pogođena, onespособljena i razrušena ranija materijalna baza vjerskog života. Sprovedenjem agrarne reforme, nacionalizacije i eksproprijacije nestalo je vakufa kao glavne osnove za tu bazu."

Navedena situacija je dovela Islamsku zajednicu pred velike probleme i potrebu traženja novih izvora za materijalnu bazu, posebno za finansiranje vjerskih zavoda i školovanja kadrova. U to vrijeme kao prioritet nametnulo se pitanje otvaranja Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu. Đozo dalje naglašava da su u isto vrijeme svake godine stotine miliona dinara zekata i sadekatu-l-fitra išle tamo gdje ne bi trebale. "Iako sa zakašnjenjem, ali možda smo ipak prva zajednica u islamskom svijetu, koja je počela ozbiljno da razmišlja o boljem korišćenju zekata i sadekai-fitra, o organizaciji sakupljanja, o raspodjeli, o privođenju ovog davanja njegovoj pravoj svrsi. Našli smo se pred činjenicom da samo muslimani u Bosni i Hercegovini daju godišnje u vidu zekata i sadekai-fitra, oko pola milijarde starih dinara. Ali kuda te pare idu i da li od njih zajednica ima bilo kakve koristi? Kako nam se u našoj novoj društvenoj stvarnosti, kao što smo istakli, pitanje održavanja vjerskih zavoda postavilo u svojoj ošttrini, izučavajući i razmišljajući o ovom problemu, došli smo na ideju da bi zekat i sadekai-fitr mogli biti veoma dobro i sigurno rješenje ovog važnog pitanja."

Đozo naglašava da nema poteškoće da se nađe teorijska, šerijatska osnova da je, u uvjetima u kojima su se našli muslimani u SFRJ, izdržavanje vjerskih zavoda najprioritetniji fond. Zbog toga je nakon teorijske razrade, ovo pitanje razmatrano na najvišim forumima Islamske zajednice i donesen je zaključak da se organizira akcija prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra. Također, kako Đozo navodi, rukovodstvo Islamske zajednice je bilo svjesno da će akcija, kao i svaka promjena i novina, naići na otpore i poteškoće, ali je glavni cilj bio da se zekatu i sadekatu-l-fitru da pravi smisao, da se privede svojoj svrsi i da se konačno stane na put haosu koji je vladao u davanju zekata i sadekatu-l-fitra, kako bi se ova davanja i vrlo važni izvori prihoda što bolje koristili. Na kraju Đozo zaključuje da Islamska zajednica nema vlasti da prisilno ubire zekat i sadekatu-l-fitr, ali da želi objasniti muslimanima da ona sa šerijatskog gledišta ima pravo da organizira prikupljanje i odredi prioritete u raspodjeli zekata i sadekatu-l-fitra. Svaki musliman koji ne da svoj zekat i sadekatu-l-fitr u fond za vjersku prosvjetu učinit će veliki grijeh i prema Bogu i prema Islamskoj zajednici.”¹

Navodimo i dio referata “Kur’anske osnove zekata” koji je dr. Ahmed Smajlović podnio na Savjetovanju o zekatu i sadekatu-l-fitru održanom u Sarajevu 1976. godine.

Razmatrajući pitanje kome i gdje da se daje zekat i zekatul-fitr i navodeći 60. ajet sure Et-Tevbe o osam kategorija mogućih primaoca zekata dr. Smajlović ističe: “Kako se iz ajeta vidi postoji osam kategorija koje imaju pravo na zekat. Ove kategorije se ne mogu poništiti, niti ih iko može ugasiti. One se mogu pojaviti u svakom mjestu i vremenu. O prednosti jedne kategorije nad drugom dužna je da vodi brigu nadležna islamska vlast. To je u islamskim državama vlada, a tamo gdje toga nema nadležno je predstavništvo islamskog-vjerskog poslovanja koje je i odgovorno za islamski-vjerski život u datoj sredini, jer je ono neposredni nosilac halifinij prerogativa. U našim uslovima ta prava su skoro čitavo jedno stoljeće posebnim vjersko-pravnim aktom “menšurum” prenešena

¹ H. Husein Đozo, Islam-Zekat, *Glasnik* XXXIV 1971., str. 558-563

izravno na reisu-l-ulemu. Ni on ni bilo ko drugi ne može ugasiti ni jednu od spomenutih kategorija, ali je dužan da u određenim uslovima i postojećim vrstama odredi prioritet jedne vrste nad drugom. Tako je na primjer postupio hazreti Omer, r.a. – drugi halifa – koji je zabranio da se iz “Fonda zekata” izdvaja dio za “el-muellfeti kulubuhum”, smatrajući da je izdvajanje dijela zekata za ovu kategoriju u datom vremenu bilo nepotrebno i suvišno.

U našim konkretnim uslovima centralizacija “Fonda zekata i zekatul-fitra” pri Vrhovnom islamskom starješinstvu u SFRJ, ne samo da je bio ispravan potez, nego i njegova kur’anska obaveza sa reis-ul-ulemom na čelu... Većina od kategorija navedenih u pomenutom kur’anskom ajetu u našim uslovima ne postoje, a neke se rijetko kada i pojavljuju, tako da određivanje prioriteta, “ve fi sebilillahi” bilo je potpuno ispravno, nužno i neminovno. Pitanje izgradnje medrese i fakulteta i saniranje njihovih prilika bilo je prioritetno, a svakako da postoji obaveza stalne brige za siromašnim, nemoćnim i nastradalim, u onoj mjeri koliko ih ima u našim uslovima. Ukoliko bi se sutra pojavila nužnija potreba za prioritetom jedne od pomenutih kur’anskih kategorija, pomenu-ti odgovorni organ bi trebao i morao zvanično odrediti i njegov prioritet.”²

Gore navedena mišljenja naša dva velika alima korespondiraju sa mišljenjem poznatog savremenog alima Jusufa el-Karadvija: “Zekat je strogo propisana obaveza (fardun minellah), ali u osnovi ne kao pravo ostavljeno volji pojedinaca da ga oni u zavisnosti o jačini njihovog vjerovanja izvršavaju ili ne izvršavaju. Treba biti načistu, da zekat nije nikakvo individualno dobročinstvo niti milostinja. To je veoma značajna socijalna ustanova koju kontroliše zajednica, a kojom rukovodi određeni administrativni mehanizam i putem propisanog instrumentarija ubire zekat od obveznika i raspodjeljuje ga u propisane fondove i namjenske potrebe. Ovdje nema nikakve razlike između bilo koje vrste imovine. Nadležni organi ubiru zekat od cjelokupne imovine, bez obzira da li je zahir

² Ahmed Smajlović, Kur’anske osnove zekata, *Glasnik* XXXIX 1976. br. 4, str. 350-351

(poljoprivredni proizvodi, stoka i sl.) ili batin (novac, trgovačka roba...), prema klasičnoj podjeli.”³

Fundamentalni principi na kojima počiva organizirano prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra, utemeljeni na osnovu šerijatskih propisa raspisom Vrhovnog starješinstva Islamske zajednice 1968. godine, preko različitih odluka i mišljenja uvaženih naših alima, posebno su ojačani, u prethodnih nekoliko godina, fetvom reisu-l-uleme i Vijeća muftija. U novije vrijeme, 2011. godine, tadašnji reisu-l-ulema dr. Mustafa ef. Cerić je u ramazanskoj hutbi dao jasnu instrukciju o obaveznosti davanja zekata i sadekatu-l-fitra u Fond Bejtu-l-mal Islamske zajednice u BiH. Reisu-l-ulema dr. Hussein ef. Kavazović je u ramazanskoj hutbi 2013. godine izdao fetvu o obaveznosti davanja zekata i sadekatu-l-fitra u Fond Bejtu-l-mal Islamske zajednice u BiH. Vijeće muftija Islamske zajednice u BiH je potvrdilo ovu fetvu reisu-l-uleme.

Pomenute odluke i fetva imaju veliku važnost za očuvanje i dalji razvoj organiziranog prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra u okviru Islamske zajednice u BiH. Jako je važno slijedenje i primjena ove fetve, kao i ubjeđenje i zajednički stav svih uposlenika Islamske zajednice, a posebno onih koji su uključeni u sistem promocije, prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra. Princip odgovornosti i prava ulu-l-emra da odredi principe i način prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra u jednoj zajednici i njegovo odgovarajuće shvatanje je od ključne važnosti za stabilnost i razvoj sistema prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra, kao i ukupnu stabilnost i razvoj Zajednice.

U analizi našeg odnosa prema zekatu i sadekatu-l-fitru, uočavamo, na osnovu rezultata prikupljanja i općeg stanja, različite pristupe i percepcije ovih obaveza. Posmatramo li džemat kao baznu organizacionu jedinicu unutar Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini prepoznat ćemo tri pristupa. Prvi je da se u određenim džematima zekat doživljava kao obična sadaka i ne pridaje mu se odgovarajuća pažnja. Još uvijek postoji disproporcija u velikom broju

³ Dr. Jusuf el-Karadavi, *Fikhu-z-zekat*, II/747.

džemata između potencijala i ostvarenih rezultata prikupljanja. S druge strane, u određenim organizacionim jedinicama unutar Islamske zajednice, zekat se posmatra prvenstveno kao izvor prihoda i nerijetko se gubi osjećaj za njegovu primarnu važnost i ulogu u muslimanskoj zajednici. Hvala Allahu, postoji i treći pristup, koji je ipak dominantan, ali ne i dovoljno zastupljen. On podrazumijeva odgovarajući odnos i svijest o zekatu, prvenstveno kao ibadetu, islamskom šartu, koji donosi prihode koji moraju biti tretirani i trošeni sa posebnom pažnjom i u svrhe koje su tačno precizirane u okviru šerijatskih propisa.

Ovakav odnos mora biti strateška odrednica koja će biti usvojena i primijenjena na svim nivoima i organizacionim jedinicama Islamske zajednice. Pravo na prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra, koje Islamska zajednica po šerijatskim propisima ima, jeste privilegija, ali je mnogo veća njena odgovornost i obaveza da uspostavi odgovarajući sistem prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra. *Što se tiče normiranja aktivnosti prikupljanja i raspodjele zekata i sadekatu-l-fitra, ona je prilično dobro uređena sa dva pravilnika: Pravilnik o fondu Bejtu-l-mal, koji je usvojio Sabor Islamske zajednice 2004. godine i Pravilnik o prikupljanju zekata i sadekatu-l-fitra u Islamskoj zajednici u BiH, koji je usvojio Rijaset Islamske zajednice 2009. godine. Pomenuti pravilnici se u principu poštuju na svim nivoima i organizacionim jedinicama Islamske zajednice.*

Mr. Elnur SALIHOVIĆ

FOND BEJTU-L-MAL ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

“Na temelju Kur’ana i sunneta, u svojstvu poglavara Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini po ovlastima iz menšure, po kojoj su muslimani u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji, te Bošnjaci izvan domovine članovi jedne Zajednice, obznanjujem da je izdvajanje zekata i sadekatu-l-fitra u fond Bejtu-l-mal Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini obaveza (farz) svakog muslimana i muslimanke, proistekla iz Kur’ana, sunneta i idžma’a (konsenzusa) naše Zajednice.

U tim sredstvima je pravo siromaha i slabih, te pravo ispunjavanja potreba očuvanja, funkcioniranja i unaprjeđenja rada institucija i ustanova Islamske zajednice, koje iziskuju vrijeme i mjesto.” (Fetva reisu-l-uleme Husein-ef. Kavazovića o obaveznosti davanja zekata i sadekatu-l-fitra u Fond Bejtu-l-mala Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini)

Kako smo ranije naveli, organizirano prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra, u okviru Islamske zajednice u bivšoj Jugoslaviji je počelo krajem šezdesetih godina prošlog vijeka osnivanjem Fonda Gazi Husrev-begove medrese. Pojam Fonda Bejtu-l-mal na našim prostorima prvi put je korišten u članu 12. Ustava Islamske zajednice u SFRJ iz 1990. godine. Sadašnji Ustav IZ u BiH, koji je donesen 1997. godine, predvidio je da sredstva od zekata, sadekatu-l-fitra i kurbana čine Fond Bejtu-l-mal i da upravljanje tim fondom propisuje Sabor IZ u BiH posebnim aktom. Izmjene Ustava Islamske zajednice u BiH, donesene u 2014. godini, propisuju da pored Rijasetu i Sabora Islamske zajednice u BiH, raspodjelu sredstava iz

Fonda Bejtu-l-mal određuje i Vijeće muftija i ono ima ključnu ulogu u raspodjeli, tako da sada postoje tri nivoa kontrole utroška sredstava iz pomenutog Fonda.

Sabor IZ u BiH je u aprilu 2004. godine donio Pravilnik o Fondu Bejtu-l-mal. Ovim pravilnikom definiran je Fond Bejtu-l-mal, ustanovljen je način punjenja i raspodjele sredstava iz njega, način upravljanja Fondom i druga važna pitanja za funkcioniranje Fonda. U članu 7. je propisano da Fondom upravlja Rijaset IZ u BiH. U članu 8. navedenog pravilnika propisano je da se sredstva Fonda koriste za odgoj i obrazovanje u srednjim, višim i visokim obrazovnim institucijama koje djeluju u okviru Islamske zajednice u BiH ili je ona njihov osnivač, za održavanje i unapređenje mektebske nastave, za pomoć povratničkim džematima, kao i druge vidove islamskog rada koji se odvijaju kroz organe i ustanove IZ, a kojima se podiže vjerski kulturni, odgojni i obrazovni nivo muslimana, te za druge namjene koje su od opće koristi za muslimane i Islamsku zajednicu. Odluku Rijasetu o raspodjeli sredstava iz Fonda Bejtu-l-mal, mora potvrditi Vijeće muftija, a nakon toga i Sabor IZ u BiH.

Pravilnikom o Fondu Bejtu-l-mal je predviđeno da Rijaset svake godine, prilikom definiranja raspodjele, utvrdi optimalan iznos sredstava koja će iz ovog Fonda izdvojiti za pomoć povratnicima u razorene džemate i drugim socijalno ugroženim licima. Pravilnikom je, također, propisano da se akcija prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra sprovodi u organizaciji Rijasetu IZ u BiH i da se prikupljena sredstva posebno knjigovodstveno evidentiraju kao sredstva Fonda, a od ukupno prikupljenih prihoda od zekata i sadekatu-l-fitra na nivou medžlisa u BiH 70% se usmjerava u Fond Bejtu-l-mal, 25% ostaje medžlisima za vjerskoprosvjerni fond pri medžlisu i izmirenja troškova ukupljanja, a 5% nadležnim muftilucima za vjerskoprosvjerni fond pri muftijstvu.

Od sredstava prikupljenih u dijaspori 60% se uplaćuje u Fond Bejtu-l-mal, a 40% ostaje džematima i krovnim organizacijama IZ BiH u dijaspori. Mešihati Islamske zajednice, na čijem području djeluju islamske obrazovne ustanove dužne su formirati svoj Fond

Bejtu-l-mal i iz tog Fonda doznačiti 5% u Fond pri Rijasetu za finansiranje zajedničkih organa i institucija.

RASPODJELA SREDSTAVA IZ FONDA BEJTU-L-MAL U 2016. GODINI

Raspodjela iz Fonda Bejtu-l-mal u 2016. godini izvršena je na osnovu prikupljenih 9.663.701,00 KM, od čega 8.763.701,00 KM od zekata i sadekatu-l-fitra i 900.000,00 KM od kurvana i kurvanskih kožica, a raspodjela je izvršena prema navedenom prikazu:

- Odgojno-obrazovne institucije IZ-e u BiH 35,9%
- Mediji IZ-e u BiH 9,8%
- Kulturno-obrazovne institucije IZ-e u BiH (Gazi Husrevbegova biblioteka i Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka) 11,7%
- Pomoć porodicama šehida, siromašnim, ugroženim, pomoć za povratak, stipendije i ostale humanitarne i socijalne aktivnosti IZ-e (raspodjela koja uglavnom ide preko Ureda za društvenu brigu Rijasetu IZ-e u BiH) 12,5%
- Troškovi štampanja i razduženja blokova 0,6%
- Sredstva za podršku vjerskoprosvjernih aktivnosti i rada muftijstava, muftijstva Sandžačkog, Udruženja ilmije, Vijeća muftija i Sabora IZ-e 13,1%
- Vjerskoprosvjernje i druge aktivnosti Rijasetu IZ-e 16,4%

Mr. Elnur SALIHOVIĆ

MATERIJALNE VRSTE IBADETA

ZEKAT

Uvod

Ukoliko budemo proučavali ibadet kao vid vjerskih aktivnosti od Boga propisanih uvjerit ćemo se da u osnovi islamskog učenja postoje tri vrste ibadeta i to:

1. el-ibadetu el-bedenijetu, tjelesni ibadet, kao što je namaz, post, dova;
2. el-ibadetu el-malijetu, materijalni ibadet, kao što je zekat, zekatu-l-fitr, kurban i slično;
3. el-ibadetu el-bedenijetu el-malijetu, tjelesno-materijalni ibadet kao što je hadždž.

“Na planu vjerovanja: samo se u Allaha vjeruje i jedino Njemu robuje, predaje i pokorava; na ekonomskom i privrednom planu: Allah je jedini vlasnik i posjednik, i Njemu pripada sve. Na planu znanosti, jedino Allah zna sve, a sve što ljudi znaju pomoću osjetila, iskustva, razuma i povijesti ograničeno je, relativno i odnosi se samo na stvoreni, ali ne i na gajb svjetove, o kojima jedino ispravno poučava Objava.”⁴

Ovdje želimo govoriti o vrsti ibadeta, el-malijetu, a zekat spada u prvu kategoriju te vrste.

⁴ *Koraci u Islam* - 143. str.

Općenito o zekatu

Prije pojave islama razlika između bogatih i siromašnih bila je veoma velika. Islam je, međutim, ustanovom zekata naredio bogatim da od svoje imovine daju jedan dio za siromahe, i to određeni dio, koji nikada ne može biti manji nego je propisan.

Odredbi zekata pridaje se velika važnost već samim tim što se ubraja među glavne temelje islama. U Kur'anu, a.š., kada se govori o klanjanju kao glavnom temelju islama, obično se u istom ajetu govori i o zekatu. I Muhamed, a.s., nabrajajući temelje islama, na trećem mjestu spominje zekat kao jednu od glavnih vjerskih dužnosti. Ashabi (drugovi) Muhammeda, a.s., pridavali su veliku važnost ovoj vjerskoj ustanovi. Zna se da je prvi halifa Ebu Bekr - Siddik proglasio rat nekim plemenima koja su poslije preseljenja Muhammeda, a.s., na drugi svijet, bila otkazala davanje zekata. Halifa je ta plemena ratom prisilio da izdvajaju zekat kao temelj islama.

Mekanski i medinski ajeti o zekatu

Zekat, kao obavezna dužnost svakog muslimana, u Mekanskom periodu objave nije bio imperativno naređen niti količinski određen. U drugoj godini, nakon Poslanikovog s.a.v.s., preseljenja iz Meke u Medinu, zekat je imperativom naređen, a i količinski preciziran kod određenih vrsta imovine. U jednom od posljednjih kur'anskih poglavlja koja su objavljena Muhammedu, a.s., (Et-Tevbe), jasno se vidi koliku važnost Kur'an pridaje zekatu. Na samom početku poglavlja Allah, dž.š., naređuje pravovjernima da se bore protiv idolopoklonika:

Ako se pokaju, pa budu klanjali namaz i davali zekat onda ih pustite na miru. Bog je milostiv i oprašta.

(Et-Tevbe, 5)

Kako i ovdje tako i na mnogim drugim mjestima Kur'an spominje zekat zajedno sa namazom. Riječ zekat se u Kur'anu spominje na 30 mjesta, dok se uporedo sa namazom spominje na 27

mjesta.⁵ Islamska ulema je još za vrijeme Muhammeda, a.s., ukazala na ovu činjenicu. Abdullah ibn Mesud je rekao: "Naređeno vam je da klanjate namaz i dijelite zekat. Ko od vas zataji sa zekatom taj nema ništa ni od namaza!"

O ovom pitanju svoj sud je izrekao i Ibn Zejd: "Namaz i zekat su stroge vjerske dužnosti. Među njima nema nikakve razlike."

Uzvišeni veli:

Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, siročadi, i siromasima, i putnicima namjernicima, i prosjacima i za otkup iz ropstva, i koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kad je preuzmu ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u neimaštini, i u bolesti i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone.

(El-Bekare, 177)

Namaz obavljajte i zekat dajite i zajedno sa onima koji namaz obavljaju i vi obavljajte

(El-Bekare, 43)

One koji vjeruju i čine dobra djela i namaz obavljaju i zekat daju čeka nagrada kod Gospodara njihova; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati.

(El-Bekare, 277)

A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima; traže da se čine dobra djela a od nevaljalih odvrćaju, i namaz obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati. Allah je doista silan i mudar.

(Et-Tevbe, 71)

⁵ J. Karadavi, Fikhu-z-zekat.

Allahove džamije grade oni koji u Allaha i u onaj Svijet vjeruju i koji namaz obavljaju i zekat daju i koji se nikog osim Allaha ne boje; oni su, nadati je se, na pravom putu.

(Et-Tevbe, 18)

A naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni vjeru ispovijedaju, i da namaz obavljaju i da zekat daju; a to je ispravna vjera.

(El-Bejjine, 5)

I molitvu obavljajte i zekat dajite, a za dobro koje za sebe pripremite naći ćete nagradu kod Allaha, jer Allah dobro vidi ono što radite.

(El-Bekare, 110)

U svjetlu ovih kur'anskih ajeta čovjek ne može postići dobročinstvo niti može biti bogobožan ako zanemari ili odbije davanje zekata. One koji odbiju davanje zekata, Božija milost neće obuhvatiti. Božija milost obuhvaća samo one koji su bogobožni, koji zekat daju i koji vjeruju u Božije dokaze.⁶

Hadisi o zekatu

Zekat je jedan od pet islamskih stubova. To navodi Muhammed, a.s., u hadisima o davanju zekata uporedo sa namazom. Ibn Omer prenosi da je Poslanik, a.s., rekao: "Islam je sazdan na pet stubova: svjedočenju da nema Boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, hodočašćenju Kabe i postu ramazana." (Buharija i Muslim)

Ibn Omer prenosi daje Poslanik, a.s., rekao: "Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne posvjedoče da nema Boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik i da obavljaju namaz i daju zekat. Kad to urade dobit će zaštitu od mene za njihove živote i imetak, ako su u saglasnosti sa islamom a njihov obračun će biti sa Allahom Uzvišenim." (Buharija i Muslim)

⁶ Zekat i sadekatu-l-fitr, str. 40.

Šaljući Muaza u Jemen Božiji Poslanik, a.s., ga savjetuje: “Pozovi ljude očitovanju da nema Boga osim Jednog Jedinog Allaha, da sam ja Allahov poslanik pa ako se oni tome pokore, tada ih obavijesti o naredbi obavljanja pet namaza u toku svakog dana i noći. Ako se i tome pokore, tada ih obavijesti da im je Allah stavio u dužnost dijeljenje zekata od njihove imovine kao bogataša i davanje njihovim siromasima.” (Buharija)

Ebu Ejub prenosi da je jedan čovjek upitao Poslanika, a.s.: “Obavijesti me o poslu koji će me uvesti u Džennet?” Vjerovjesnik, s.a.v.s., mu reče da ima neku svoju potrebu i odgovori: “Da obožavaš samo Allaha i da Mu u tom ništa ne pridružuješ, da obavljaš namaz, da dijeliš zekat i da obilaziš svoju rodbinu.” (Buharija)

Ebu Hurejre prenosi da je jedan nomad došao Vjerovjesniku i rekao: “Naputi me na posao, da bih - ako ga budem radio, ušao u Džennet.” “Da obožavaš samo Allaha i da mu u tome ne pridružuješ druga, da obavljaš propisani namaz, da daješ zekat i da postiž ramazan”, odgovorio je Muhammed, s.a.v.s. “Tako mi Onog u čijoj je ruci moj život na ovo neću ništa dodavati”, reče nomad. Kada je otišao, Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče prisutnima: “Koga raduje da vidi džennetskog čovjeka neka pogleda ovog nomada!” (Buharija)

Podrobnija analiza kur’anskih i hadiskih tekstova pokazuje nekoliko jasnih odredbi i otkriva islamsku angažovanost, društvenu solidarnost i individualnu karakternost.

1. Vjerovanje, iman je tačno određeno, a njegova suština precizirana;
2. Davanje, *infak* je regulisano kojim putem treba da bude i kako se ono uopće i traži;
3. Ibadet namaza i zekata su potpuno odvojene kategorije od ibadeta davanja, što je potvrda da su ibadet davanja i ibadet zekata dvije različite kategorije i da su to odvojene obaveze;
4. Davanje, *infak* je obligatno u osnovi, a izborno u visini odnosno iznosu, jer nije određena ni jedna od dvije granice: minimalna i maksimalna; te je njegova određenost prepuštena materijalnoj moći samog davaoca;

5. Davanje na ovaj način je ponekad obligatno do te mjere da se izjednačuje sa bezbjednošću samog društva;
6. Davanje je često pomenuto prije žrtvovanja života što je i logično i razumljivo, pa i prirodno;
7. Ispunjavanje obećanja iskazanog, Allahu, dž.š., zatim i društvu nužan je pratilac svih prethodnih kategorija;
8. Sve traži strpljivost, upornost i ustrajnost bez obzira na ne-
daće opasnosti i teškoće što potpunije određuju islamsku
angažovanost nad ostalim;
9. Takvi ljudi mogu biti iskreni i takvi su bogobožni.

U navedenim relacijama kreće se i zekat, kao istaknuti duhovno-materijalni temelj u islamu, on je određeno pravo koje nalaže obavezno davanje određenog dijela materijalnih dobara čovjeka. To je pravo Allaha, dž.š., i to je pravo društva. Kad kažemo materijalnih dobara onda mislimo na sve vrste materijalnog posjedovanja određenih granica - nisaba - minimuma - do kojih, ako ih vjernik dostigne, zajednica stiče pravo da ih uzme, jer određeni dio istih pripada njoj iz tačno određenih razloga koji određuju i filozofiju zekata:

Uzmi iz njihovih imetaka dio kojim ćeš ih očistiti i izgraditi.

(Et-Tevbe, 103)

Kome je naređen zekat?

Među ulemom vlada konsenzus da je zekat propisan pametnom, punoljetnom slobodnom muslimanu, muslimanki koji posjeduju nisab pod određenim uslovima. Ovakav stav uglavnom temelje na dokazima iz Kur'ana, hadisa kao i prakse prethodnih generacija, ashaba i tabiina. Minimum spoznaje o ovom ibadetu je nužnost, jer njegovo negiranje odvodi u bezvjerstvo.

S obzirom da postoji jedinstven stav o naprijed navedenom, među ulemom postoje dva mišljenja o tome da li iz imetka malodobne i lude osobe treba izdvajati zekat.

Prvo mišljenje istaknutih mislilaca, među kojima su imam Ebu Hanife, Ebu Jusuf i Muhammed, zastupaju da nije naređeno davanje zekata iz imovine maloljetne i lude osobe. Za ovakav svoj stav navode dokaze da kako god dotične osobe ne podliježu propisu namaza, posta tako ne podliježe ni njihova imovina zekatu, zatim navode hadis u kom se kaže da se trojici ne bilježe njihovi postupci – među njima su maloljetnik i luđak.

Drugo mišljenje zastupaju ashabi, među kojima su Omer, Alija, zatim Aiša, r.a., imami Malik, Šafija i Ahmed da se treba davati zekat iz imovine luđaka i maloljetnika. Dokaz za ovakav stav navode predaje koje imaju općenito značenje bez izuzimanja, zekat je propisan u imovini za potrebe ugroženih, ajet u kom se naređuje Poslaniku, a.s., da uzme dio (zekat) iz imovine bogatih takođe ukazuje na to. Hadis koji glasi: "Neka skrbnik trguje imovinom maloljetnika da je "ne pojede" zekat." (Tirmizija)

Opći uslovi imovine na koju se daje zekat

Svaka vrsta imovine ne podliježe zekatu, no ona imovina koja je podložna zekatu treba ispunjavati određene uslove, ti uslovi mogu biti opći i posebni:

1. Da imovina premašuje svakodnevne potrebe

Da predmet zekata bude ono što premašuje svakodnevne potrebe jer se time postaje bogat, a svakodnevne potrebe održavaju čovjeka na životu. One se u manjim omjerima razlikuju od mjesta, vremena i uslova života. Ulema je jedinstvena da su opskrba, stan, jahalica, odjeća, kućni namještaj, pribor zanata, knjige, čovjekova potreba i svakodnevnic, te da ne podliježu zekatu. O tom pitanju jasne su poruke Muhammeda, a.s.: "Zekat se ne daje, osim na bogatstvo." (Ahmed)

Uzvišeni Allah, dž.š., veli:

I pitaju te koliko da udijele. Reci: višak, eto tako vam Allah objašnjava propise da biste znali.

(El-Bekare, 219)

Riječ *el-afv* (višak) Ibn Abbas to objašnjava ovako: “Što pretekne od porodice.” Ovog je mišljenja velika većina ashaba.

Ovaj ajet nesumnjivo svjedoči da je Allah, dž.š., naredio i dozvolio dijeljenje nakon podmirivanje ličnih, porodičnih potreba. Skladan život i harmonija u porodici su uslovljeni zadovoljstvom općih potreba.

Ebu Hurejre prenosi hadis u kom je jedan od ashaba došao kod Poslanika, s.a.v.s., i rekao: “Poslaniče imam jedan dinar.” “Potroši ga na sebe”, odgovorio je Poslanik, “Imam još jedan!”, reče ashab. “Potroši ga za potrebe porodice”, reče Poslanik. “Imam još jedan!”, na to će ashab. “Utroši ga za potrebe djeteta”, uzvratit Poslanik. “Ali, imam još jedan!” “Postupi kako misliš i znaš!”, odgovori Poslanik, a.s. (Muslim)

2. Da imovina pregodini

Da dotična imovina, koja podliježe zekatu, pregodini hidžretsku godinu. To se odnosi na stoku, zlato, srebro, novac i trgovačku robu, a što se tiče žitarica, poljoprivrednih proizvoda, plemenitih metala i rude, što se vadi iz zemlje, zekat se daje na dan ubiranja.

Ovaj uslov se prenosi iz života i prakse ashaba, po njemu su radile sve prijašnje generacije. Zna se sigurno da oni nisu postupali osim kada su znali da je to vjerodostojno preneseno od Poslanika, s.a.v.s., koji je govorio: “Ne daje se zekat na imovinu osim što pregodini.” (Ebu Davud)

Postoji suprotan stav kod nekih ashaba kada je u pitanju ovaj šart, među njima su Ibn Abbas, Abdullah ibn Mesud, Muavija, r.a.

Ibn Kajjim veli: “Ta naredba je jednom u godini. Za usjeve i plodove godina (*havl*) je kada se uberu, tada je ta imovina upotpunjena. Naredba se ne odnosi za svaki mjesec, sedmicu ili da se dadne jednom u životu. To bi štetilo onom ko daje ili onom ko prima. Jedanput u godini dana je postignuta potpuna pravednost.”

3. Potpuno vlasništvo

Pod ovim se podrazumijeva da onaj ko daje zekat daje iz svoje lične imovine. Islam u osnovi uči sljedbenike da potpuna vlast u svim stvarima pripada Allahu, dž.š. Uzvišeni veli:

I dajte i nešto od imetka koji je Allah vama dao.

(En-Nur, 33)

O vjernici, udijelite dio onog čime vas Mi darujemo.

(El-Bekare, 254)

Čovjeku je samo povjerena uprava i raspolaganje imovinom:

Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onog što vam On stavlja na raspolaganje.

(El-Hadid, 7)

Mudrost ovog uslova se ogleda u tome što je vlasništvo vrsta blagodati, ono čini čovjeka sretnim i zadovoljnim. On jedino od svih stvorenja posjeduje i ima vlasništvo, time stiče pravo potpunog raspolaganja i slobodne uprave. Takva blagodati zahtijeva da se na njoj kontinuirano zahvaljuje. Nije i ne treba čuditi da islam zahtijeva čišćenje imovine putem zekata. To je pravo i obaveza vlasnika.

Uzvišeni veli: *Uzmi dio iz njihova imetka.* (Et-Tevbe, 103), a u *Musannefu* Ibn Ebi Šejbe se navodi: "U kapitalu ima obaveze i mimo zekata."

Iz svega proizlazi da se u imovini posjeduje dio koji pripada i potreban je siromasima, miskinima, pa se pitamo kako će čovjek posjedovati u svom bogatstvu dio onog koji mu ne pripada. Iz ovog uslova se izdvajaju:

- imovina koja je stečena na haram, nedozvoljen način. Ona se u Šeriatu ne tretira bogatstvom i time ne podliježe zekatu. U to spada svaka imovina koja je stečena pljačkom, krađom, prijevaram, kockom, mitom, lutrijom, kamatom i dr.
- imovina koja nema jasnog vlasnika; u to spada državno dobro, država se brine o svojim građanima. Zekatu takođe ne

podliježe vakufska imovina, ona pripada džamijama, me-dresama, institucijama od opšteg značaja, takođe imovina siromaha i miskina ne podliježe zekatu.

- zekat na dug, potraživanja

Kod pojma dug razlikujemo tri vrste: jaki dug, srednji dug i sla-bi dug:

1. Jaki dug je onaj što ga dužnik duguje za zajam ili trgovačku robu koju je odnio na veresiju. Za ovu vrstu duga treba se dati zekat i za one godine dok je ležao dug kod dužnika, ali tek kada se primi jedna petina nisaba.
2. Srednji dug je onaj što ga dužnik duguje za neku drugu ka-kvu imovinu kao kad neko kupi auto. Za srednji dug se ne mora dati zekat dok se ne primi koliko iznosi cijeli nisab.
3. Slabi dug je onaj dug koji proizlazi iz obaveza koji nemaju veze sa zamjenom za neku imovinu. Za slabi dug se ne mora dati zekat dok se ne primi koliko cio nisab, i to nakon godi-nu dana po primitku.

Ovo mišljenje zastupa imam Ebu Hanife, dok Ebu Jusuf i Mu-hammed zahtijevaju da se da zekat na dug bez razlike čim se bilo koliko naplati, a Ibn Hazm prenosi da Aiša, r.a., smatra da se zekat na dug ne treba davati.

4. Da je imovina podložna uvećanju

Jedan od uslova da bi imovina bila predmetom zekata jeste ta da je podložna uvećanju. Pod pojmom uvećanje podrazumijevamo da donosi prihod, da je unosna te da se brojem i količinski uvećaje. To povećanje može biti na dva načina:

1. Prirodnim putem, oplodnjom, razmnožavanjem i trгови-nom;
2. Da je to uvećanje pod nadzorom vlasnika ili njegova zastu-pnika.

Mudrost propisivanja ovog uslova se ogleda u tome da onaj ko dijeli zekat ne postane ugrožen i time potreban pomoći i zaštite

drugih. Zbog toga vlasnik imovine izdvaja neznatan dio iz veće količine svog imetka. Izdvajanjem zekata iz imovine koja se ne povećava/razmnožava dovodi vlasnika do siromaštva i nezavidna položaja u društvu. Poslanik Muhammed, a.s., u jednom hadisi šerifu veli: "Imetak se ne umanjuje zekatom." (Tirmizi)

Kada smo govorili o značenju riječi zekat istakli smo da ta riječ ima značenje uvećanja, povećanja. Dokaz za ovaj uslov crpimo iz riječi, postupaka Poslanika, a.s., kao i iz prakse ashaba. U doba Poslanika, s.a.v.s., sljedeća imovina je bila podložna uvećanju:

- ovce, koze, deve, krave, ako se drže na paši;
- zlato, srebro, novac, ako se ne drži u sefu;
- pšenica, ječam, burme, grožđe, plodovi i usjevi;
- pohranjeno blago od prijašnjih generacija

Svi su jedinstveni da je propisivanje zekata u ovim vrstama imovine zbog mogućnosti njena uvećavanja i razmnožavanja.

5. *Da imovina dosegne nisab*

Islam nije propisao zekat na svaku količinu imovine, nego je odredio jednu visinu, količinu koja se naziva nisabom. U jednom hadisu je Poslanik, a.s., rekao da se na manje od pet deva i manje od četrdeset ovaca ne daje zekat i manje od 200 srebrenih dirhema, ili manje od pet evsuka žitarica, plodova. Spomenuti iznos ili količina je određena jer ona realno može zadovoljiti godišnje potrebe četveročlane porodice.

Što se tiče zekata na poljoprivredne proizvode imam Ebu Hanife ne uslovljava nisab, dakle, koliko god čovjek ubere od poljoprivrednih proizvoda dužan je na to dati zekat, dok ostala ulema uslovljava nisab na poljoprivredne proizvode za svaku vrstu posebno.

Kada se da je zekat?

Zekat se može davati tokom cijele godine. Nema jednog određenog vremena. Uobičajeno ga je izdvojiti u ramazanu. To se čini u ramazanu zato što ljudi smatraju da ga je najbolje, a i najsevabnije

tada dati. Vadžib, obaveza davanja zekata stupa na snagu ispunjavanjem uslova koje smo naprijed naveli, dok je haram kasniti sa izdvajanjem ukoliko su ispunjeni uslovi.

Ukbe ibn Haris prenosi da je za Poslanikom, a.s., klanjao ikin-diju namaz. Nakon što je predao selam, Poslanik je žurno otišao u svoje prostorije i još brže se vratio. Iz takvog postupka i ozbiljnosti njegova lica moglo se primijetiti da se radi o veoma ozbiljnoj stvari, a zatim je Poslanik, a.s., rekao: “Dok sam bio u namazu sjetio sam se zlata pa sam smatrao nedopuštenim da prenoći kod nas, otišao sam i naredio da se podijeli!” (Buhari i Ahmed)

Poslanik, a.s., je rekao: “Ko bude imao imovinu u iznosu zekata pa ga ne podijeli, ta će mu haram imovina uništiti halal imovinu!” (El-Humejdi)

Ubiranje zekata

Osnova ovog podnaslova su riječi Uzvišenog Allaha:

Uzmi iz njihovih imetaka dio kojim ćeš ih očistiti i oplemeniti, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih zaista smiriti. A Allah sve čuje i sve zna.

(Et-Tevbe, 103)

Sasvim je nedvojbeno, u odnosu na islamske propise, da funkcija ubiranja zekata, određivanje i propisivanje načina ovog ubiranja, kao i organiziranje akcije u cijelosti, spada isključivo u nadležnosti islamskih, organa: organa vlasti tamo gdje ona postoje, ili vjerskih organa islamske zajednice, kao što je to slučaj kod nas. Na to nas upućuje sam Kur’an. Propisujući dio zekata onima koji su angažirani u akciji ubiranja zekata, on nam nedvosmisleno ukazuje na to da je ubiranje zekata društvena funkcija i da je samo društvo ovlašteno da to organizira na odgovarajući način. Tako je nastupao Muhammed, a.s., kao najodgovorniji i najautoritativniji faktor u prvoj razradi i primjeni zekatske kur’anske misli. Zekat je ubirao u Bejtu-l-mal (centralnu državnu blagajnu). Svaki dinar iz ove obaveze morao je doći u centralnu blagajnu.

Poslije smrti Muhammeda, a.s., nastavljena je ovakva praksa. Ebu Bekr je vojnički intervenisao protiv onih koji su odbili da ubiračima daju obavezni zekat. Drugi halifa Omer išao je istim putem. Halifa Osman unio je, međutim, u način ubiranja zekata izvjesne izmjene. Podijelio je imovinu koja podliježe zekatu na dvije vrste, onu koja se može kontrolisati (zahir), kao što su poljoprivredni proizvodi i stoka, i onu koja se ne može kontrolisati (batin), kao što je novac i trgovačka roba. Za prvu vrstu imovine zekat su ubirali organi, a za drugu prepušteno je vlasnicima, da oni daju zekat i raspoređuju ga prema propisima Šerijata. Prema shvaćanju najnovijih autora ovakva raspodjela danas nema više nikakva opravdanja. Danas je sve registrovano i svaku vrstu imetka je moguće kontrolisati.

U ovom slučaju Islamska zajednica je u našim uslovima jedina institucija kojoj se može povjeriti ubiranje i raspodjela zekata, time je njena obaveza veća da vjernicima u potpunosti predstavi ovu vrstu ibadeta, poduči ih njome, te za svaku godinu uredno izda saopćenje i proglas o visini zekata, kao što to čini za način ubiranja zekata i njegove raspodjele iz Bejtu-l-mala.

Razlika između zekata i poreza

Znajući da u našim uslovima mnogi, pa i vjernici, poistovjećuju zekat sa porezom, što je velika greška, koristim priliku da ukratko iznesem samo neke od bitnih razlika i navoda koje dr. Jusuf Karadavi ističe u svom kapitalnom djelu *Fikhu zekat*:

1. Zekat i porez se razlikuju u osnovi imena i njihova značenja,
2. Zekat je propisan, naređen vjerniku kao vid ibadeta, čime se čovjek približava Allahu, dž.š., i izražava Mu zahvalnost na blagodatima, dok porez propisuje država svojim zakonom i on se odnosi na sve građane,
3. Procenat zekata je od strane Gospodara propisan na određene vrste imovine, procenat je neznatan dok je porez propisan na svu vrstu imovine i mnogostruko je veći od iznosa zekata,

4. Zekat je trajno propisan i njegova skala se ne mijenja dok se porez mijenja zavisno od vlasti i državnog uređenja,
5. Zekat pripada određenim kategorijama koje su poznate putem Kur’ana dok se porez određuje, a gro svijeta nije upoznat gdje se i kako troši,
6. Zekat ima u sebi moralne vrijednosti, štiti, pomaže ugrožene, dok porez pripada državi, vlasti koja ima moć i nije ugrožena,
7. Dajući zekat čovjek osjeća sreću i zadovoljstvo što može pomoći ugroženima, dok dajući porez izražava svoje ogorčenje, nezadovoljstvo i sumnju u što se troši.

II SADEKATU-L-FITR

Druga vrsta materijalnog ibadeta (*el-ibadetu-l-malijetu*) jeste sadekatu-l-fitr, zekatu-l-fitr ili kako su to na našem prostoru sve donedavno zvali vitr, odnosno vitrovašće. Ova vrsta ibadeta je naređena povodom prestanka ramazanskog posta, a prije Bajram namaza kao i iz sveobuhvatne zahvalnosti na blagodatima kojima nas je obdario Allah, dž.š. Sadekatu-l-fitr je drugostepena dužnost (*vadžib*), a naređen je druge godine po Hidžri. Njegova naredba se uglavnom utvrđuje na osnovu hadisa, riječi i prakse Poslanika, s.a.v.s., mada Seid ibn Musejeb i Omer ibn Abdulaziz stoje na stanovitu da se riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.: *Spašen će biti onaj koji se očisti*. (El-A’la, 14), odnose na sadekatu-l-fitr. Ova vrsta ibadeta se razlikuje od zekata po tome što se on izdvaja na samom kraju Ramazana i daje se na osobe (*nufus*) dok se zekat može davati tokom cijele godine i izdvaja se na ime stečenog bogatstva.

Hadisi o sadekatu-l-fitru

Od Ibn Omera, r.a., se prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., odredio davanje zekatu-l-fitra: jedan sa’ hurmi ili jedan sa’ ječma za svakog roba i slobodna, muško i žensko, malo i veliko od muslimana. Ibn Omer, r.a. kaže: “Naredio je Božiji Poslanik, s.a.v.s., da se zekatu-l-fitr izvrši prije odlaska ljudi na bajramski namaz.”

Ibn Abbas prenosi da je Božiji Poslanik, a.s., propisao davanje zekatu-l-fitra radi čišćenja od besposličkog i nepristojnog govora i radi hrane potrebnima, pa ko ga izvrši poslije prima se kao sadaka.

Uslovi za davanje sadekatu-l-fitra

Da bi se naredba o sadekatu-l-fitru na nekog odnosila potrebno je da ispunjava sljedeće uslove:

- Islam, jer je to ibadet a on se prima samo od vjernika, pripadnika islama. Nije uslov kao kod drugih vrsta ibadeta pamet i punoljetnost.
- Vrijeme, odnosno mora se izdvojiti prije izlaska ljudi iz džamije sa klanjanja Bajram namaza kada prestaje vrijeme sadekatu-l-fitra. Nakon toga se smatra običnom sadakom.
- Nisab, višak imovine koja na taj dan prelazi potrebe. Nije uslov da se taj nisab uvećava ili da je podložan uvećanju kao kod zekata, niti mora biti trajan.

Mudrost njegova propisivanja

Sadekatu-l-fitrom se postiže potpuna čistoća postača i njegova posta od pukuđenja, ružna govora i izreke, nehotičnih postupaka koji su izgovoreni za vrijeme posta. Ono što je sehvi-sedžda u namazu to bismo mogli kazati daje sadekatu-l-fitru za post. Muhammed, a.s., je jednom prilikom upozorio da je post u prostoru između neba i Zemlje dok se ne da sadekatu-l-fitru. Kroz sadekatu-l-fitru se ogleda briga svakog pojedinca za ugrožene u društvu, to je socijalni doseg ili momenat jer Poslanik, a.s., veli: "Obogatite ih na taj dan!" Misli se na najugroženije, kako na taj dan ne bi bili izloženi potrebi rada i sticanja opskrbe. To znači da se islam nije zadovoljio da samo putem zekata štiti pojedince i institucije nego se tome pridodaje i sadekatu-l-fitru koji je namijenjen istim kategorijama kao i zekat, koji se prikuplja u Bejtu-l-mal kao i zekat.

Neki od propisa sadekatu-l-fitra

1. Ko iz opravdanih šeriatskih razloga nije postio, kao zbog bolesti, dužan je na kraju ramazana dati sadekatu-l-fitru;
2. Nije dužnost dati sadekatu-l-fitru na dijete u utrobi majke, ali je to lijepo uraditi, no na ono koje se rodi prije bajram-namaza mora se dati sadekatu-l-fitru;
3. U našim uslovima je najbolje i najkorisnije dati sadekatu-l-fitru za potrebe vjerskoprosvjetnih zavoda, shodno donesenoj fetvi;
4. Islamska zajednica je ta koja je dužna svake godine odrediti visinu sadekatu-l-fitra iskazanu kroz tri skale: maksimalni, srednji i minimalni iznos, te organizovano pristupiti prikupljanju ovih sredstava u centralnu blagajnu (Bejtu-l-mal);

Na osnovu izloženog može se uočiti razlika između zekata, sadekatu-l-fitra i sadake.

Zekat:

- farz, prvostepena dužnost,
- daje se tokom cijele godine,
- daje se na imovinu,
- uslov je nisab,
- daje se određenim kategorijama.

Sadekatu-l-fitru:

- vadžib, drugostepena dužnost,
- daje se za vrijeme Ramazana,
- daje se na osobe, nufuse,
- uslov je kod hanefija nisab.

Sadaka:

- mubah, trećestepena dužnost,
- daje se po izboru,
- daje se kad se želi,
- daje se kome se želi.

Vrijednost zekata i sadekatu-l-fitra kao i ibadeta

Nema sumnje da su ove dvije vrste ibadeta vrlo važne i značajne za organizaciju društva koje temelji svoju uspostavu na Allahovoj volji, pravdi i zaštiti svakog pojedinca u društvu. Da bi se mogle realizovati ove dvije vrste ibadeta svaki član zajednice (umme) mora biti u potpunosti angažovan na poslovima koji su njemu primjereni, dostupni zarad opskrbe. Svakako da ne smije niti može biti njegov rad u koliziji sa osnovnim islamskim pretpostavkama halala i harama. Ukazujemo samo na neke nebrojene vrijednosti koje su utkane u ovim vrstama ibadeta:

1. tim se činom izvršava naredba Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika, a.s.;
2. u tom se činu očituje davanje prednosti onim vrijednostima koje Allah, dž.š., voli (žrtvu) nad ljubavlju prema imetku, čime se iskazuje jasna potvrda čovjekove vjere - imana;
3. njime se reguliše odnos između bogatih i siromašnih u društvu što svakako rezultira čvrstom skladu i harmoniji u toj zajednici;
4. darežljivošću čovjek iskazuje svoju zahvalnost Allahu, dž.š., na blagodatima kojima ga je obdario;
5. udjeljivanje u svakom slučaju podstiče čovjeka na darežljivost, plemenitost i učvršćuje ga na putu da je imetak sredstvo kojim stičemo Allahovo zadovoljstvo, a ne cilj;
6. udjeljivanjem se čovjek oslobađa pohlepe egoizma i škrtosti, te se njime rješavaju važna pitanja društva kao što je siromaštvo, nepismenost i neorganizovanost.

III ZEKAT KAO INSTITUCIONALNI IBADET

Zekat kao institucionalni ibadet, nema za cilj riješiti, niti dati odgovore na sva pitanja koja zaokupljaju pažnju vjernika, obavezuju, mobilišu i pritišću Zajednicu, niti ima za cilj riješiti sva pitanja koja pred nas stavlja i koja nam nameće duh savremenih društvenih kretanja.

Ovo prije svega treba razumijevati kao naš pokušaj da se na dostignutom nivou organizacije promisli, otvore nove perspektive i ukažu vidici. Sagledvanje ljudskih i materijalnih potencijala i mogućnosti koje stoje pred nama, ili nam se pružaju, u trasiranju našeg budućeg rada za nas će imati presudnu ulogu. Zajedničkim angažmanom kroz razgovor, diskusije i prijedloge, zasigurno ćemo trasirati put do željenog uspjeha. Treba naglasiti da lepeza aktivnosti na području prikupljanja zekata i sadekatul-fitra u duhu vremena, svakodnevnih izazova, pitanja i problema, te nove organizacione strukture Zajednice, nudi priliku koju pojedinačno i zajedno trebamo iskoristiti. Valja opravdati ukazano povjerenje i adekvatno odgovoriti na očekivanja vjernika, a sve sa imperativom ka postizanju Božijeg zadovoljstva.

Zekat

Za početak, važno je razumjeti, da nema podjele u značaju zekata između društvene organiziranosti i ibadetske dimenzije. Zajedno čine cjelinu Božijeg propisa čime se ukazuje na važnost zekata. Svaki ibadet oplemenjuje pojedinca pa tako i zekat. Cilj propisivanja zekata je da oplemeni čovjeka kroz izvršavanje ibadeta, izdvajanje materijalnog dobra i izgradnju prosperitetnog društva. Podrobnijom analizom i uvidom u intencije propisivanja zekata, jasno će se uočiti tri podjednako važna polja na kojima se oslikava ova vrsta ibadeta:

- a. *Individualni* - Prihvatanjem zekata pojedinac iskazuje i jasno potvrđuje svoju pripadnost islamu. Izdvajanjem dijela iz svoje imovine, vjernik izvršava Božiju naredbu i potvrđuje težnju ka postizanju Božijeg zadovoljstva. Na taj način

zahvaljuje Allahu, dž.š., na blagodatima opskrbe, bereketu nafake i na posjedovanju darovanog imetka. Izdvajanjem dijela iz imovine, vjernik se privikava na izvršavanje ibadeta, čisti ostatak imovine, razvija osjećaj solidarnosti, odgovornosti, društvene brige za institucije, oslobađa se pohlepe, škrtosti, sebičnosti, egoizma i sl.

- b. *Imovinsko* - Izdvajanjem zekata iz imetka, imovina se: čisti, čuva, unaprjeđuje, uvećava, povećava i učvršćuje u halalu. Davanjem zekata, vjernik manifestuje da je Bog vlasnik svega, a da je čovjek samo korisnik onog dijela kojim ga je Allah počastio iz svoje milosti. U šeriatskim propisima je precizirano na šta se daje zekat, kada se daje, koliki je iznos davanja i kome se daje, za razliku od poreza koji se mijenja sa promjenom društvenog uređenja. Procenat od 2,5 % je aksiom i ne mijenja se od vremena njegovog propisivanja.
- c. *Opće dobro* – se oslikava kroz izgradnju društva i uspostavu institucija od šireg značaja. Društveno organiziranje zajednice vjernika, radi pojedinačnog i zajedničkog izvršavanja i prakticanja ibadeta predstavlja polaznu osnovu za ostvarenje istog. U organizacionom smislu, pojedinac predlaže, pokreće i formira, a u funkcionalnom smislu sve opstaje i traje kroz instituciju. Centralna blagajna zekata (Bejtu-l-mal), je ustanova od općeg značaja, koja je ustanovljena radi organiziranja, prikupljanja zekata kao materijalnog i ekonomsko-finansijskog ibadeta. Centralna blagajna ima zadatak planiranja, prikupljanja i raspodjele zekata. Takav vid organiziranja datira iz vremena poslanika Muhameda, a.s., koji je za potrebe prikupljanja zekata imenovao prikupljače i određivao područje njihovog rada. U vrijeme prvog halife Ebu Bekra, ta vrsta ibadeta je institucionalno ojačana, da bi se kroz povijest islama razvila u instituciju od prvorazrednog značaja. Takvo društveno organiziranje i unapređenje zekata, podiglo je stepen povjerenja među stanovnicima, što u konačnici rezultira zaštitom svake individue, ustanove i društva u cjelini.

Organizacija prikupljanja zekata

Organizovano prikupljanje zekata se temelji na dva dobro poznata kur'anska ajeta. Naredba Poslaniku, a.s.: *Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih, sigurno, smiriti. A Allah sve čuje i sve zna.* (Tevbe, 103), je ujedno poziv na organizirano prikupljanje te vrste ibadeta. Zekat je individualna i kolektivno organizirana vrsta ibadeta. Stoga je obaveza pojedinca da svoj zekat izdvaja u Centralnu blagajnu (Bejtu-l-mal). Poznato je da islamska država ima pravo da uzima zekat iz javno evidentirane imovine. Moramo se zapitati zbog čega? U organizovanom prikupljanju zekata se zna na što se daje zekat, koliko se daje, kome se daje, ko organizira njegovu prikupljanje i ko nadzire njegovu realizaciju i podjelu. Poznato je da u islamu ima više vrsta ibadeta koji se obavljaju putem organizacije.

Spomenut ćemo samo neke od njih: organiziranje klanjanja namaza, klanjanje džume, organizacija hadža, klanjanje bajram-namaza i izrada namaske vaktije.

Šta je razlog i zbog čega se zekat i namaz u velikom broju ajeta spominju paralelno?

Prva pomisao ili konstatacija je da je to zbog prvostepene (farz) naredbe. Većina to prihvata za tačno i kao istinu. No čini nam se da se mudrost izjednačavanja i spajanja namaza i zekata, ogleda i kroz institucionalno organiziranje, jer vrijednost namaza se povećava kroz džemat, a vrijednost zekata kroz Bejtu-l-mal. Što znači da se namaz i zekat kao ibadeti imaju promatrati kroz institucionalnu i organizacijsku dimenziju. Taj način obavljanja ibadeta sadrži pored odgovornosti, organizacijsku i društvenu dimenziju. Za tu vrstu ibadeta i njegovo izvršavanje odgovorne su kompetentne osobe, (ehlu-l-halli ve-l-akdi) prvaci pobožnosti, predvodnici učestnosti, dostojanstveni nosioci emaneta. Jednom riječju kompetentne ličnosti. Njihova odgovornost je pred Allahom, dž.š., a vjernici imaju pravo na poučavanje i tumačenje vjere, kao i na najkorisniju organizaciju ustanova od općeg značaja u skladu sa duhom vremena i prostora na kojem se nalaze.

To, da se za predvođenje džemata i za prikupljanje zekata treba posjedovati moralna dimenzija i kredibilno znanje, da bi se dobio dekret, murasela ili certifikat, nema sumnje. No, istakao bih da iza svake organizirane vrste ibadeta po idžmau, svojim autoritetom mora stajati vrhovni vjerski autoritet, u našem slučaju Reisu-l-ulema.

Za ajet u kojem Allah, dž.š., kaže:

Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga sakupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku. Allah je odredio tako! A Allah sve zna i mudar je

(Tevbe 60),

Fetva-i-emin prof. dr. Ljevaković naglašava da je očigledan argument u prilog organiziranog prikupljanja zekata. Rekao bih da je ajet prvorazredna smjernica nosiocima islamske vlasti, u našem slučaju Vijeću muftija (ehu-l-halli ve-l-akdi) koje donosi odluku o raspodjeli sredstava, nadzire njihovu realizaciju, prati i usmjerava rad službi i pojedinaca na organiziranju zekata.

U duhu vremena

U današnjem vremenu je sve prisutnija tendencija organiziranog i timskog djelovanja. Time se nameće i potreba organiziranja i prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra kroz Bejtu-l-mal. Naša ulema je to prepoznala još davne 1968. godine. Obredna, ibadetska dimenzija zekata kod naših vjernika je neupitna. Međutim, organizacijska, finansijsko-ekonomska dimenzija je poprilično zanemarena, što nama nosiocima emaneta i misije pruža značajne mogućnosti. Zato, pitanje pristupa u organiziranju prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra je pred nama. Šta će biti naš odgovor, kako razumjeti vrijeme, način i uslove života u kojima živimo, potrebe vjernika i njihova očekivanja? Pored organizacije vjerskog života, hadža i kurbana, afirmacija zekata je naša velika odgovornost, povjerenje (emanet) i ispit za budućnost. Rješavati postojeće probleme, nuditi odgovore i rješenja na dileme, biti aktivan na svakodnevnom planu, predstavlja izazove koji su pred nama.

Vrata idžtihada su otvorena, treba ih pronaći, odnosno tragati za njima. Novo vrijeme, nova pitanja, savremeni tokovi i izazovi zahtijevaju odgovore na koje moramo dati adekvatan odgovor. Uspavanost, pasivnost, učmalost, indiferentnost, inertnost, treba zamijeniti akcijom, djelovanjem, kreativnošću, uključivanjem i adekvatnom mobilnošću.

Tekstove Kur'ana i Hadisa o zekatu i sadekату-l-fitru treba razumijevati u kontekstu, ne samo historijskih, nego životnih i savremenih kretanja. Na intencijama Šerijatskog prava graditi i izgrađivati strateško planiranje razvoja Bejtu-l-mala. Smatram da je potrebno uspostaviti bolju koordinaciju u radu svih učesnika koji učestvuju u organizaciji prikupljanja zekata.

Primijetna je tendencija da se zekatом sve više bave banke, fondovi, kompanije, firme koje su osnovane da posluju na principima islama i da pružaju pomoć ugroženim muslimanima. Dr. Mustafa Hasani, profesor na FIN-u, zapaža ovaj fenomen pa kaže: "Iz tog razloga, pitanju zekata se nikada, a pogotovo ne danas, nije prilazilo samo i isključivo sa stanovišta ibadeta (obredoslovlja) gdje se inače izučava, kao grana Šerijatskog prava koja se direktno bavi regulisanjem pravnih odnosa između muslimana i Allaha, dž.š., već se tretira i u domenu državnog zakonodavstva (es-sijasetu-š-šer'ijjah), te pitanju šerijatskog, finansijskog, ekonomskog prava, socijalne politike i slično.

Mogućnosti i potencijali

Iz naprijed navedenog može se zaključiti da se treba i može poboljšati rad i djelovanje u organiziranju ustanova, institucija i pojedinaца unutar Islamske zajednice. U postojećim normativnim aktima Islamske zajednice, koji propisuju, regulišu i normiraju pitanja prikupljanja zekata, uglavnom se razmatraju i usvajaju izvještaji. Nedostaju planovi i programi, dugoročni i kratkoročni, programi i rad sa ciljanim grupama, analitički pristup, termini i rokovi. Uglavnom se razgovara o izvještaju koga podnosi imam, medžlis, muf-tijstvo i Rijaset. Ocjena uspjehа organizacije prikupljanja zekata i

sadekatu-l-fitra se valorizuje usporedbom sa postignutim prošlogodišnjim rezultatom. Bilo bi realnije, objektivnije, pa i tačnije, da se postignuti uspjeh uspoređuje sa maksimalnim potencijalom koji stoji pred nama. U tom slučaju, ako je uspjeh ostvaren 10 miliona, a potencijal 50 miliona, mi bismo u tom slučaju govorili o neostvarenih 40 miliona.

Znamo li, dakle, koji je realan potencijal zekata i sadekatu-l-fitra na našim prostorima i u našim uslovima?

a. Edukacija vjernika

Svaki neposredni kontakt, razgovor, pouka, pa i susret na ovom planu daje efikasnije, dugoročnije i trajnije rezultate nego obavijesti, informacije, proglosti, apeli, saopštenja, a koja se uglavnom koriste. Pojmove: ibadet, zekat, nisab, sadekatu-l-fitr, bejtu-l-mal, učiniti jasnijim u svijesti naših vjernika. Biti što pristupačniji u svakodnevnoj komunikaciji sa vjernicima. Trebamo odgajati mlade naraštaje na tim riječima i pojašnjavati im njihovo značenje od predškolskog uzrasta do starosti. Edukacija treba biti prilagođena uzrastu, stepenu obrazovanja i uvjerenja. Ona treba biti kontinuirano prisutna, tokom cijele godine, a ne samo za vrijeme mjeseca Ramazana. U program uvrstiti hutbu o sjetvi i žetvi. Organizirati seminare na godišnjem nivou za aktere i učesnike u prikupljanju zekata. Producirati i publicirati sadržaje putem medija, a vezane za zekat. Standardizirati logo za poljoprivredne proizvode, npr. klastovi pšenice. Oglašavanje ubiranja zekata standardizirati u formi fetve, sa tekstualnim, vizuelnim i grafičkim dizajnom. Formirati odbore i pododbore pri džematima, medžlisima i muftijstvima koji će raditi na afirmaciji Centralne blagajne (Bejtu-l-mal) i prikupljanju zekata. Proširiti kapacitete u cilju primanja svih poljoprivrednih proizvoda koje nam vjernici povjere. Ukazivati na važnost i značaj zekata na šta se daje, njegove fadilete i vrijednosti. Nastaviti na izradi popularnih džepnih izdanja i publikacija. Ažurirati evidenciju redovnih, povremenih i potencijalnih davaoca zekata.

b. Ojačati organizacionu šemu

Dosadašnja praksa prikupljanja zekata uglavnom je bila bazirana na aktivnostima i trudu imama. Imam jeste vrlo važan i značajan faktor u objašnjavanju prikupljanja zekata, ali svaka ustanova, nivo organizacije u Zajednici treba sačiniti plan rada, vezan za prikupljanje zekata, imenovati nosioce aktivnosti unutar ustanove, osmisлити program medijskog predstavljanja i djelovanja na nivou džemata, džematskih odbora, uključiti određni broj volontera koji će raditi pod mentorstvom imama. Od Ureda za zekat se očekuje izrada dugoročnog strateškog plana.

c. Transparentnost u radu

Transparentnost i informisanje vjernika o iznosu prikupljenih sredstava, kao i fetva o raspodjeli, od strane Vijeća muftija, vjernicima se šalje jasna poruka o ispravnosti njihove predaje zekata u Bejtu-l-mal. To stoga, jer tačno i blagovremeno informisanje smiruje srce čovjeka i rasterećuje ga, a uskraćivanje potrebne, zaslužene informacije uznemirava, stvara nelagodu i udaljava čovjeka od želje da svoj zekat daje u Bejtu-l-mal.

Ne samo da Kur'an naređuje prikupljanje zekata, nego naređuje prikupljačima zekata da uče dovu za davaoce zekata. To je prilika da mi u Islamskoj zajednici za dvadeset i sedmu noć ramazana, u obilježavanju iste, uvrstimo u programu dovu za davaoce zekata u Bejtu-l-mal.

Završna riječ o zekatu

Iz svega što smo rekli proističe da je imovina kojom raspolažemo sa islamskog stanovišta samo sredstvo, a ne cilj. Sredstvo pomoću kojeg postizemo Allahovu, dž.š., naklonost i ljubav, čineći dobro onima koji su ugroženi i kojima je potrebna pomoć. Možemo li samo zamisliti svijet i odnose među ljudima kada bi u jednom trenutku prekinuli odnose, udjeljivanje i pomaganje, nastala bi pomjetnija ravna kataklizmi kako kod pojedinaca tako i društvenih sistema. Vodeći računa o svemu, Uzvišeni Allah je propisao zekat

ne kao dobrovoljnost, milostinju nego kao jasnu obavezu bogatih prema siromašnim.

Kur'an ukazuje i upozorava na indolentnost bogatih prema ovoj vrsti ibadeta:

Neka oni koji škrtare u onom što im Allah iz obilja svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih; ne, to je zlo za njih! Na Sudnjem danu biće im o vratu obješeno ono sa čime su škrtarili, a Allah će nebesa i Zemlju naslijediti; Allah dobro zna ono što radite.

(Alu 'Imran, 180)

...Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovu putu navijesti bolnu patnju, na Dan kad se ono u vatri džehennemskoj bude usijalo, pa se njime čela njihova i slabine njihove i leđa njihova budu žigosala. Ovo je ono što ste za sebe zgrtali; iskusite zato kaznu za ono što ste gomilali!

(Et-Tevbe, 34-35)

Ibn Omer govoreći o ovom ajetu kaže: "Ko ga sakuplja a na nje-ga ne daje zekat, teško njemu. To je tako bilo prije objave propisa o zekatu, a kada je propisan zekat Allah, dž.š., ga je učinio sredstvom za čišćenje stečene imovine." (Buhari)

...A teško onima koji njemu druge ravnim smatraju, koji zekat ne daju i koji u Onaj svijet ne vjeruju.

(Fussilet, 6-7)

I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: "Gospodaru, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem."

(El-Munafikun, 9)

Lijepo je kad javno dajete sadaku, ali je za vas bolje ako je dajete, da dajete siromasima kad niko ne vidi, i On će preći

preko nekih vaših hrđavih postupaka. A Allah dobro zna ono što radite.

(El-Bekare, 271)

Ahnef bin Kajs je pričao: “Sjedio sam kod nekih kurejšijskih pravaka i dođe jedan čovjek (Ebu Zerr) grube kose, odjeće i izgleda, stade iznad njih, nazva selam i citira: ‘Obraduj one koji gomilaju imovinu sa užarenim kamenjem, na kome će se pržiti u džehennemskoj vatri. Potom će se ono staviti svakom od njih na bradavicu dojke pa će mu izaći na kost njegove plećke, a zatim će mu se staviti na kost njegove plećke, pa će se kretati dok mu ne izađe opet na bradavicu njegove dojke.’” (Buhari)

Ebu Hurejre prenosi daje Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kome je Allah dao imetak i on od njega nije davao zekat, on će mu se na Sudnjem danu prikazati u obliku zmije sa bijelim glatkim čelom i sa dvjema crnim tačkama iznad očiju (poskok), koja će mu se omotati oko vrata na Sudnjemu danu, a zatim ga uhvatiti svojim čeljustima i govoriti: “Ja sam onaj tvoj imetak, ja sam ono tvoje blago”, a potom će mu citirati ajet: *Neka ne misle oni koji škrtare...*” (Buhari)

Ebu Hurejre prenosi daje čuo Božijeg Poslanika, a.s., kad kaže: “Doći će deva (na Sudnjem danu) svome vlasniku bolja i krupnija nego što je bila i ako on ne bude davao na nju zekat, ona će ga gaziti svojim kopitama. Doći će ovca svome vlasniku bolja nego što je bila i ako ne bude davao na nju zekat, ona će ga gaziti svojim papcima i bosti ga svojim rogovima...” (Buhari)

Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, a.s., rekao: “Nema nijednog dana u kom ljudi osvanu, a da im ne siđu dva meleka, jedan od njih uzvikuje: “Bože, ko god je udijelio potrebnom - podaj mu naknadu”, drugi opet govori: “Bože, ko čuva imovinu toliko da mu je žao podijeliti podaj mu propast.” (Buhari)

Zaključak

Umjesto zaključka, možemo konstatovati da se u čovjekovom posjedu, imetku, ogleđa Božiji dar, milost i iskušenje. Kroz imetak se čovjeku pruža prilika za različito djelovanje. U ibadetima se ono kreće od pojedinačnog izvršavanja ili zanemarivanja, do zajedničkog učešća u organiziranju ustanova kroz koje se ostvaruje Božija volja i vjernička potreba.

Različite vrste ibadeta su prilika za čovjeka da se na tom polju potvrdi i afirmiše, jer kroz izvršavanje propisa (ibadeta), oslikava se karakter ličnosti, povećava Božiji blagoslov, uvećava bereket i pokazuje stepen vjerske i društvene organiziranosti.

Vjernici su odgovorni za izvršavanje propisanih ibadeta i funkcionisanje uspostavljenih vjerskih ustanova. U tom smislu, Islamska zajednica je odgovorna za njihov organiziran rad, unaprijeđenje i nadziranje istih od strane odgovornih, stručnih i kompetentnih osoba.

Organizovano izvršavanje ibadeta je odgovoran i zahtjevan posao koji se temelji na povjerenju (emanetu), odgovornosti i pro-vjeri. Evidentno je da na planu organizovanog izvršavanja obreda i javnog tumačenja vjere, pred Zajednicom stoje izazovi, različite prilike, mogućnosti i odgovornost. Kako se organizirati i koje korake poduzeti u slučaju organizovanog prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra, na nama je da osmislimo.

Pasivnost Zajednice u jednom trenutku je dala povoda da različita udruženja i nevladine organizacije sebi daju za pravo da mogu organizirati, tajno i javno, prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra. Željeli su na taj način da Bejtu-l-mal, kao Centralna blagajna za zekat bude minimizirana, isključena i stavljena postrani.

Vrijeme je za akciju i zajedničko djelovanje vjernika, alima, po-božnih pojedinaca i odgovornih ljudi na svim nivoima.

Mr. Nusret ABDIBEGOVIĆ

OBRAČUNAVANJE ZEKATA

PRINCIPI I REDOSLIJED POSTUPAKA PRILIKOM OBRAČUNA ZEKATA

Obračunavanje zekata vrši se po tačno određenim pravilima, propisanim posebno za svaku od više vrsta imovine koja podliježe davanju zekata. Prilikom obračuna zekata neophodno je uraditi slijedeće:

1. *Odrediti datum obračuna zekata.* Datum obračuna će se odrediti na osnovu datuma kada smo stekli imovinu u vrijednosti nisaba i to će biti odrednica za sve naredne godine, ukoliko budemo imali imovinu na koju postoji obaveza davanja zekata u vrijednosti nisaba. Od datuma kada je naša imovina na koju postoji obaveza davanja zekata dostigla vrijednost nisaba, sačekat ćemo godinu dana i na taj datum slijedeće godine obračunati zekat na imovinu na koju postoji obaveza davanja zekata, ukoliko ona i dalje dostiže ili prelazi vrijednost nisaba.

Ovo pravilo se ne odnosi na obračunavanje zekata na poljoprivredne proizvode, rude, minerale i dobivene rente za iznajmljivanje nekretnina, na koje se zekat obračunava i daje odmah nakon ubiranja, vađenja ili dobijanja dobiti od toga. Obračunskom godinom se smatra hidžretska-lunarna godina. U slučaju da je zekatni obveznik na početku obračunske godine imao više sredstava na koja je dužan dati zekat nego na kraju godine, datuma obračuna, tj. da se njegova imovina umanjila, ali ne i postala manja od vrijednosti nisaba, također je dužan dati zekat na osnovu stanja na datum obračuna.

Ukoliko se obračun vrši za godinu prema gregorijanskom kalendaru tada će se obračunavati zekat od 2,5776%.

2. *Odrediti koja je to imovina na koju postoji obaveza davanja zekata u našem vlasništvu i razdvojiti je u odgovarajuće grupe.* Budući da postoji više vrsta imovine na koju je vlasnik obavezan obračunati i dati zekat, potrebno je prilikom obračuna voditi računa da se izvrši odgovarajuća klasifikacija imovine, kako bi taj obračun bio pravilan i vlasnik ispunio svoju obavezu na odgovarajući način, a ujedno izbjegao mogućnost pogreške koja uključuje i davanje zekata na imovinu na koju vlasnik nije dužan ili na imovinu koja pojedinačno ne dostiže vrijednost nisaba. Tako se u jednu vrstu mogu svrstati i zajedno obračunavati novac i njegovi ekvivalenti, dionice, vrijednosni papiri, obveznice, štednja i životna osiguranja (tekaful) koja uključuju štednju, trgovačka roba i novac dobiven od prodaje, iznajmljivanja nekretnina i drugih vrsta poslovanja, kao i mjesečna primanja od kojih realno ostaje određeni višak sredstava nakon izmirenja realnih troškova i potreba. Također, ovdje se mogu uključiti i prihodi, tj. neto dobit od svih vrsta poslovne djelatnosti koja donosi dobit uključujući prodaju poljoprivrednih proizvoda, meda, rude, minerala, informatičkih i marketingških usluga...

Druga vrsta imovine koja se obračunava je zlato, zlatni nakit i ostali predmeti i stvari od zlata. Treća vrsta je srebro, srebrni nakit i razne vrste predmeta i stvari od srebra. Četvrta su poljoprivredni proizvodi, dok je peta stoka. Međutim, generalno je pravilo da se prilikom obračuna, prvoj vrsti imovine, dodaju i zlato, srebro. Također, prvoj kategoriji dodat će se i poljoprivredni proizvodi, stoka i minerali i rude, ukoliko se oni koriste prvenstveno za prodaju i tako dobivaju status trgovačke robe.

3. *Definirati troškove koji se oduzimaju prilikom obračuna zekata.* Troškovi koji se oduzimaju od ukupne imovine na koju se daje zekat podrazumijevaju, u slučaju davanja zekata na primanja, realne troškove života kao što su hrana, odjeća,

režije, rate kredita...U slučaju davanju zekata na trgovačku robu, štednju, dionice, nekretnine, poslovanje i sl. troškove poslovanja, obaveze prema dobavljačima, rate kredita i ostale realne troškove u toku obračunske godine, s tim da se prilikom zekata na dobit i štednju ne oduzimaju svi troškovi koje je davalac zekata imao u toku godine, jer su oni podmireni iz tekućih godišnjih primanja i ne mogu se dva puta oduzimati od osnovice za obračun zekata. Važno je istaći da se u slučaju zaduženja i kredita oduzimaju samo rate kredita i obaveze koje je zekatni obaveznik dužan dati u toku obračunske godine, a ne cjelokupan kredit i zaduženje, a da se ukupan godišnji iznos rata i zaduženja oduzima samo u slučaju obračuna koji se radi na osnovu godišnjeg finansijskog izvještaja kompanija, dok se u slučaju fizičkih lica i pravnih lica koji ne obračunavaju zekat po ovom osnovu, ovaj ukupan iznos ne oduzima, jer se rate vraćaju sukcesivno svakog mjeseca iz redovnih mjesečnih primanja i ne mogu se dva puta oduzimati.

4. *Odrediti osnovu za obračun zekata.* Osnovica za obračun zekata dobije se tako što se od ukupne imovine na koju postoji obaveza davanja zekata oduzmu troškovi vezani za nju i realni troškovi za stvarne potrebe, što je pojašnjeno u prethodnom paragrafu.
5. *Definirati u čije ime se obračunava i daje zekat:*
 - a. *Pojedinac, fizičko lice plaća za svoju imovinu i imovinu svoje porodice (za maloljetne članove porodice, dok imovina supruge i punoljetnih članova porodice, ukoliko je razdvojena, bit će njihova obaveza i predmet posebnog obračuna);*
 - b. *Partnerstvo.* U slučaju partnerstva, svaki partner u poslu ili vlasništvu dužan je dati zekat na procenat vlasništva u njegovom posjedu;
 - c. *Investicijske kompanije.* Zekat se obračunava i daje na osnovu broja i vrijednosti dionica ili druge vrste imovine i dijeli se, u slučaju da kompanija ima više vlasnika, prema procentu njihovog vlasništva;

- d. U slučaju udruživanja rada, ideja, pameti i kapitala (mudareba), radnik, nosilac ili egzekutor određenog projekta (mudarib) će zekat obračunati i dati na osnovu ostvarenog profita od tog partnerstva, posla, dok će finansijer, investitor (mumevvil) zekat obračunati i dati na kapital koji podliježe obavezi obračunavanja i davanja zekata i profit kompanije ili projekata, umanjen za profit mudariba i troškove poslovanja.

UVJETI ZA OBAVEZNOST DAVANJA ZEKATA

1. Biti musliman;
2. Posjedovati puno vlasništvo (u dunjalučkom smislu) nad imovinom iz
3. koje se izdvaja zekat;
4. Biti umno zdrav i slobodan i prema našem hanefijskom mezhebu uvjet je i punoljetstvo;
5. Posjedovati imovinu u vrijednosti nisaba;
6. Imovina koja podliježe obavezi zekata je imovina koja ima stvarni ili pretpostavljeni rast vrijednosti;
7. Havl - protok godine dana od stjecanja imovine u vrijednosti nisaba, osim u slučaju poljoprivrednih proizvoda, ruda i minerala;

NISAB

Nisab je određena vrijednost ili količina imovine koju fizičko (pojedinaac) ili pravno lice (firma) treba posjedovati tokom godinu dana da bi podlijegalo obavezi zekata.

Nisab podrazumijeva vrijednost ili količinu imovine koja prelazi osnovne životne potrebe, kao što su hrana, odjeća, kuća, stan, prijevozno sredstvo, osnovna sredstva za poslovanje i troškovi vezani za pobrojano.

UPUTSTVO ZA OBRAČUNAVANJE ZEKATA

Zekat na zlato i srebro

Musliman je dužan izdvojiti iz svoje imovine i dati zekat na zlato, bez obzira da li je ono u obliku zlatnog nakita, zlatnih legura, zlatnog novca ili zlatnog posuđa (koje je haram muslimanima da ga upotrebljavaju), ukoliko njegova vrijednost doseže vrijednost nisaba 91,6 grama čistog zlata. Nisab za srebro, nakit i predmete od srebra iznosi 641,5g srebra. Zekat na zlato i srebro je 2,5% od ukupne vrijednosti zlata i srebra. Ulema je saglasna da se na dijamante, bisere, safire, rubine i druge vrste dragog kamenja ne daje zekat, osim u slučaju da se koriste za trgovinu i onda se tretiraju kao trgovačka roba.

Prema većini pravnih škola zekat na zlatni i srebrni nakit podrazumijeva nakit koji nije u upotrebi, osim ako davalac zekata ne pretjeruje u gomilanju nakita i uobičava upotrijebljivati veliku količinu nakita. Međutim, prema, našoj, hanefijskoj pravnoj školi zekat se daje i na nakit koji je u upotrebi i ovog mišljenja bismo se trebali pridržavati.

Zekat na novac

Na novac, bez obzira u kojem obliku bio, koji se nalazi u posjedu vlasnika, na bankovnom računu, pozajmljen drugoj osobi ili deponovan na određenom mjestu, daje se zekat 2,5% od ukupne vrijednosti novca. Na novac koji je pozajmljen drugom fizičkom ili pravnom licu daje se zekat samo ukoliko postoji određena sigurnost da će taj novac biti vraćen.

Kamate od štednje ne bi trebalo uzimati u obzir prilikom obračuna zekata, već ih treba podijeliti kao sadaku ili dati u druge humanitarne svrhe.

Zekat na pozajmice, državne obveznice, vrijednosne papire, dionice, primanja

Zekat na dionice se daje u procentu od 2,5%, a postoje dva načina za obračunavanje. Ukoliko vlasnik dionica trguje ili ima namjeru da sa dionicama trguje na berzi, u tom slučaju one se tretiraju kao trgovačka roba i obračunava se 2,5% od ukupne vrijednosti dionica na dan obračuna ili najbliži datum kada se sa dionicama trgovalo na berzi. Prilikom obračuna će se oduzeti troškovi transakcija koji podrazumijevaju troškove berze, brokerske kuće i ostale troškove. Ukoliko vlasnik dionica ne trguje sa dionicama niti ima namjeru u skorije vrijeme trgovati, u tom slučaju se obračunava zekat od 2,5% na ostvarenu dobit u toku godine i dividendu.

Zekat na pozajmice, godišnja primanja, državne obveznice, vrijednosne papire, osiguranja koja uključuju štednju (tekaful), obračunava se po stopi od 2,5% na ukupnu vrijednost. Što se tiče zekata na plate i ukupna godišnja primanja, to podrazumijeva plate i primanja koja su mnogo veća od prosječnih primanja u društvu i da nakon podmirivanja osnovnih životnih potreba i troškova osobe i njegove porodice, realno ostaje priličan iznos novca. Zekat na plate i godišnja primanja ima za cilj da suzbije rasipništvo i podstakne muslimana na primjereno trošenje svog novca. Svaki pojedinac treba potpuno savjesno ocijeniti da li su njegova primanja veća od potreba i troškova i na njih obračunati zekat.

Zekat na nekretnine

Zekat na nekretnine se obračunava po stopi od 2,5% na novac koji vlasnik dobije od iznajmljivanja nekretnine, bilo da se radi o zemljištu, kući, stanu, poslovnom prostoru, vikendici ili drugoj vrsti nekretnine. Ovaj zekat se daje odmah po dobijanju iznosa od iznajmljivanja, nakon što se odbiju troškovi koje je vlasnik imao, a vezani su za tu nekretninu, ukoliko dobiveni iznos od iznajmljivanja na godišnjem nivou dostižu vrijednost nisaba. Zekat se ne daje na nekretnine koje vlasnik ili članovi njegove porodice koriste ili je izdao nekretninu bez naknade. Ukoliko se vlasnik nekretnina bavi prodajom

jom istih onda se one tretiraju kao trgovačka roba i dužan je dati 2,5% od ukupne vrijednosti nekretnina, nakon što odbije troškove.

Zekat na trgovačku robu i poslovanje

Zekat na trgovačku robu podrazumijeva robu kojom osoba trguje radi ostvarivanja dobiti. Poslovni prostori, automobili, proizvodna i druga sredstva kojima se trgovac ili firma svakodnevno služi u poslu ne ulaze u obračun zekata. Zekat na trgovačku robu iznosi 2,5%. Prije obračunavanja zekata vlasnik trgovačke robe treba napraviti popis robe, kako u trgovini tako i u skladištima, odrediti njihovu vrijednost po aktualnim tržišnim cijenama (u obzir uzeti diskontne cijene), dodati iznos novca zarađen od prodaje robe u toku obračunske godine, a zatim oduzeti obaveze prema dobavljačima, poreze, eventualne rate kredita ili pozajmice i ostale obaveze vezane za obračun trgovačke robe.

Firme koje se bave prodajom usluga kao što su marketingške, informatičke, ugostiteljske i slične firme, zastupništva obračunavat će zekat na dobit od prodaje usluga, nakon što oduzmu troškove poslovanja. Važno je napomenuti da se pod ovu kategoriju obaveze davanja zekata mogu uvrstiti i dobit od pronalazačkih i autorskih prava, prodaje trgovačkog imena, licence i znaka (brand name), kompjuterskih programa, internet stranica i hostinga, ukoliko je dobit od navedenog ostvarena u toku obračunske godine. Također je neophodno napomenuti da svaki posao koji podrazumijeva proizvodnju ili prikupljanje robe radi njene prodaje, kao što je uzgoj pilića, farme za proizvodnju jaja, mlijeka koja su namijenjena prodaji, prikupljanje i prodaja ljekovitog bilja, podliježe obavezi davanja zekata na tu robu, a zekat će se obračunavati 2,5% na ostvarenu neto dobit od tog posla u toku obračunske godine i zatečenu robu na dan obračuna (nakon odbijanja svih troškova i obaveza za nju). Treba voditi računa da se u obračun zekata ne uključi vrijednost robe koja je haram kao što su alkoholna pića, svinjsko meso, lutrija i sl. i novac dobiven od prodaje toga.

Primjer obračuna zekata na trgovačku robu

Prilikom obračuna zekata jedan od najbitnijih momenata je određivanje tačnog datuma od kada smo postali zekatni obaveznici, tj. od kada posjedujemo vrijednost nisaba. Na primjer, ako smo 1. muharrema 1437. godine postali zekatni obveznik i stekli imovinu u vrijednosti nisaba ili više od toga, obavezni smo da 1. muharrema 1438. obračunamo zekat, ukoliko i dalje posjedujemo vrijednost nisaba ili više od toga. Ako smo na primjer 1. muharrema 1437. imali 10.000 KM u novcu i 20.000 KM u robi (nakon podmirjenja obaveza prema dobavljačima i plaćanja poreza i ostalih realnih troškova), a na dan obračuna zekata naredne godine (1. muharrema 1438.) imali 20.000 KM u novcu zarađenom od prodaje trgovačke robe ili usluga, 100.000 KM u robi od koje smo dobavljačima dužni platiti 50.000 KM i po osnovu poreza platiti 17.000 KM, zekat ćemo obračunati na osnovu stanja na dan obračuna, bez obzira da li se tokom obračunske godine iznos novca i robe smanjivao ili povećavao. Tako bi zekat na osnovu ovog primjera iznosio $20.000 + (100.000 - (50.000 + 17.000)) = 53.000 \times 0,025 = 1.325$ KM.

Zekat na minerale i rude

Zekat na minerale i rude podrazumijeva davanje zekata na so, ugalj, naftu, šljunak, željeznu rudu i ostale rude i prirodna blaga do kojih fizičko ili pravno lice dođe iskopavanjem. Zekat na minerale i rude iznosi 20% od ukupne vrijednosti od koje se oduzmu svi troškovi (iskopavanje, transport, prodaja, iznos koncesije/poreza) i ovaj zekat se daje odmah po ostvarenju dobiti od iskopavanja.

Zekat na poljoprivredne proizvode

Zekat na poljoprivredne proizvode obračunava se na sve što izraste iz zemlje, a od čega čovjek ima određenu korist. Većina hanefijskih pravnika smatra da se to odnosi na svo voće i povrće, žitarice, rižu, soju, pamuk i med, dok neki u ovu kategoriju ubrajaju i ribu, morske plodove i duhan. Zekat na poljoprivredne proizvode se

daje na ukupne prinose u iznosu od 10% za prirodno navodnjavane, 5% za vještački navodnjavane i 7,5% za poljoprivredne proizvode koji su navodnjavani dijelom prirodnim, a dijelom vještačkim putem. Zekat na poljoprivredne proizvode daje se odmah po žetvi ili ubiranju proizvoda.

Nisab za poljoprivredne proizvode prema hanefijskom mezhebu nije tačno određen. Prema drugim pravnim školama nisab za poljoprivredne proizvode je 653 kg (pet evsaka). Budući da je nisab jedan od uvjeta obaveznosti zekata, smatramo da i u slučaju poljoprivrednih proizvoda treba da se odredi nisab. Nisab se treba odrediti prema potrebama davaoca zekata. Ukoliko količina poljoprivrednih proizvoda prelazi osnovne potrebe davaoca i njegove porodice za tim proizvodom, onda je dužan dati zekat na količinu poljoprivrednih proizvoda koju dobije tokom žetve ili ubiranja. Budući da se u posljednje vrijeme značajan broj naših ljudi bavi proizvodnjom meda, važno je napomenuti da se zekat na med daje u iznosu od 10%.

Što se tiče obaveznosti davanja zekata na poljoprivredne proizvode, pored kur'anskog ajeta iz sure Et-Tevbe kojim je propisana obaveza davanja zekata na imetak:

Uzmi od dobara njihovih zekat da ih njime očistiš i blagoslovljenim učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih, sigurno, smiriti. A Allah sve čuje i sve zna.

(Et-Tevba, 103),

obaveznost davanja zekata na poljoprivredne proizvode naglašena je i u slijedećim kur'anskim ajetima i hadisima Muhammeda, alejhi selam:

On je Taj koji stvara vinograde poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različita okusa, i masline i šipke, slične i različite - jedite plodove njihove kad plod dadnu, i podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju (zekat), i ne raspajate, jer On ne voli rasipnike.

(El-En'am, 141)

O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stičete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo, ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili kad ni vi sami to ne biste primili, osim zatvorenih očiju. I znajte da Allah nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan.

(El-Bekare, 267)

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Muhammed, a.s., rekao: “Na ono što se natapa kišom, izvorom vode ili podvodnim vodama daje se desetina, a na ono što se natapa navodnjavanjem - dvadesetina.”

Zekat na stoku

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je Muazu ibn Džebel, r.a., neposredno prije nego ga je poslao u Jemen: “Uzmi od njih zekat na žito od žita, ovcu od sitne stoke, devu od kamila i kravu od goveda.”

Kao i kod drugih vrsta imovine koju musliman posjeduje i kod zekata na stoku postoji nisab, kao odrednica da li je musliman dužan ili ne dati zekat na nju. Musliman koji posjeduje 30 goveda ili više, ali manje od 40, dužan je izdvojiti jedno goveče u drugoj godini. Za broj goveda između 40 i 59, zekat je jedno june u trećoj godini, za 60-69 dvoje junadi, 70-79 jedna junica od tri godine i jedno june, za 80-89 dvije junice od tri godine, za 90-100 troje junadi. Za veći broj goveda, na svakih sljedećih 40 grla dodaje se jedno june u trećoj godini, a na svakih sljedećih 30 dodaje se jedno june u trećoj godini.

Obaveza davanja zekata na ovce ili koze u slučaju posjedovanja 40 ili više grla:

Ukoliko broj grla ne prelazi 120, musliman je dužan izdvojiti jednu ovcu ili kozu. Za broj grla između 121 i 200, zekat su dvije ovce ili koze, za 201-399 tri ovce ili koze, za 400-499 četiri ovce ili koze. Na svakih sljedećih 100 ovaca ovom broju dodaje se jedna ovca ili koza.

Uvjet obaveznosti davanja zekata na stoku je da stoka bude na ispaši veći dio godine.

Stoka koja je namijenjena prodaji tretira se kao trgovačka roba, za nju ne važi gore navedeni nisab i u tom slučaju nisab je u vrijednosti nisaba za trgovačku robu, a zekat se obračunava na ukupnu vrijednost stoke. Stoka koja se koristi za vuču i druge poslove u poljoprivredi ne podliježe obavezi davanja zekata na nju.

Mr. Elnur SALIHOVIĆ

PITANJA I ODGOVORI O ZEKATU I SADEKATU-L-FITRU/FETVE PROF. DR. ENES EF. LJEVAKOVIĆA, MUFTIJE SARAJEVSKOG – FETVA-I EMINA ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BIH

ŠTA SPADA U IMOVINU NA KOJU SE DAJE ZEKAT?

Pitanje:

Čula sam da se zekat daje 2,5 % od ukupne imovine, da li se pod tim podrazumijeva imovina koja se ne koristi ili čak i ona koja spada u svakodnevnu upotrebu?

Odgovor:

Imovina na koju se daje zekat, kada se ispune uvjeti obaveznosti (nisab i dr.), razvrstava se u četiri osnovne kategorije: 1. novac, zlato, srebro; 2. trgovačka roba; 3. stoka; 4. poljoprivredni proizvodi. Svaka od spomenutih kategorija imovine ima svoje uvjete obaveznosti zekata od kojih su najvažniji nisab (određena količina, pre-godinj enje, osim kod poljoprivrednih proizvoda kod kojih se ne uvjetuje protek vremena od godinu dana od momenta posjedovanja nisaba). Prema tome, imovina koju osoba koristi za svoje svakodnevne potrebe (kuća, stan, auto, posuđe, namještaj, zemlja...) ne podliježu obavezi zekata.

KADA POČINJE OBAVEZA DAVANJA ZEKATA?

Pitanje:

Nedavno sam počeo da primam vlastita primanja, a ove sam godine prvi put uštedio novca koji prelazi visinu nisaba. Možete li mi, molim Vas, reći da li moja obaveza davanja zekata teče od ove ili od iduće godine ukoliko bi i iduće godine količina novca bila iznad nisaba?

Odgovor:

Od dana kada je Vaš ušteđeni novac dostigao iznos nisaba počinje teći zekatska godina po lunarnom kalendaru (koja je kraća za deset dana od računanja po sunčevom kalendaru). Ukoliko nakon godinu dana u Vašem posjedu bude ušteđevina koja dostiže iznos nisaba, trebate izdvojiti zekat u iznosu od 2,5%.

FIRMA I IZDAVANJE ZEKATA

Pitanje:

Da li firma ima obavezu uplate zekata, na svoju imovinu i zalihe? Vlasnik firme ima obavezu uplate zekata na dividendu i dionice i to nije problem, a šta je sa firmom u kojoj posjeduje dionice i ostvaruje dividendu?

Odgovor:

Zekat izdvajaju vlasnici imovine u firmi, a ako to čini menadžment firme po odobrenju vlasnika, onda oni neće ponovo izdvajati zekat na svoj udio u firmi. Na sredstva za proizvodnju ne daje se zekat, već na ostvareni prihod.

KAKO OBRAČUNATI IZNOS ZEKATA?

Pitanje:

Imam nekoliko pitanja o zekatu, na koja mi okolina daje nelogične odgovore. Molim za Vaš odgovor.

1. Ukoliko imam dosegnut nivo nisaba u novcu (npr. 8000 KM), te zlata u vrijednosti 1000 KM i srebra u vrijednosti 1000 KM, da li sam obavezan dati zekat samo na vrijednost novca ili trebam dodati i vrijednost nakita koji pojedinačno ne dostiže nisab u svojoj kategoriji? Preciznije, koliki je to iznos zekata?
2. Ukoliko nemam dosegnut nivo nisaba ni po jednoj pojedinačnoj kategoriji, ali imam 5000 KM u novcu, 1500 KM u zlatu i 1500 KM u srebru, da li sam obavezan dati zekat i na koji iznos?
3. Da li se na vrijednost u novcu trebaju dodati i vrijednosti ostalih kategorija iz zekat-kalkulatora - npr. dionica, ruda, stoke i sl.?

Odgovor:

1. Spomenute vrijednosti se zbrajaju i ako ukupno dosežu nisab, podliježu obavezi zekata. U konkretnom slučaju to je iznos od 10 000 KM, a zekat na taj iznos je 250 KM.
2. Isto kao i u prethodnom odgovoru, te vrijednosti se zbrajaju i zekat se daje na ukupan iznos, tj. 8 000 KM.
3. Stoka i rude su druga kategorija imovine i ne pridodaju se novcu. Stoka ima zaseban sistem obračuna zekata, kao i rude. Vrijednost dionica se pridodaje vrijednosti novca, zlata i srebra, i u ukupnom iznosu (ako ispunjava uvjete) podliježe obavezi zekata.

DAVANJE ZEKATA KROZ OTKUP DUGA DUŽNIKA

Pitanje:

Pokušavam ovih dana da otkupim porodičnu kuću koju je moj brat založio kao i sve ostale porodične nekretnine. Cilj mi je da kupovinom roditeljske kuće vratim obraz našem prezimenu istovremeno da obezbijedim tom istom bratu krov nad glavom jer nema gdje da boravi niti ima bilo kakve prihode. Moje pitanje je da li se ovo ulaganje može staviti na razinu zekata ili kao rahmet (umjesto

recimo česme koju bih ja podizala za rahmet) mojih roditelja koji su nedavno preselili na ahiret.

Odgovor:

Taj vid dobročinstva je hvale vrijedno djelo i tretira se kao sadaka, ukoliko se imanje ne uzima u vlastito vlasništvo, već se prepušta spomenutom dužniku. Djelo također spada u "siletu rahim" - održavanje rodbinskih veza, ali se ne može računati kao izvršavanje obaveze zekata, niti se može tretirati kao vakuf, poput hair česme, zato što obje ove islamske ustanove imaju posebne propise i uvjete da bi bile valjane, koji u konkretnom slučaju nisu primijenjeni i ostvareni.

ZEKAT NA MALINE

Pitanje:

Da li se daje zekat na maline, koliko i kako?

Odgovor:

Maline spadaju u poljoprivredne proizvode. Zekat na poljoprivredne proizvode je 10% ako se zalijevaju prirodnim putem, odnosno 5% ako se zalijevaju vještačkim putem. Kako se malinjaci obično zalijevaju vještačkim putem, zekat na maline iznosi 5% od ukupnog prinosa. Poticaji koji se, eventualno, dobiju od države, računaju se u troškove proizvodnje.

ZEKAT NA MED

Pitanje:

Trebam da dam zekat na med u količini 150kg, pa me zanima po kojoj cijeni da računam med. Otkupna cijena meda se kreće 6-7 KM. Ja prodajem med od 10-13 KM. Zanima me po kojoj cijeni da računam tih 150 kg meda.

Odgovor:

Zekat na med iznosi 10% od izvrcanog meda. Iznos od 150 kg računajte po cijeni po kojoj taj med možete prodati.

DAVANJE ZEKATA NA ZAJEDNIČKU IMOVINU**Pitanje:**

Muž i ja smo u nedoumici oko zajedničke imovine prilikom obračuna zekata. Naime, posjedujemo određeni novčani iznos na štednom računu koji je zapravo zajednički novac koji smo dobili na poklon kada smo se vjenčali.

Da li se moj udio u tom iznosu u startu sabira sa vrijednošću moje lične imovine, pa se na osnovu te sume gleda da li sam dosegla vrijednost nisaba, ili gledam samo da li je vrijednost moje lične imovine, bez tog udjela, dosegla vrijednost nisaba? Napominjem da pojedinačni udio u toj zajedničkoj imovini sam po sebi ne dostize vrijednost nisaba.

Odgovor:

Ako niste drugačije dogovorili dijelove zajedničke imovine koju ste dobili za vjenčanje, onda se ona dijeli popola. Prema tome, svako od vas dvoga treba pola dobivene imovine pridodati svojoj istovrsnoj imovini, pa ako dostiže nisab i pregodini, onda od tog iznosa svako od vas dvoga treba da izdvoji zekat.

DAVANJE ZEKATA NA POSUĐENI NOVAC**Pitanje:**

Jesam li dužan dati zekat na sumu novca koji sam posudio rodbini, a oni nisu u mogućnosti da mi taj novac vrate? Radi se o sumi od oko 100 hiljada KM.

Odgovor:

Ako dug nije sporan, spada u tzv. jaki dug, koji podliježe obavezi zekata, poput novca na štednji.

DAVANJE ZEKATA NA “LOMBARDNI” KREDIT

Pitanje:

Na novac koji sam imala podigla sam lombardni kredit, koji vraćam sa kamatom. Kada sve otplatim, moj novac će mi se vratiti. Da li sam dužna davati zekat i na koji iznos?

Odgovor:

Na kredit koji ste podigli ne trebate davati zekat, jer je to iznos koji morate vratiti, uključujući i kamate, ali na Vašu ušteđevinu u banci, koja je neka vrsta pokrića za kredit, trebate dati zekat, jer je to Vaš novac, analogno oročenoj štednji, ukoliko, nakon odbijanja iznosa kredita koji još niste vratili, posjedujete iznos nisaba.

DA LI DŽEMAT ILI UDRUŽENJE TREBA DATI ZEKAT NA ZAJEDNIČKU IMOVINU?

Pitanje:

Da li zekat treba dati džemat (udruženje građana) koji posjeduje imovinu (novac na banci od uplaćene članarine i prikupljenih dobrovoljnih priloga), a dijelom od tih sredstava se plaća imam i održava objekat koji nije u vlasništvu IZ? Vrijednost tih sredstava prelazi nisab i stoji više od godinu dana.

Odgovor:

Zekat je obaveza fizičkih lica, vlasnika imovine koja ispunjava uvjete obaveznosti zekata. Državna imovina kao i imovina Islamske zajednice i njenih ustanova te imovina humanitarnih organizacija i udruženja ne podliježe obavezi zekata, jer ta imovina nije u vlasništvu fizičkih lica.

ZEKAT NA UŠTEĐENI NOVAC KOJI NIJE PREGODINIO

Pitanje:

Molio bih da mi pojasnite oko davanja zekata: Ako je osoba prošle godine imala 9.000 KM na koji je dala zekat a sada (nakon godinu dana) ima 22.000 KM koji je uštedila od invalidnina i darova jer joj se ušteđevina povećavala svaki mjesec - kako se obračunava zekat jer osoba nije imala cijelu godinu iznos od 22.000 KM?

Odgovor:

Prema propisu u našem mezhebu, imovina stečena tokom zekatske godine (*havl*) pripaja se istovrsnoj imovini čiji je *havl* u toku i na kraju zekatske godine - zekat se izdvaja na cjelokupni iznos. (V. *Meraki-l-felah*, str. 262) Prema tome, u Vašem slučaju zekat se obračunava na iznos od 22.000, jer je to iznos koji ste uštedjeli, odnosno koji posjedujete na kraju zekatske godine.

DA LI IMOVINA NA KOJU JE JEDNOM DAT ZEKAT PONOVO PODLIJEŽE DAVANJU ZEKATA?

Pitanje:

U kontakt programu Radija Bir na pitanje slušaoca o obavezi plaćanja zekata na ušteđevinu namijenjenu kupovini stana, odgovoreno je da se zekat na novac koji pregodini "plaća samo jednom i da se sljedeće godine ne treba plaćati".

Da li to znači da se na jedan ušteđeni novčani iznos koji prelazi iznos nisaba zekat plaća samo prvu godinu, bez obzira koliko narednih godina taj novac ne bude potrošen?

Ujedno pokrećem inicijativu da se pitanju zekata priđe mnogo ozbiljnije i obrade konkretne situacije iz prakse (npr. iz života državnog činovnika), umjesto što dobivamo uvijek iste informacije o zekatu na srebro, zlato i poljoprivredne proizvode (navodnjavanje ili ne) i sl.

Odgovor:

Ukoliko je tačno da je rečeno kako se navodi, to je pogrešno tumačenje. Nema dileme oko toga da je obaveza svake godine izdvojiti zekat na imovinu koja dostiže nisab i pregodini. Nije dovoljno samo jednom izdvojiti zekat na imovinu izuzev na poljoprivredne proizvode. Sva ostala imovina svake godine podliježe zekatu ako se ispune previdjeni uvjeti obaveznosti zekata.

Zahvaljujemo Vam na inicijativi i prijedlozima. Preporučujemo Vam da pregledate sve odgovore o zekatu na web sajtu/portalu Islamske zajednice, pa ćete vidjeti da se manji broj pitanja odnosi na zlato i poljoprivredne proizvode (navodnjavanje i sl.), a znatno veći broj na druga zekatska pitanja. S druge strane, koga šta zanima, on o tome i pita. Naravno, slažemo se s Vama da se pitanju zekata treba posvetiti veća pažnja.

ŠTA URADITI S NOVCEM DOBIJENIM NA POKLON KOJI DOSTIŽE VRIJEDNOST NISABA?

Pitanje:

Na poklon sam dobila novac koji doseže vrijednost nisaba, ali ne podliježe obavezi zekata s obzirom da je u mom vlasništvu manje od godinu dana. S obzirom da ljudi koji su mi poklonili novac nisu na njega dali zekat, ja sam razmišljala da u njihovo ime dam zekat. Zanima me da li je to ispravno i da li će se to tretirati kao zekat ili sadaka?

Odgovor:

Raniji vlasnici poklonjenog novca su zekatski dužnici i neće se osloboditi tog duga sve dok ne izvrše tu obavezu osobno ili dok to ne učini neko drugi uz njihovo znanje i saglasnost. Za njih će to biti izvršenje obaveze, a za Vas dobročinstvo. A Allah najbolje zna.

ZEKAT NA UŠTEĐEVINU ZA IZGRADNJU KUĆE

Pitanje:

Pitanje je vezano za davanje zekata, pa se nadam da ćete mi moći odgovoriti. Trenutno sam u izgradnji kuće i novac koji uštedim za par mjeseci ulažem u izgradnju, tako da i sada imam neke uštede-vine koju sam planirao, inšallah, za tu namjenu.

Da li sam obavezan dati zekat na tu vrstu uštede-vine, te da li je obaveza dati zekat na cirka 300 grama zlata i srebra koje posje-dujemo?

Odgovor:

Ukoliko ste uštede-vinu u iznosu nisaba (makar nisab bio upotpunjen vrijednošću zlata i srebra) držali u posjedu godinu trebate na taj iznos dati zekat. Ako se uštede-vina drži nekoliko mjeseci (manje od godinu dana) i potroši u izgradnju kuće, ne podliježe obavezi zekata. Nisab za zlato iznosi 91,6 grama, a za srebro 641,5 grama.

DAVANJE ZEKATA NA POZAJMLJENI NOVAC

Pitanje:

Osoba je digla kredit, veću svotu, i više od pola potrošila, prije go-dinu dana, ostatak koji prelazi nisab nije u nijetu trošiti još više od godinu dana, nije još isplatila kredit. Je li obavezna na tu svotu dati zekat za ovu godinu? Inače je li obaveza dati na kredit zekat ako taj novac stoji više od godinu dana?

Odgovor:

Kreditna sredstva predstavljaju dug zajmoprimca prema zajmo-davcu (povjeriocu). Zekat na iznos kredita, ukoliko ispunjava uv-jete obaveznosti, u obavezi je povjerioca (vlasnika tih sredstava - vlasnika štednih uloga u bankama), a ne dužnika. Ukoliko osoba uštedi, ili ima druge imovine, mimo iznosa kredita, koja je u vrijed-nosti nisaba, dužna je izdvojiti zekat na tu imovinu.

PLAĆANJE ZEKATA OSTVARENOG NAKNADOM IZ BANKE

Pitanje:

U BBI banci koja posluje po islamskim propisima, namjenski sam oročila nešto novca a ta vrijednost premašuje vrijednost nisaba, tako sam i prethodne dvije godine davala zekat.

Interesuje me, s obzirom da na pomenuta sredstva po ugovoru sa bankom imam procenat naknade zbog učešća u korisnom poslovanju, da li tu naknadu (koja nije ni kamata ni haram) mogu dati ove godine za zekat?

Odgovor:

Nema šerijatske zapreke u spomenutom slučaju da se ostvoreni prinos na štednju, koji nije kamata, izdvoji na ime izmirenja obaveze zekata. Zekat se kod nas izdvaja u Bejtu-l-mal, sukladno šerijatskim propisima te fetvi Reisu-l-uleme i odlukama organa Islamske zajednice.

ZADRŽAVANJE SREDSTAVA PRIKUPLJENIH OD ZEKATA U DŽEMATU

Pitanje:

Da li je dozvoljeno džematima u dijaspori kada im nestane blokova (koje dobiju od IZ) i dalje prikupljati zekat i taj novac zadržati za sebe (džemat)?

Odgovor:

Prema normativnim aktima Islamske zajednice, a sukladno šerijatskim propisima, zekat se prikuplja u Bejtu-l-mal, a potom distribuira korisnicima naznačenim u Kur'anu prema prioritetima koje određuje nadležna islamska vlast. Prema tome, prikupljanje i zadržavanje zekata mimo utvrđene procedure nije dopušteno zato što je oprečno kur'anskom ajetu: *O vjernici, pokoravajte se Allahu, Njegovom Poslaniku i vašim pretpostavljenim!*, potkopava temelje

Zajednice i predstavlja jedan vid pronevjere emaneta i obmane vjernika. Džemati u dijaspori, koji djeluju u okviru Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, dužni su držati se njezinih normativnih akata i primjenjivati uputstva nadležnih organa.

DAVANJE ZEKATA NA NOVAC OSTAVLJEN ZA UKOP

Pitanje:

Da li je čovjek dužan davati zekat na pare koje je ostavio radi ukopa?

Odgovor:

Ukoliko taj novac dostiže iznos nisaba ili ga upotpunjuje, podliježe obavezi zekata na osnovu opće naredbe davanja zekata na imovinu koja dostiže iznos nisaba i ispunjava opće uvjete obaveznosti zekata. Ovo posebno ukoliko osoba ostavlja iza sebe nasljednike ili neku drugu imovinu iz koje se mogu podmiriti troškovi dženaze. U protivnom, može se izuzeti kao dio osnovnih potreba čovjeka koji ne podliježu obavezi zekata.

ZEKAT NA STAN

Pitanje:

Ukoliko osoba posjeduje stan u kojem ne stanuje, zbog daljine od posla npr., nego ga izdaje, a za dobiveni novac (mjesečnu stanarinu) unajmljuje drugi stan na lokaciji bliže poslu, a dobivenom "stanarinom" od svog stana plaća kiriju za unajmljeni stan, mora li za stan u ličnom vlasništvu platiti zekat i da li samo posjedovanje tog stana u kojem trenutno ne stanuje, podrazumijeva ispunjen uvjet nisaba?

Odgovor:

Na stan se ne izdvaja zekat osim ako vlasnik namjerava trgovati njime, jer se tada tretira kao trgovačka roba. U spomenutom slučaju nema obaveze zekata na stan koji se iznajmljuje, ali ako

vlasnik ima druge imovine (novac, zlato, trgovačka roba) čija vrijednost dostiže iznos nisaba, obavezan je od te imovine izdvojiti zekat ako se ispune opći uvjeti obaveznosti zekata.

OBRAČUN ZEKATA NA TRGOVAČKU ROBU

Pitanje:

Pretprošle godine sam posjedovao trgovačku robu koja je premašila vrijednost nisaba, i na istu sam platio zekat u visini od 2,5 %. Prošle godine istu robu nisam prodao i još je u mom posjedu pa Vas pitam da li trebam ponovo platiti zekat na istu robu i ove godine?

Odgovor:

Kao i u slučaju novca, zlata i srebra, i trgovačka roba podliježe obračunu zekata svake godine, bez obzira što se na istu imovinu obračunavao zekat i prethodnih godina, ako su ispunjeni uvjeti obaveznosti (nisab i dr.).

ZEKAT ZAOSTAO IZ RANIJIH GODINA

Pitanje:

2007. godine sam imao dobit u trgovini od 14.000 KM, a nisam tada znao za obvezu zekata i nisam ga ni dao. Od tada mi ide sve naopako - nisam više ni imao dobiti, kao što je i Allah obećao onima koji ne daju zekat. Naime, da li sada trebam dati taj zekat?

Odgovor:

Zekat koji ste bili dužni izdvojiti te godine, prema propisu u našem mezhebu, ostaje u dugu. Kad budete finansijski u mogućnosti da izvršite tu obvezu, učinite to.

RASPODJELA IMETKA IZ BEJTU-L-MALA

Pitanje:

Kao dijete poginulog borca, sa nezaposlenom majkom i dva brata sam se mučila da sastavim kraj s krajem. U periodu kada smo sve troje bili studenti u gradovima izvan našeg rodnog grada, živjeli smo jako, jako skromno. Ponekad smo jedva imali da jedemo svaki dan. Islamska zajednica, niti Bejtu-l-mal, tada nam nisu ni na koji način pomogli niti su znali da postojimo (iako smo kao jetimi, siromašni, studenti imali pravo da Zajednica pokaže brigu za nas).

Ali hvala Allahu, dž.š., pa našoj majci koja je veliki borac, sve troje smo završili fakultete, i sad sam ja u poziciji da imam imetka iz kojeg izdvajam zekat. Prema fetvi, obavezna sam izdvajati u Bejtu-l-mal. Interesuje me na koji način se vrši raspodjela tih sredstava. Ja znam puno ljudi koji su muhtadž i kojima je pomoć potrebna, ali za njih Islamska zajednica ni ne zna. Da li ljudi koji su u potrebi mogu da se obrate u Islamsku zajednicu kako bi dobili svoje pravo (novac)? Kako ja mogu znati da je moj novac od zekata otišao u prave ruke? Ja želim da moj novac dobije neko ko prolazi isti put kao ja (šehidsko dijete, iz siromašne porodice, vrijedan student). Da li ima načina da znam gdje je moj novac završio kada ga uplatim u Bejtu-l-mal?

Pitam se koliko studenata nema da jede, a da se za njih iz Bejtu-l-mala ne izdvaja ništa. Znae, nije nauka na Allahovom putu samo medresa i FIN. Većinu drugih škola i fakulteta pohađaju muslimani.

Odgovor:

Pravo određivanja prioriteta u pogledu raspodjele sredstava zekata pripada nadležnoj islamskoj vlasti (Rijaset IZ, odnosno Vijeća muftija) i ona je odgovorna za svoju odluku pred Allahom. Pravilnik o raspodjeli sredstava zekata usvojio je Sabor Islamske zajednice. Izdvajanjem zekata u Bejtu-l-mal Vi ste izvršili svoju obavezu, a odgovornost za pravilnu raspodjelu je na nadležnom organu IZ.

Detaljnije informacije o raspodjeli možete dobiti u Uredu za zekat (www.zekat.ba).

NISAB NA TRGOVAČKU ROBU

Pitanje:

Postoji li nisab na trgovačku robu, ako postoji koliko iznosi?

Odgovor:

Nisab za trgovačku robu identičan je nisabu za novac. Vrijednost trgovačke robe treba iznositi koliko iznosi nisab u novcu.

NEDOUMICE OKO IMOVINE NA KOJU SE DAJE ZEKAT

Pitanje:

Ako sam prošlog 8. ramazana imao recimo 10000 KM (dostigao visinu nisaba) i taj iznos je pregodinio, i pred sami ramazan ove godine taj iznos je veći, recimo 15000 KM, da li treba dati zekat na 10 ili 15 hiljada, po onome da taj iznos treba pregodiniti da bi podlijegao obavezi zekata?

Odgovor:

Ako neko posjeduje nisab u novcu, zlatu i srebru, tome će priključiti sve što stekne od imovine iste vrste tokom godine i na kraju zekatske godine izdvojiti će zekat na ukupnu sumu. (V. *Multeka-l-ebhur*, str..259.)

ZEKAT NA UŠTEĐENI NOVAC, DUG I POZAJMICU

Pitanje:

U BBI banci posjedujem račun na kome imam oročenu određenu sumu novca. Takođe imam i određeni iznos novca koji sam posudio drugim ljudima ili mi oni duguju taj novac po određenim neu-rađenim poslovima koje sam im platio unaprijed (a posao još nisu

završili) i ima manji iznos novca (par stotina KM) koji ja povremeno dugujem zbog načina plaćanja robe ili usluga koje nabavljam (plaćanje putem kartice, ali na vrlo kratke periode).

Molim Vas da mi odgovorite jesam li dužan i obavezan plaćati zekat na sav navedeni novac, tj. iznose:

- uštedeni novac,
- novac koji meni neko duguje i
- novac koji ja dugujem banci ili nekom drugom u određenom momentu kad dajem zekat.

Odgovor:

U navedenom slučaju, zekat ste dužni dati (ukoliko su ispunjeni standardni uvjeti obaveznosti) na ušteđevinu (oročenu ili neoročenu) i potraživanje koje imate prema drugim subjektima (dugove koje drugi imaju prema Vama, jer je to Vaša imovina). Na iznos trenutnog duga koji dugujete drugima se ne obračunava zekat, zato što taj iznos trebate uručiti povjeriocu. Odogodni dug prema drugim licima ne utječe na nisab, tj. ne umanjuje ga niti se odbija od ukupne sume novca od koje se izdvaja zekat. Neka Svevišnji ukabuli Vaše ibadete.

UPLAĆIVANJE ZEKATA NA RAČUN CRVENOG KRSTA ZA POMOĆ NASTRADALIM U POPLAVAMA

Pitanje:

Da li se mogu sredstva koja je određena osoba mislila uplatiti na ime zekata (s obzirom da ubrzo dolazi mjesec Ramazan) uplatiti na račun Crvenog krsta/križa uzimajući u obzir tešku situaciju u kojoj se nalaze brojni ljudi u našoj zemlji?

Odgovor:

Zekat se ne može uplaćivati na račun Crvenog krsta/križa, niti na račun bilo koje druge organizacije, već isključivo u Bejtu-l-mal Rijasetu Islamske zajednice, prema odluci i fetvi organa Islamske

zajednice. Organizirano prikupljanje i distribucija zekata od strane islamske vlasti Kur'anom i sunnetom je utemeljena praksa još od vremena Muhammeda, a.s.

PITANJA VEZANA ZA ZEKAT

Pitanje:

1. Ako na određeni datum vrijednost novca koji posjedujemo pređe vrijednost nisaba i ima iznos P. Nakon godinu dana, neka taj iznos iznosi K i još uvijek je veći od nisaba. Da li se daje zekat na početni iznos P ili krajnji K?
2. Da li je potrebno čekati Ramazan za davanje zekata?
3. Šta je potrebno učiniti ako se propusti rok za davanje zekata, tj. prođe više od jedne godine od kada se stekla suma novca koja prelazi nisab?

Odgovor:

1. Zekat se obračunava na završni iznos u momentu izvršenja obaveze, a ne na početni iznos.
2. Zekat se daje po isteku zekatske godine, tj. po isteku godinu dana od momenta ispunjenja nisaba. Može to biti u bilo koje doba godine.
3. Ako se propusti rok, treba učiniti teobu i izvršiti obavezu čim prije, bez odlaganja.

DA LI JE PRIORITETNIJE VRAĆATI DUG ILI DAVATI ZEKAT?

Pitanje:

Živim u inostranstvu sa dvoje djece. Samohrana sam majka i kao svi drugi kupila sam stan na kredit u iznosu od pola miliona KM. Već nekoliko godina otplaćujem kredit i ta se suma prepolovila. Vodim računa oko zekata, jer uvijek imam nešto novca sa strane za svaki slučaj. Na taj novac dajem zekat svake godine, pa me interesuje, s obzirom da imam taj kredit na stan, da li sam dužna

davati zekat ili bi mogla umjesto toga svoj dug da otplaćujem i što brže da se riješim tog kredita koji je haram djelo?

Odgovor:

Kad bi se postupilo na način o kojem govorite u svom pitanju, to bi značilo uplatu zekata za vlastite potrebe, što nije ispravno. Budući da se kod Vas radi o odgodnom dugu, koji otplaćujete postepeno tokom više godina, na njega ne treba obraćati pažnju, tj. ne uzima se u obzir prilikom obračuna zekata. To znači da ako tokom godine uštedite novca, mimo plaćenih rata kredita, u iznosu nisaba, uz ispunjene ostale uvjete (protok zekatske godine), na taj iznos trebate dati zekat u iznosu od 2,5% vrijednosti uštedene imovine. Ukoliko odlučite da svu ušteđevinu, prije isteka zekatske godine, usmjerite na trenutno/prijevremeno vraćanje duga, ili dijela duga, onda na taj iznos, namijenjen trenutnom vraćanju duga, bez daljnjeg zadržavanja sume, niste obavezni izdvojiti zekat, zato što je taj iznos obuhvaćen neodložnim dugom. Prema tome, Vaša namjera ne bi smjela biti izbjegavanje obaveze zekata, već prijevremeno izvršavanje obaveze vraćanja duga. A Allah najbolje zna svačije namjere.

DAVANJE ZEKATA NA IMETAK KOJI NIJE PREGODINIO

Pitanje:

Počeo sam uplaćivati zekat, ali mislim da sam računao 2,5% od iznosa koji sam trenutno imao, a ne na iznos koji je pregodinio. Kada budem uplaćivao za ovu godinu, da li da se orijentišem po stanju na računu iz istog perioda prošle godine, ili da računam iznos zekata na osnovu trenutnog stanja na računu?

Odgovor:

Kada budete obračunavali zekat ove godine, trebate uzeti u obzir stanje koje trenutno imate u času obračuna zekata, bez obzira što ste neke iznose pridodavali tokom zekatske godine. Tako je lakše obračunavati zekat, makar cijeli iznos ne bio u posjedu cijelu

godinu. Bitno je posjedovanje nisaba na početku i na kraju zekatske godine. Prema tome, zekatska imovina na koju ste prošle godine obračunavali zekat ulazi u obračun zekata ove i svih narednih godina, sve dok je ta imovina u Vašem posjedu.

NEZAPOSLENA OSOBA I DAVANJE ZEKATA

Pitanje:

Nezaposlen sam već 8 mjeseci, ali posjedujem kod sebe određenu količinu novca koju sam zaradio radom u inostranstvu. Od tog novca živim i iznos se svakodnevno smanjuje. Da li sam dužan dati zekat?

Odgovor:

Ukoliko posjedujete nisab, i više od toga, godinu dana, dužni ste od tog iznosa izdvojiti zekat. Ukoliko imate kakvih dugova, odbijte od tog iznosa. Ukoliko preostali dio dostiže iznos nisaba, obaveza zekata je potvrđena. Neka Vam Allah Uzvišeni pomogne da nađete odgovarajući posao.

DAVANJE ZEKATA I PLAĆANJE POREZA DRŽAVI (PDV I SL.)

Pitanje:

Zanima me davanje zekata od plate za koju smo već dali 30 posto i plaćanje PDV za sve ostalo kupljeno, je li to već neki dio zekata dat od zarade ili to se ne računa kao takav, odnosno, zekat?

Odgovor:

Porezi i PDV ne mogu biti zamjena za zekat. Zekat je utvrđen na osnovu Kur'ana, ima svoja pravila i propise kako u vezi obligatnosti tako i u vezi korisnika, dok je porez utvrđen zakonom, ljudskom voljom, i ima svoje korisnike utvrđene zakonom. Zekat je vjerska, a porez građanska ili državna obaveza.

DA LI IMOVINA SUPRUGE POTPADA POD NISAB?

Pitanje:

Da li se u nisab računa zajedno i ženina imovina ukoliko im je zajednička ili odvojena imovina i nakit?

Odgovor:

Žena (supruga) je poseban subjekt u pogledu zekata, kao i muškarac. Ako ima vlastitu imovinu koja dostiže iznos nisaba, dužna je izdvojiti zekat neovisno od imovine muža. Zajednička imovina, također, podliježe zekatu ukoliko dio svakog suvlasnika dostiže nisab, računajući i pridodajući tome i odvojeni dio imovine svakog od njih.

DA LI SE ZEKAT DAJE NA UKUPNI GODIŠNJI PRIHOD

Pitanje:

Da li se zekat daje na cjelokupna primanja tokom godine bez obzira koliko ćemo potrošiti od te cifre ili ćemo zekat dati na onu cifru koja nam je ostala kada smo potrošili sve što smo trebali?

Odgovor:

Zekat se ne izdvaja na ostvareni prihod nego na uštedenu količinu nakon proteka godine dana od momenta kada zekatska imovina dostigne nisab, osim kod poljoprivrednih proizvoda, kod kojih ne važi uvjet pregodinjena.

ZEKAT NA POTRAŽIVANI DUG

Pitanje:

Ako se vrijednost nisaba nalazi u dugu (tj. osoba je meni dužna), ali nije 100% sigurno da će mi moći vratiti ili će možda vratiti za par godina jer osoba nema nikakvih primanja, niti radi. Duguje mi već pola godine. Da li sam ja dužan platiti zekat na taj dug?

Odgovor:

Zekat na dug izdvaja povjerilac (vlasnik), a ne dužnik. Dug kao rezultat zajma smatra se jakim dugom ukoliko se ne osporava i nije potpuno neizvjestan. Ako dostiže iznos nisaba, makar i kada mu se pripoji posjedovani novac ili zlato, vlasnik je dužan izdvojiti zekat na dug, poput novca na štednji. Ukoliko je dug neizvjestan ili se osporava, onda će se zekat izdvojiti nakon vraćanja duga. U slučaju jakog duga zekat se izdvaja za sve prethodne godine, a nakon što se preuzme najmanje jedna petina nisaba.

ZEKAT NA 14 I 18 KARATNO ZLATO

Pitanje:

Rijaset je izdao pravila o vrijednosti nisaba za 24 karatno zlato prema tržišnoj vrijednosti ovog zlata na berzi. S obzirom da je nakit izrađen od 14 i 18 karatnog zlata, rijetko čistijeg, kako izračunati vrijednost koju treba platiti? Da li se povećava propisana gramaža od 91 grama?

Odgovor:

Ista težina (nisab) važi i za spomenutu vrstu zlata. Izdvaja se 2,5% težine, a kod procjene vrijednosti izdvojenog zekata u težini, ona će biti svakako manja od izdvojenog procenta kvalitetnije vrste zlata.

ZEKAT NA DIONICE

Pitanje:

Da li se zekat daje ukoliko vrijednost dionica, koje ne planiramo prodavati u skorije vrijeme niti trgovati sa njima, prelaze iznos nisaba, a dividenda i kapitalni dobitak (odnosno porast vrijednosti dionica za godinu dana) ne prelazi vrijednost nisaba?

Odgovor:

Ukoliko vrijednost dionica, koje nisu namijenjene za prodaju i trgovanje, dostiže iznos nisaba, obaveza je dati zekat na dividendu u iznosu od 2,5 % bez obzira koliko ona iznosila, dostizala nisab ili ne.

ZEKAT NA OROČENU ŠTEDNJU**Pitanje:**

Imam jednu nedoumicu vezanu za zekat, pa Vas molim za pojašnjenje. U BBI banci Sarajevo koja kao što Vam je poznato posluje po islamskim principima od skora imam pohranjen jedan veći novčani iznos. Pomenuta sredstva sam oročila u vidu štednje na tri godine. Da li sam na pomenuta sredstva obavezna dati zekat imajući u vidu činjenicu da ta sredstva tri godine neću koristiti? I da li iznos zekata dajem odjednom ili mogu razgoditi u toku godine u par rata?

Odgovor:

Imovina deponovana na štednom računu, bila ona oročena ili neoročena, podliježe obavezi zekata ukoliko s ostalom istovrsnom imovinom dostiže iznos nisaba. U konkretnom slučaju radi se o većem iznosu te je obaveza zekata na tu imovinu neupitna. Kada bi vlasnik tu imovinu držao na čuvanju u vlastitom domu, ne koristeći je godinama, sve te godine bi bio obavezan davati zekat na tu imovinu bez obzira što je ne koristi. Nekorištenje neke imovine znači da je ona višak u odnosu na stvarne potrebe vlasnika, a zekat se upravo i daje na taj višak. Čim se navrši godina dana od časa posjedovanja nisaba, nastupa obaveza izdvajanja zekata, bez odlaganja. Riječ je o neodložnoj obavezi, pa je neopravdano prolongiranje izvršenja te obaveze grijeh.

ZEKAT NA DJEČIJU UŠTEDEVINU

Pitanje:

Trenutno živim i radim u SAD-u, imam dvoje maloljetne djece kojima sam od njihovog rođenja ostavljao novac na stranu a koji su dobijali na babinama i na druge načine: hedije, pokloni, i novac koji smo im ja i hanuma davali tokom bajramskih dana. To je sada neka suma novca koja prelazi visinu nisaba. Ja sam prošle godine dao zekat na taj novac i na novac moje uštedevine koja je pregodinila. Taj novac sam ostavljao na stranu, jer smatram da je to njihova nafaka koja je njima data a ne meni, i ne bih da se ogriješim o vlastitu djecu.

Da li sam obavezan davati zekat na dječiji novac?

Odgovor:

Prema propisu u našem mezhebu, nema obaveze zekata na dječiju imovinu sve dok ne dostignu punoljetnost i sami budu sposobni izvršavati ovu obavezu, analogno obavezi klanjanja namaza. Neki mezhebi smatraju da je zekat obaveza koja je vezana za posjedovanje određene imovine, a ne za samu osobu, pa prema tome odnosi se i na imovinu djeteta. U svakom slučaju, možete se osloniti na stav našeg mezheba po tom pitanju. Kada je riječ o imovini djeteta, staratelj je može trošiti racionalno na njihove potrebe, posebno, ako je u kakvoj imovinskoj oskudici.

DAVANJE ZEKATA KROZ ORGANIZIRANJE IFTARARA

Pitanje:

Da li možemo novac od zekata koji trebamo dati usmjeriti u organizaciju iftara?

Odgovor:

Način prikupljanja zekata, njegova svrha i korisnici su određeni propisima islama i u tom smislu postoje i odluke nadležnih organa

Islamske zajednice. Samovoljno odlučivanje u vezi zekata i njegove svrhe nije ispravan postupak.

DAVANJE ZEKATA ZA POTREBE LIJEČENJA OBOLJELIH

Pitanje:

Da li mogu uplatiti zekat za liječenje oboljele osobe?

Odgovor:

Pomozite toj osobi nekom donacijom, dobrovoljnim prilogom. Vitre i zekat se uplaćuju u Bejtu-l-mal (poseban Fond) pri Rijasetu IZ, i namijenjeni su u određene svrhe, čije prioritete određuje nadležna islamska vlast.

ODREĐIVANJE IZNOSA ZEKATA

Pitanje:

Da li sam dužan davati zekat ako sam podstanar i plaćam kiriju, te hvala Allahu, imam ženu i dijete, i ako imam redovnu plaću i određenu ušteđevinu.

I kako da se orijentišem koliki sadekatu-l-fitr trebam dati 7, 10 ili 20 KM?

Odgovor:

Ukoliko ste uštedjeli tokom godine iznos nisaba i taj iznos posjedujete nakon godinu dana od momenta kada ste ga prvi put imali, tada ste dužni na taj iznos i više dati zekat.

Iznos sadekatu-l-fitra (jednu od tri kategorije) trebate sami odrediti prema prosječnoj visini vaše jednodnevne ishrane (po jednom članu domaćinstva).

OBRAČUN ZEKATA I OTPLAĆIVANJE KREDITA

Pitanje:

Posjedujem iznos nisaba u novcu, zlatu i srebru ali isto tako imam i 2 kredita koja otplaćujem i kada iznos koji sam dužan po tim kreditima umanjim onda je to ispod iznosa nisaba. Da li sam dužan dati zekat za iznos koji posjedujem bez kredita?

Odgovor:

Budući da se kredit otplaćuje sukcesivno, ispravno je kredit ne odbijati od nisaba, jer se svake godine vrati dio kredita i taj vraćeni dio se ne uračunava sa nisabom, tako da se tokom višegodišnjeg vraćanja kredita zapravo on i ne uračunava u zekat. Jer, posjedovanje nisaba unatoč vraćanju godišnje rate kredita jeste pokazatelj da je obaveznik uštedio imovine koliko iznosi nisab te je zato na taj ušteđeni dio dužan obračunati zekat. Ukoliko bi osoba usmjerila svu ušteđevinu na prijevremeno vraćanje kredita, tada ne bi podlijegala obavezi zekata, jer ne bi ni posjedovala nisab. A Allah najbolje zna.

DA LI TREBAM DATI ZEKAT AKO SAM KREDITNO ZADUŽEN?

Pitanje:

Imam nedoumicu u vezi eventualnog plaćanja zekata. Živim u stanu kojeg sam kupio prošle godine kada sam uplatio tek 25% iznosa vrijednosti stana, dok sam za ostatak kreditno vezan, a isti redovno uplaćujem svakog mjeseca. S druge strane, ja posjedujem ušteđen novac koji je veći od iznosa nisaba, a isti trenutno ne želim uplatiti na ovaj kreditni dug jer mi taj novac može zatrebat u slučaju nekih “nepredviđenih okolnosti”. Da li ja po Vašem mišljenju trebam plaćati zekat na ovaj ušteđeni novac?

Odgovor:

Ukoliko ušteđevina dostiže iznos nisaba na kraju zekatske godine, mimo otplaćenih rata kredita, onda na nju treba dati zekat, jer se

radi o višku iznad nužnih potreba koji dostiže nisab i ispunjava opće uvjete zekata.

ZEKAT NA POSUĐENI NOVAC

Pitanje:

Imam jedno pitanje vezano za zekat. Naime, ukoliko posudim dio novca nekome tada neću imati količinu novca za koju se daje zekat. Da li sam dužna da dam zekat bez obzira što sam posudila novac, ili tada ne dajem zekat?

Odgovor:

Na pozajmljeni novac, ukoliko zajedno sa drugim novcem i istovrsnom imovinom dostiže iznos nisaba i ispunjava ostale uvjete obaveznosti zekata na novac, zekat daje zajmodavac, a ne zajmo-primac. Posuđeni novac, poput novca na štednji, podliježe obavezi zekata ukoliko ispunjava opće uvjete zekata.

IZDVAJANJE ZEKATA OD PLATE

Pitanje:

Oročio sam sredstva koja premašuju iznos nisaba u BBI banci na period od tri godine. Na oročeni iznos svaki mjesec dodajem nešto sredstava iz plate. Zanima me da li mogu izmiriti obavezu zekata tako što ću izračunati iznos zekata na navedena sredstva na računu i dati ih od svoje plate (jer sa novcem na računu ne mogu raspolagati u naredne tri godine), ili ću morati redefinirati ugovor s bankom?

Odgovor:

Nije važno s kojeg će računa, odnosno iz koje imovine će iznos zekata biti izdvojen, bitno je da se izdvoji 2,5% ukupnog iznosa novca na štednji. Prema tome, nema smetnje da se iznos zekata izdvoji iz plaće ili neke druge imovine.

ZEKAT NA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE

Pitanje:

Bavim se uzgojem povrća na otvorenom. Ove godine ostvario sam ukupni prihod od oko 7000 KM. Od toga moram platiti 20% troškova. Navodnjavao sam iz rijeke. Da li trebam platiti zekat ili sadaku, kome i u kojem iznosu?

Odgovor:

Ukoliko prinos iznosi 653 kg i više, nakon što odbijete svoje osnovne godišnje potrebe za ubranim proizvodima, izdvojite od ukupnog prihoda dugove nastale kao troškovi proizvodnje, a od preostalog prihoda izdvojite 5% na ime zekata, ako su usjevi u većini zalijevani vještačkim putem. Zekat se kod nas daje u Fond Bejtu-l-mal pri Rijasetu Islamske zajednice.

ZEKAT NA NOVAC U OBRTU

Pitanje:

Čovjek posjeduje pilanu i tvrdi da zaradi novac u visini nisaba čak i više zavisno od poslovanja u toku godine i po nekoliko puta ali taj novac mu nikada ne "miruje" već ga stalno "obrcē", tj. posluje sa njim. Da li je spomenuti dužan dati zekat?

Odgovor:

Ukoliko vlasnik ne uspije uštedjeti nisab tokom godine, nije dužan dati zekat. Međutim, ukoliko ima neke druge zekatske imovine, poput trgovačke robe, zlata, srebra, dionica, dužan je sve to zajedno obračunati, pa ako dostiže nisab i nalazi se u njegovom posjedu godinu dana, dužan je dati zekat od 2,5% ukupne vrijednosti zekatske imovine. Ako posjeduje nekretnine kojima trguje, tretirat će ih kao trgovačku robu.

ZEKAT ZA UMRLU OSOBU

Pitanje:

Iza osobe koja je nedavno preselila na Ahiret ostala je izvjesna suma novca na računu. Može li nasljednik dati zekat za umrlu osobu, na taj novac?

Odgovor:

Ukoliko novac dostiže iznos nisaba, a vlasnik umre prije izvršenja obaveze zekata, nasljednici to trebaju učiniti za njega/nju, kako bi se dug prema Bogu izvršio, mada nasljednici nemaju obavezu da to i učine. Ali je svakako poželjno i pohvalno da to urade kao vid dobročinstva prema ostavitelju.

VITRE I SADEKATU-L-FITR

Pitanje:

Da li postoji razlika između vitara i sadekatu-l-fitra, ili su to sinonimi?

Imam je čitao hutbu reisu-l-uleme u kojoj je rečeno, koliko se mogu sjetiti, da je donesena fetva u kojoj se govori da se zekat isključivo mora uplaćivati u fond IZ-e Bejtu-l-mal... Ne sjećam se da se spominjao Sadekatu-l-fitir, pa me zanima da li se fetva odnosi i na Sadekatu-l-fitir? Ili se on može dati i nekom ko je u lošoj imovinskoj situaciji?

Odgovor:

Izraz "vitre" koji se koristi u našem narodu skraćena je za termin "sadekatu-l-fitir". Prema tome, riječ je o sinonimnim izrazima. Fetva koju je donio reisu-l-ulema odnosi se i na zekat i na sadekatu-l-fitir (vitre). Zapravo spomenuta fetva ne uvodi nikakvu novu praksu na naše područje. Ova praksa već postoji gotovo pola stoljeća, još od 70-tih godina prošlog stoljeća, od kada je Husein ef. Đozo zajedno sa ondašnjim rukovodstvom IZ reafirmirao izvornu

islamsku praksu prikupljanja zekata u zajednički fond Bejtu-l-mal, iz kojega se finansiraju kategorije osoba predviđene kur'anskim ajetom o raspodjeli sredstava zekata, a prema prioritetima koje određuje aktuelna islamska vlast.

Prema propisu u našem mezhebu, korisnici "vitara" su iste kategorije kao i korisnici zekata, pa se i na "vitre", analogno zekatu, primjenjuje isti propis o načinu ukupljanja i raspodjeli. Institucionalno rješavanje ovog pitanja je u skladu s duhom i slovom Kur'ana, jer je Uzvišeni Allah naredio Poslaniku, a.s., da organizira prikupljanje zekata: *Uzmi iz njihove imovine zekat da ih njime očistiš i blagoslovljenim učiniš!*, što je on i učinio. Također, ovakva praksa je u skladu s načelom "općeg interesa" Zajednice, koji je pomoćni izvor islamskog prava, a kojega definiraju njeni nadležni organi na čelu sa vrhovnim poglavarem. Oni koji osporavaju institucionalizaciju prikupljanja i distribucije sredstava zekata i sadekatu-l-fitra (vitara), na strani su zagovornika anarhije, neuređenosti, razjedinjenosti i slabljenja uloge Islamske zajednice.

ZEKAT NA DONIRANI NOVAC

Pitanje:

Ukoliko je neko dobivao novac kao donaciju za izgradnju kuće, te je bio cijelu godinu stvarni vlasnik tog novca, tj. raspolagao je njime, da li je dužan dati zekat na taj novac, s obzirom da je to donacija?

Odgovor:

Ukoliko su ispunjeni svi uvjeti obaveznosti zekata (islam, punoljetnost, uračunljivost, zekatska imovina, puno vlasništvo, mogućnost raspolaganja, nisab, pregodinjenje (havl), ta imovina podliježe obavezi zekata sve dok se ne utroši ili neki od uvjeta obaveznosti bude nedostajao. Činjenica da je ta imovina donacija ne utječe na obaveznost zekata, zato što ta imovina nakon primopredaje prelazi u vlasništvo daroprimca i upotpunjuje njegov nisab.

ZEKAT NA NAKIT

Pitanje:

Imam nakit, nešto od toga nosim a nešto ne. Kako da znam koliki zekat moram dati jer taj nakit uglavnom nije čisto zlato i u sebi ima kamenja, neko je vrijedno a drugo nije. Koliko sam upoznata, zekat se ne daje na bisere, ali molim da mi potvrdite.

Odgovor:

Zekat na zlatni nakit je obavezan u našem mezhebu ako njegova težina iznosi 91,6 grama i više. Ako zlato preteže u odnosu na druge primjese, u obzir se uzima preovlađujući elemenat (zlato). Na biser i ostali nakit od dragog kamenja ne daje se zekat osim ako se s njim trguje, kada se tretira kao trgovačka roba.

ZEKAT NA NASLIJEĐENU IMOVINU

Pitanje:

Imam pitanje u vezi zekata i mislim da mi možete pomoći. Problem glasi: imam određeni iznos novca kod kuće ali i određeni iznos novca u banci koji mi je otac ostavio ali je preselio u međuvremenu i nije podijelio novac i sad to mora da se odredi jer ima 5 nasljednika i ne znam koliko ću ja da dobijem i to se možda oduži do kraja godine ili do sljedeće godine, a mislio sam da dam zekat u mjesecu ramazanu. Šta da radim, da čekam do pred kraj godine i da vidim hoće li se završit suđenje, ili sada da dam na trenutni novac?

Odgovor:

Vi izdvojite zekat na imovinu koju trenutno posjedujete, ukoliko dostiže iznos zekata, a kada dobijete svoj dio nasljedstva, onda izdvojite zekat i na taj dio ukoliko dostiže iznos nisaba.

DAVANJE ZEKATA NA IZNAJMLJENI STAN

Pitanje:

Testamentom osobe o kojoj sam se brinuo tokom njenog života mi je oporučen stan. Kada se ako Bog da završi ostavinski postupak, da li sam dužan davati zekat na navedeni stan, ukoliko ga ne koristim ili samo ukoliko ga budem iznajmljivao? Ako sam u obavezi davati zekat, na koji iznos trebam davati u slučaju da ne koristim stan, a na koji iznos ukoliko ga budem izdavao. Napominjem da imam riješeno stambeno pitanje.

Odgovor:

Na nekorišteni stan se ne daje zekat osim ako se namjerava trgovati njime. Tada se tretira kao trgovačka roba i daje se zekat svake godine na ukupnu vrijednost stana u iznosu od 2,5%. Ako se namjerava držati bez iznajmljivanja, nema obaveze zekata na njega, a ako se iznajmljuje, zekat se daje na ubranu kiriju u iznosu od 2,5% kao srednje rješenje između različitih mišljenja u vezi zekata na rentu.

UZIMANJE PROCENTA OD PRIKUPLJENOG ZEKATA

Pitanje:

Zanima me da li ubirači zekata, hodže i mutevelije, imaju pravo na procenat od ukupljenog zekata?

Odgovor:

Određeni procenat prikupljenih sredstava zekata i sadekatu-l-fitra pripada medžlisi IZ koji ta sredstva koristi u vjerskoprosvjetne svrhe. Prema tome, imami i mutevelije ne mogu zadržati niti zahtijevati za sebe dio prikupljenih sredstava. Podrobnije informacije možete dobiti u Uredu za zekat Rijasetu IZ.

PRIMANJE SADEKATU-L-FITRA

Pitanje:

Ukoliko je osoba dužna dati sadekatu-l-fitr, kako će postupiti ako i sama dobije sadekatu-l-fitr, prihvatiti ili ne?

Odgovor:

Kao pripadnici organizirane Islamske zajednice dužni smo poštovati institucionalna rješenja, odnosno organizirano prikupljanje i distribuciju zekata i sadekatu-l-fitra na temelju odluka nadležnih oragana Zajednice, a što je u skladu s propisima islama i općim interesom muslimana u ovim krajevima. Individualno soliranje šteti interesu Zajednice i razbija njeno jedinstvo. Zato Vam preporučujemo da ne uzimate vitre koje Vam drugi nude. Pravo je i obaveza Zajednice da prikuplja i određuje prioritete među korisnicima sredstava zekata i sadekatu-l-fitra.

IZRAČUN ZEKATA NA UŠTEDEVINU PORED KREDITA

Pitanje:

Moje pitanje glasi: Pošto se visina mog ušteđenog novca iz mjeseca u mjesec povećava, na koju sam sumu novca dužan platiti zekat? Također da li na uštedevinu na koju sam dužan platiti zekat, utiče kredit (kojeg trenutno sad imam), tj. da od ušteđenog novca odbijem visinu kredita (koju još dugujem, tj. još 7 mjeseci koliko je ostalo do otplate kredita ili se u obračun uzima cijela visina uzetog kredita - za sve te 3 godine, na koliko je uzet kredit)?

Odgovor:

Kredit se vraća utvrđenom dinamikom i ta sredstva koja se vrate na ime kredita svakako ne ulaze u konačni obračun zekata, pa prema tome kredit ostavite postrani i ne obazirite se na njega kada je riječ o zekatu. Druga je situacija ako biste imali neodložni dug koji se mora vratiti čim se saberu sredstva, tada se na dugom obuhvaćena sredstva ne bi davao zekat.

Zekat ćete obračunati na cijelu uštedenu sumu nakon proteka zekatske godine, koja inače počinje teći od momenta kada uštedeni novac dostigne iznos nisaba. Nakon godinu dana na uštedeni novac, ako je u iznosu nisaba i više, dužni ste izdvojiti zekat u iznosu od 2,5%.

OPRAŠTANJE DUGA KAO ZEKAT

Pitanje:

Zamolio bih Vas da mi odgovorite na sljedeće pitanje: Može li se oprost duga prezaduženoj osobi smatrati ispunjavanjem obaveze davanja zekata? Odnosno, ako oprostimo dug onome ko nam je dužan, (a osoba je prezadužena i neće nam biti u mogućnosti vratiti dug) na ime vlastitog zekata, da li smo time ispunili vlastitu obavezu davanja zekata? Šta učiniti u ovakvoj situaciji?

Odgovor:

Budući da Rijaset IZ organizirano prikuplja sredstva zekata u fond Bejtu-l-mal, uz zahtjev naših islamskih vlasti da se sredstva zekata i sadekatu-l-fitra prikupljaju isključivo u spomenuti fond, jasno je da u slučaju pozitivnog odgovora na Vaše pitanje, zekat ne bi bio uplaćen u taj fond već nekom privatnom licu koje možda i ne spada u kategoriju korisnika zekata. Također, dužnik je vlasnik svoje imovine sve dok je ne vrati povjeriocu, pa bi prije preuzimanja duga povjerioc dao tuđu (dužnikovu) imovinu. Zato takav postupak nije ispravan.

DAVANJE ZEKATA ZA IZGRADNJU DŽAMIJE

Pitanje:

Molila bih Vas da mi odgovorite da li se može zekat dati za izgradnju džamije?

Odgovor:

Naša vjerska vlast je donijela fetvu da se zekat ukuplja na organiziran način u fond "Bejtul-mal" odakle se distribuira korisnicima prema prioritetima koje odredi islamska vlast. Ta praksa je u skladu s praksom i sunnetom Allahovog Poslanika, a.s. Za džamiju donirajte sredstva mimo zekata i sadekatu-l-fitra.

ZEKAT NA ŠTEDNJU ZA HADŽ**Pitanje:**

Da li novac koji se štedi za odlazak na hadž ulazi u obračun koji se tiče zekata? Postoji li mogućnost da osoba koja nije u stanju duži period svog života da daje zekat, a da skupi pare za hadž i ode? Da li je normalna situacija da jedne godine uplatimo zekat, a već sljedeće ne, zbog nemogućnosti? Ili nakon, npr. pet godina, zbog nemogućnosti. Možda su moja pitanja banalna, ali mlada sam i nezaposlena osoba pa zbog toga nisam bio u prilici nikada da izvršavam propise zekata, a naročito hodočašće. Ponekad me grize savjest što ne mogu (nikada u srednjoj školi nisam bio dobar u matematici i ekonomiji uopće) da saznam više o zekatu i hadžu. Dosad sam smatrao da je to zbog toga što ne obavljam ove propise zbog nemogućnosti da ih obavim. Da li ja ostajem musliman iako mi mnogo toga nije jasno po pitanju zekata i hadža, jednostavno zbog toga što nisam u mogućnosti da to prakticiram često, skoro nikako.

Odgovor:

Zekat i hadž su obaveze koje su utvrđene odvojeno, tj. svaka ima svoje posebne uvjete i jedna drugu ne isključuje. Kada se steknu uvjeti obaveznosti zekata, zekat treba dati, bez obzira na mogućnost obavljanja haža. Drugim riječima, sredstva koja čovjek štedi, ulaze u obračun zekata, ako se ispune uvjeti obaveznosti, osim ukoliko je osoba dužna, a dug je neodložan, tada će odvojiti iz zekatske mase iznos duga, a na ostala će dati zekat. Kada stekne

dovoljno novca za obavljanje hadža, uz ispunjenje ostalih uvjeta, izvršit će i tu obavezu. Pohvalno je to što kao mlada osoba želite da saznate što više o ovim islamskim propisima. Postoje i djela koja su napisana na te teme pa se čitanjem tih djela možete više informisati o njima. To što ne poznajete dosta toga od propisa zekata i hadža ne utiče na Vaš islam niti ga umanjuje. O onome što ne znate, a interesira Vas, možete slobodno pitati. Nastojat ćemo odgovoriti na Vaša pitanja, koliko budemo u stanju.

ZEKAT ZA DRUGU OSOBU

Pitanje:

Moj otac ima maslinjake, i svake godine proizvodimo maslinovo ulje. Dio od te proizvodnje prodajemo, a dio zadržavamo za sebe. Dio od tog novca zarađenog opet koristimo za obrađivanje i navodnjavanje istih. S obzirom da sam ja više u vjeri od moga oca, moje pitanje je koliki iznos zekata sam dužan dati. Pitanje je komplicirano zato što cjelokupnu zaradu dijelimo, pitam da li ja mogu dati za svoga oca isti taj zekat s obzirom da ja to osjećam kao dužnost, a on ne.

Odgovor:

Vi trebate dati zekat za sebe, a otac za sebe. Neće se izvršiti njegova obaveza zekata ako to vi za njega obavite bez njegove saglasnosti. Jer, nema ibadeta bez nijjeta - namjere, a nje u njegovom slučaju nema. Savjetujte ga na mudar način da i on počne izvršavati svoje vjerske obaveze. Svako odgovara za svoje obaveze i niko tuđi teret neće nositi.

DILEME OKO OBRAČUNA ZEKATA

Pitanje:

Imam neke dileme oko utvrđivanja osnovice za zekat pa ako mi možete pomoći bio bih Vam zahvalan. Navest ću primjer:

Primam platu preko banke (tekući račun), stanje na tom računu na kraju prošlog ramazana nije prelazilo nisab (koliko me sjećanje služi, a vjerovatno je i na određeni datum bilo uvećano zadnjom prispjelom platom). Stanje na računu nakon toga se mijenjalo (gore-dolje od tog prvobitnog iznosa) zavisno od uplata plata i ličnog trošenja (lično preferiram da skupim nešto para pa da ih onda trošim, npr. za kupovinu nečeg u kući). Stanje na računu na kraju ovog ramazana prelazi nisab za ovu godinu (iako većinu tih para namjeravam potrošiti vrlo brzo). Takođe, otplaćujem kredit koji sam uzeo za kupovinu auta (ukupno preostalo zaduženje prelazi stanje na računu). Pitanje: Da li sam i na koji iznos obavezan platiti zekat? Negdje sam pročitao da se zekat daje na ukupan iznos, bez obzira što određeni dio nije pregodinio, zar to nije kontradiktorno uslovu da višak pregodini?

Odgovor:

Kada i nakon vraćanja kreditne rate uštedite koliko iznosi nisab, od tog momenta počinjete računati obračunsku godinu zekata i ako nakon godinu dana na Vašem računu bude nisab i više, trebate na taj uštedeni iznos dati zekat, bez obzira što imate još rata kredita, jer obaveza njihove otplate nastaje sukcesivno. To što ubrzo namjeravate potrošiti novac nije relevantno, budući da ste taj iznos imali punu godinu dana, a da ga niste potrošili na svoje uobičajene potrebe. Po našem mezhebu bitno je posjedovanje nisaba na početku i na kraju obračunske godine.

ZEKAT NA VIKENDICU

Pitanje:

Da li sam dužan dati zekat na kuću/vikendicu koju ne koristim ili je rijetko koristim?

Korištenje ove kuće/vikendice je mjesec dana u toku godine, ostali period je prazna. Živim u USA i posjedujem ovdje kuću dok tu kuću/vikendicu koristim samo kad dođem na godišnji odmor

u Bosnu. Predmetna kuća/vikendica također nije ni pod zakupom niti rentom.

Odgovor:

Ukoliko tu kuću/vikendicu niste kupili ili izgradili s namjerom da je preprodete i zaradite na tome, niti je iznajmljujete, već je povremeno koristite, niste obavezni na nju davati zekat.

ZEKAT ZA LIJEČENJE DJETETA

Pitanje:

Želio bih znati da li je dozvoljeno zekat i sadekatu-l-fitr od ove godine poslati porodici koja je rodbina mojoj supruzi, a u velikoj su potrebi za novcem koji im treba za operaciju djeteta? Naravno da ćemo pomoći i izvan ovog iznosa, ali smo mislili da će ovim putem pomoć biti veća i olakšati porodici da dijete brže dođe do zdravlja, inšaAllah.

Zamolio bih brz odgovor zbog hitnosti situacije. Neka te Uzvišeni Allah nagradi za tvoj trud.

Odgovor:

Liječenja djeteta treba podržati na neki drugi način, dobrovoljnim priložima i donacijama, a sredstva zekata i sadekatu-l-fitra izdvojiti u fond "Bejtu-l-mal".

ZEKAT NA OBRRTNU ROBU

Pitanje:

Želim razjasniti nedoumicu o tome da li obaveza zekata spada i na obrtna sredstva, trgovačku robu. Konkretno da li se na zaduženu robu u trgovačkoj radnji plaća zekat, ako da, po kojem iznosu vrijednosti (nabavnom, prodajnom ili srednjem). Isto tako volio bih znati plaća li se zekat na nekretnine, kuće ukoliko ne koristimo sve prostorije i slično, automobil itd.

Odgovor:

Vlasnik trgovačke robe koja je u posjedu vlasnika godinu dana, nakon odbijenih dugova i režija, dužan je dati zekat na tu robu prema njenoj realnoj tržišnoj vrijednosti. Neki učenjaci smatraju da se u obzir uzima diskontna cijena. Ukoliko bi trgovac uzeo u obzir kod obračuna zekata uloženu vrijednost, tj. kupovnu cijenu, zarađeni profit od prodaje podlijegao bi zekatu na novac ako dostiže nisab i ispunjava ostale uvjete zekata na novac. Ukoliko trgovac ne može dati zekat na trgovačku robu u novcu, jer još nije prodao robu, može to učiniti i u robi (2,5%), a može i kombinirati. Lakše je ukoliko se to daje u novcu. Na kuću i ostale nekretnine, automobil, i sl. nije obaveza dati zekat, izuzev ako se ne rentiraju i ostvaruje zarada, tada će se na ostvarenu zaradu dati 2,5% zekata ukoliko dostiže nisab i ispunjava ostale uvjete zekata.

ZEKAT ZA MEKTEBSKU NASTAVU**Pitanje:**

Može li se iz prikupljenih sredstava zekata i sadekatu-l-fitra odvojiti jedan postotak za unaprjeđenje mektebske nastave?

Odgovor:

Sredstva zekata se daju u Bejtu-l-mal, a distribuiraju se shodno Pravilniku kojeg je usvojio Rijaset. Rijaset upravlja sredstvima Bejtu-l-mala i distribuira ih prema prioritetima. Sredstva zekata se mogu distribuirati isključivo prema kategorijama korisnika utvrđenih u Kur'anu. Prema tome, ne možete samoinicijativno odvojati dio ukupljenih sredstava zekata za spomenutu namjenu, a u okviru općih korisnika zekata može se dio sredstava usmjeriti za unaprjeđenje mektebske nastave, ali po odluci nadležnog organa IZ-e (Rijasetu, muftijstva, medžlisa IZ-e).

ZEKAT ZA DIJETE U DOMU

Pitanje:

Moj muž i ja imamo namjeru da finansiramo jedno dijete u domu za nezbrinutu djecu. Dakle, mjesečno bismo odvajali određenu sumu novca i slali na taj račun. Nas zanima da li se ta suma može tretirati kao zekat na imetak, novac ili je to sadaka.

Hvala unaprijed na odgovoru!

Odgovor:

Vaša namjera da finansirate jedno dijete u domu za nezbrinutu djecu je veoma plemenita i za svaku pohvalu. Međutim, to se ne može tretirati zekatom, nego sadakom, budući da ćete ta sredstva uplaćivati ustanovi koju inače finansira država, bez obzira da li neko finansirao neko dijete posebno ili ne.

Zekat se prikuplja u Fond "Bejtu-l-mal" prema odluci Rijasetu i Sabora Islamske zajednice, tj. nadležne islamske vlasti.

Neka Vas Uzvišeni nagradi za Vašu brigu za nezbrinutu djecu.

PLAĆANJA ZEKATA ZA RAZNE OBLIKE UŠTEDA

Pitanje:

Moje pitanje odnosi se na obavezu plaćanja zekata, a interesuje me slijedeće:

- da li se zekat plaća na novac koji stoji kao uštedovina i na koji je ranije plaćen zekat?
- da li se zekat plaća na vrijednost (konkretno novca) uštedjenu u toku godine ukoliko je ona manja od utvrđenog nisaba?
- da li se utvrđena vrijednost obaveze zekata može platiti u nečemu drugom osim u novcu?
- da li se zekat plaća na novac koji se štedi za hadž ili neki drugi hairli nijet?

Nadam se Vašem odgovoru i Allaha, dž.š., molim da nas uputi pravim putem.

Odgovor:

1. Zekat se daje na ušteđevinu svake godine ukoliko ona dostiže vrijednost nisaba. Dakle nije dovoljno samo jednom dati zekat na određenu imovinu, već se to ponavlja svake godine ukoliko su svi uvjeti obaveznosti zekata ispunjeni.
2. Ako je ušteđevina manja od nisaba nije obavezno dati na nju zekat, zbog nepostojanja osnovnog uvjeta a to je nisab.
3. Zekat se daje od iste vrste imovine koja podliježe obavezi zekata ili protuvrijednost u novcu. Bolje je dati zekat u novcu jer je to korisnije za korisnike zekata. Podvlačimo, Islamska zajednica je jedina ovlaštena institucija za prikupljanje i distribuciju zekata u Bosni i Hercegovini.
4. Zekat se daje i na novac koji se štedi za hadž ili neki drugi hairli posao. To su odvojene obaveze i jedna drugu ne isključuje.

ORGANIZACIJA PROMOCIJE I PRIKUPLJANJA ZEKATA I SADEKATU-L-FITRA U PRAKSI IMAMA

Polazeći od činjenice da najveći dio institucionalno prikupljenog zekata i sadekatu-l-fitra u fond Bejtu-l-mala Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini biva prikupljen u našim džematima od strane naših imama veoma je značajno uložiti istih posvetiti širu pažnju. Da bi se dotično, barem djelimično, učinilo potrebno je studiozno razmotriti sve dosadašnje okolnosti koje ostvaruju utjecaj na ovu aktivnost. Takve analize bi trebalo detaljno razmotriti i po osnovu njih ustanoviti činjenice, bilo pozitivne ili negativne, koje se odražavaju na rezultate koji se ostvaruju u našim džematima. Svi pozitivni učinci bi se trebali razvijati i dodatno unaprjeđivati. Među njima bi se trebala identificirati iskustva imama koja bi mogla da posluže za urnek. Negativne faktore je, također, neophodno ustanoviti da bi se Islamska zajednica na svim svojim nivoima i sa cjelokupnim svojim resursima mogla njima pozabaviti, te ih u konačnici neutralizirati, ili barem njihove štetne posljedice svesti na minimum. Na ovakav način iznalazila bi se rješenja za unaprjeđenje Bejtu-l-mala i najznačajnije bi se pomoglo imamima u njihovom angažmanu ubiranja zekata i sadekatu-l-fitra u našim džematima.

U ovom radu nije moguće ni u kratkim crtama prezentirati prethodno izložene prijedloge, tako da ćemo se ograničiti na opis imamove uloge i prezentaciju nekoliko inovativnih ideja za unaprjeđenje aktivnosti vezanih za zekat i sadekatu-l-fitr.

ČESTIT IMAM JE SVJESTAN AMANETA I POČASTI

Suvišno bi bilo isticati šta imam znači u našoj Zajednici. Dovoljno bi bilo spomenuti krilaticu koja je svima znana, ali nažalost nije uvijek adekvatno pozicionirana, a ta je da su “naši imami naše pčele”. Možda se ovaj pčelinji rad ponajviše očituje u akciji prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra gdje čestiti imami poput neumornih pčela ubiru sve dostupne plodove na širokim prostranstvima razasute, a zatim s njima pune košnice naše Zajednice.

Uloga čestitog imama se ne svodi na zaduženje blokova koje će shodno ponuđenim apoenima uručiti džematliji za novac koji mu ovaj da na ime zekata ili sadekatu-l-fitra, te na razduženje prikupljenih sredstava i neupotrijebljenih blokova nadležnim institucijama. Čestit imam će učiniti sve što može da što veći broj svojih džematlija “očisti” od imetka koji im ne pripada i to na način kako je jedino ispravno, putem Bejtu-l-mala. Veoma je bitno da imam bude svjestan svoje odgovornosti pred Uzvišenim Allahom, dž.š., i pred onima koji su mu povjerali časni imamski amanet. Savjestan imam će radi Uzvišenog Boga poduzeti sve što je u mogućnosti, a radi odgovornosti koju je preuzeo činit će onako kako od njega traže njegovi pretpostavljeni, znajući da mu je dužnost i obaveza tako postupiti. Angažman takvog imama, koji se rukovodi šerijatskim propisima o zekatu i sadekatu-l-fitru i važećom fetvom svoga poglavara, će biti na najvišem nivou, dok će Bejtu-l-mal u sredini u kojoj isti djeluje ostvariti maksimalan prihod. Možda imam neće biti zadovoljan ostvarenim rezultatom, ali ako je postupio na navedeni način njegova savjest je čista, amanet ispunjen, a stvarni rezultat njegova truda ga očekuje kod Uzvišenog Allaha, dž.š.

Pored navedenog, izuzetno je bitno da imam ima na umu vrijednosti i počasti svoje uloge prikupljača zekata, pa je zbog toga izuzetno bitno da zna sljedeće:

- da je tokom svoga angažmana na prikupljanju zekata na stepenu mudžahida jer Muhammed, a.s., kaže: “Iskreni radnik na prikupljanju zekata je poput borca na Allahovom putu, sve dok se ne vrati svojoj kući.” (Ebu Davud, 2937);

- da svojim radom u korist Bejtu-l-mala lično doprinosi očuvanju i napretku mnogobrojnih islamskih institucija u našoj Zajednici, te pomoći različitih socijalnih kategorija našeg društva;
- da prikupljajući zekat i sadekatu-l-fitr u Bejtu-l-mal izvršava zapovijed Uzvišenog Allaha, dž.š., i svog dunjalučkog vladara;
- da će stvarno vrjednovanje uloženog truda, bilo ga mnogo ili uopće ne postojao, u konačnici procjenjivati Pravedni Allah, dž.š., a ne ljudi.

INOVATIVNE IDEJE ZA PRIKUPLJAČE

Svakom imamu, koji teži da svojim ličnim angažmanom mnogostruko doprinese Bejtu-l-malu, od koristi mogu da budu iskustva imama koja su se pozitivno odrazila na prihod zekata i sadekatu-l-fitra u našim džematima. Ovdje ćemo izložiti samo nekoliko primjera koji mogu biti povod da se slični poduhvati realiziraju u većem broju naših džemata ili da isti budu podstrek za inovativno djelovanje institucija ili pojedinaca u našoj Zajednici.

Pomoć džematlijama koje uzimaju zekat i sadekatu-l-fitr

Veoma značajan procenat davaoca zekata i sadekatu-l-fitra svoju obavezu izvršava tako što ih ustupa pojedincima u našim džematima. Dotičnom je neophodno posvetiti zasebnu pažnju jer posljedice ovakvog odnosa spram ovim temeljnim institucijama islama mogu da budu izuzetno štetne sa više aspekata, kako po davaoce, tako i po primaoce. Šteta za davaoce se ogleda u tome što se davanje zekata i sadekatu-l-fitra osim u Bejtu-l-mal tretira nevažecim, dok se primaoci dovode u situaciju da uzmu i ono što im ne pripada, bilo zbog toga što će uzeti više od onoga što im je dozvoljeno ili uopće ne mogu da budu korisnici ovakvih prihoda.

Da bi se ovakvim izazovima adekvatno odgovorilo neophodno je unutar Zajednice identificirati pojedince koji su u određenim životnim neprilikama, te organizirati pomoć za njihove potrebe. Organiziranje bi se moglo realizirati na način da imam zajedno

sa džematskim odborom napravi evidenciju džematlija koji su u lošoj socijalnoj situaciji, a da se zatim iznađu rješenja za obezbjeđenje potrepština koje dotičnima nedostaju. Na nivou džemata bi se mogao obezbijediti dio namirnica, dok bi dio mogao biti osiguran putem medžlisa i Rijasetovog Ureda za društvenu brigu. Prikupljeno bi se adekvatno raspodijelilo i uručilo potrebnim džematlijama. Raspodjelu bi najbolje bilo organizirati uoči ramazana i prije samoga bajrama, a uručivanje prezentirati džematu i široj zajednici na dostupne načine. Na navedeni način bi se zadovoljile potrebe siromašnih, dok bi isto moglo dati povoda davaocima zekata i sadekatu-l-fitra da ga daju u Bejtu-l-mal.

Vođenje evidencije

S ciljem povećanja prihoda korisno bi bilo uvesti praksu vođenja evidencije platiša zekata i sadekatu-l-fitra u korist Bejtu-l-mala. Ovaj dodatni angažman sakupljača može da ima više pozitivnih posljedica. Prije svega, daleko se ozbiljnijim i pedantnijim smatra evidentiranje davaoca od prostog “kidanja” blokova iza kojih ne ostaje trag o licu koje je izvršilo svoju obavezu. Pored toga, evidencija davaoca zekata i sadekatu-l-fitra može da bude izuzetno vrijedna ukoliko se uredno arhivira. Takav arhiv može da pruži niz korisnih informacija statističke prirode, te da protokom vremena postane vrijedan dokument o džematlijama i džematu na kojeg se odnosi. Ukoliko se smatra prikladnim i motivirajućim, evidencija može da se istakne i na oglasnoj tabli džemata.

Uključivanje dodatnog osoblja

U svaku džematsku aktivnost je izuzetno dobro uključiti sva raspoloživa lica koja mogu da doprinesu njenom boljitku, pa tako i u akciju ubiranja zekata i sadekatu-l-fitra. Veći broj osoba će neminovno dolaziti u kontakt sa većim brojem lica, tako da će se i broj potencionalnih davaoca povećavati. Ovdje bi imam mogao da po svome nahođenju ili u dogovoru sa džematskim odborom angažuje pojedince koji bi mogli svojim direktnim uključivanjem da mu pomognu pri njegovom zadatku. Radi ozbiljnosti i opće

informiranosti džemat bi trebalo upoznati koja su to lica, pored imama, zadužena za prikupljanje. Na kraju ramazana bi se imam trebao javno zahvaliti istima na njihovom doprinosu, pa možda čak i proglasiti najuspješnijeg od njih s ciljem motivacije. Svakako, poželjno je da pored muškaraca i ženske osobe uzmu učešće u ovakvoj ispomoći imamu.

Učenje Fatihe, Jasina ili prikladne dove

Učenje dove sakupljača zekata za davaoca je utemeljeno na kur'anskom i hadiskom tekstu. Uzvišeni Allah, dž.š., je propisao Muhammedu, a.s., da uči dovu onome ko mu donese zekat riječima:

... I pomoli se za njih, molitva tvoja će ih, sigurno, smiriti...

(Et-Tevbe, 103)

Pored toga što je Allahov Poslanik, a.s., učio dovu za davaoca i njihove porodice (Buhari, 1497; Muslim, 1078), on je i ashabe podučavao vrijednosti dove ubirača zekata (Ebu Davud, 1588). Shodno iznesenom, imam bi trebao učiti dovu za davaoca. Dotično se može realizirati na više načina. Prije svega, imam bi prilikom preuzimanja sredstava prigodnim riječima blagoslovio davaoca i njegovu porodicu. Pored navedenog, imam bi mogao, s ciljem afirmacije Bejtu-l-mala, upriličiti:

- učenje Fatihe nakon teravij namaza: merhumima davaoca ili za hajr njih i njihove porodice;
- učenje sure Jasin/Mulk na kraju ramazana ili uoči petka merhumima davaoca zekata;
- učenje dove na kraju ramazana za blagoslov i napredak davaoca i njihovih porodica.

ZAKLJUČCI

Osvrćući se u najkraćim crtama na prethodno izložena zapažanja koja se odnose na ulogu imama naspram Bejtu-l-mala Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i nekoliko predloženih inovacija mogli bismo donijeti sljedeće zaključke:

Odnos čestitih i savjesnih imama spram Bejtu-l-mala polučit će najbolji mogući rezultat u sredini u kojoj isti vrše svoju misiju.

Preuzimanjem uloge prikupljača zekata i sadekatu-l-fitra imam stječe neizmjerne blagodati kod svoga Gospodara koje se mjere vrijednošću boraca na Njegovom putu, potpomagača Njegove vjere i vjernika, pokornih i zaslužnih pojedinaca.

Osmišljenim poduhvatima imam može da unaprijedi prihode Bejtu-l-mala. Za realizaciju pojedinih poduhvata imamu ne treba ju naročiti resursi, dok je kod drugih neophodna podrška njegovim idejama od strane pojedinaca i institucija Islamske zajednice.

Mr. Amir MAHIĆ

ULOGA MEDŽLISA U PROMOCIJI OBAVEZE ZEKATA

Za potpuno razumijevanje ponuđene teme potrebno je definirati i približiti čitaocu ključne riječi ovog rada. Te riječi su: medžlis, džemat, imetak, zekat i Bejtu-l-mal.

Prema Ustavu Islamske zajednice Medžlis⁷ je organizaciona jedinica Islamske zajednice, koja u pravilu obuhvata sve džemate na teritoriji jedne općine ili najmanje sedam džemata koji čine povezanu cjelinu. Medžlis kao organ Islamske zajednice u BiH funkcioniše preko skupštine medžlisa i izvršnog odbora medžlisa, koji se stara o uvjetima i potrebama vjerskog života na svom području.

Džemat⁸ je osnovna organizaciona jedinica Islamske zajednice. Džemat u pravilu sačinjava skupina od najmanje dvjesto muslimanskih domaćinstava, koja žive na jednom području i koja su međusobno povezana u izvršavanju zajedničkih islamskih dužnosti. Organi džemata su skupština i džematski odbor koji osigurava uvjete za vjerski život u džematu.

Zajedničko za medžlis i džemat jeste institucionalno približavanje vjere, a samim tim i vjerskih dužnosti, krajnjem korisniku (džematliji). U tom institucionalnom razumijevanju vjere ali i vjerskih dužnosti značajno mjesto zauzima imam. Njegova uloga je veoma zahtjevnja i uključuje širok spektar aktivnosti koje su utemeljene na imanu i svijesti o emanetu. Imam je faktor stalne i

⁷ *Ustav islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, prečišćeni tekst, Sarajevo, 1435/2014.

⁸ *Ibidem*.

izravne komunikacije s jedne strane džemata i medžlisa a sa druge strane džematlije.

U kontekstu te relacije treba posmatrati i islamske dužnosti koje u načelu imaju individualni imperativ (fard, vadžib, sunnet...) ali u okvirima institucionalne mjerivosti vrjednuje se kroz organe Islamske zajednice (džemat, medžlis, muftiluk i Rijaset). Ta institucionalna mjerivost možda je najbolje vidljiva kada se radi o zekatu kao obligatnoj islamskoj dužnosti za one koji posjeduju vrijednost nisaba⁹. Nisab se ostvaruje trgovinom, poljoprivredom, stočarstvom, uštedom i predstavlja imetak.

Sa islamskog aspekta imetak se stiče u ime Allaha i uprjebljava se na Allahovom putu. Razumijevanje imetka na ovaj način nudi odgovor zašto muslimani vode računa o čistoći i prirastu imetka kroz zekat¹⁰.

Zekat je propisan druge godine po Hidžri kao obligatna islamska dužnost: izdvajanje određene količine imovine uz precizirane uvjete. Povijesno gledajući uvijek se vodilo računa o ubiranju i raspodjeli zekata. U prvo vrijeme to je bilo pod ingerencijom Božijeg poslanika Muhammed, a.s. Nakon smrti Božijeg Poslanika halife su se brinule za ukupnu organizaciju.

Prikupljanje zekata je vrlo važno pitanje za današnje muslimane u očuvanju i izgradnji islamskog identiteta. Danas je to jedan od glavnih izvora punjenja budžeta i finansiranja aktivnosti Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Za uspješnu realizaciju ove aktivnosti na lokalnom nivou centralno mjesto kada je u pitanju prikupljanje zekata zauzima medžlis kao pravno i krovno lice Islamske zajednice na jednoj općini ili području. Kada se kaže *medžlis* onda se to u ovom procesu misli na one koji prikupljaju i podsjećaju na obligatnost ove islamske dužnosti s jedne strane a s druge strane i na one koji izvršavaju ovu dužnost kroz Bejtu-l-mal,

⁹ Nisab je određena vrijednost ili količina imovine koju treba posjedovati da bi se podlijegalo obavezi zekata.

¹⁰ Zekat je jedan od pet stubova islama i obaveza koja nas određuje kao muslimane.

Ovdje mora postojati sinergija između jednih i drugih kao i između džemata i medžlisa.

Na ovom planu važna je uloga imamā i njihovih saradnikā (učenici medresā, studenti fakultetā, teravih imami...) koji u svojim obraćanjima informišu džemat (džematlije) o nužnosti izvršavanja ove islamske dužnosti. Ako imaju jedinstven pristup džematu i ukazuju na značaj poštovanja Fetve Reisu-l-uleme o zekatu i sadekatu-l-fitru onda se može nadati uspješnoj akciji prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra. Nakon provedenih aktivnosti na prikupljanju sredstava zekata i sadekatu-l-fitra, sredstva se deponuju u Bejtu-l-mal¹¹ s kojim raspolaže Rijaset¹² Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini kao i raspodjelu i distribuciju sredstava do konačnog korisnika uz saglasnost Vijeća muftija.

Da bismo imali što jasniju sliku o modelu ovakvog načina organizovanja, prikupljanja i raspodjele zekata poslužiće nam sljedeće informacije koje su dobijene na području medžlisa Tešanj od onih koji izvršavaju ovu dužnost i koji su potencijalni izvršioци dužnosti zekata. Te informacije su sljedeće:

- Zekat razumijevaju kao obaveznu islamsku dužnost.
- Mjesec Ramazan je obično vrijeme izvršenja zekata

Postoje dvije kategorije onih koji izvršavaju ovu dužnost:

1. putem blokova Rijaseta Islamske zajednice (obične džematlije i to čine u džematu, kod mjesnog imama) i
2. putem žiralnog računa lokalnog medžlisa (vlasnici privatnih firmi ...).

Objе ove kategorije izvršilaca islamskih dužnosti zekata, sadekatu-l-fitra su uvjereni da prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra putem Bejtu-l-mala jačaju lokalni medžlis a ujedno izvršavaju svoju obligatnu dužnost.

¹¹ Fond u koga se prikupljaju sredstva od zekata, sadekatu-l-fitra i kurbana.

¹² Rijaset je najviši izvršni organ za vjerske, obrazovne, ekonomske, finansijske, pravne i druge poslove Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Raspodjela sredstava iz Fonda Bejtu-l-mal je pravična i dobro bi bilo putem lokalnog medžlisa distribuirati sredstva koja su namijenjena određenoj kategoriji korisnika Fonda Bejtu-l-mal (stipendije, vremenske neprilike...).

Da se ima povjerenje u Islamsku zajednicu i na ovaj način, pokazalo se da postoji sinhronizacija u funkcioniranju Islamske zajednice koja je organizirana kroz: džemat, medžlis, muftijstvo, Vijeće muftija i Rijaset.

Potrebno je stalno podsjećati na značaj zekata u očuvanju i prirastu imetka kod fizičkog i pravnog lica kao i na značaj činjenja dobra i halal zarade, u okvirima svoje porodice odnosno zajednice. Pojedinaac nalazi spas u zajednici kao što zajednica svoju jačinu i efikasnost crpi iz snage pojedinaca.

Ovo su važne informacije za uspješno prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra na jednom medžlisu. Svijest o nužnosti jedinstvene akcije daje bolje rezultate kao i povratna informacija džematu o rezultatima akcije.

Mr. Fuad OMERBAŠIĆ

ORGANIZACIJA PRIKUPLJANJA I RASPODJELE ZEKATA U SVIJETU

Uporedo sa reformama i sazrijevanjem muslimanskih društava, posebno u drugoj polovini dvadesetog stoljeća, jačala je svijest o potrebi boljeg uređenja pitanja zekata. Zekat je tokom stoljeća, posebno u vrijeme Muhammeda, alejhi-s-salam, pravovjernih halifa i njihovih časnih nasljednika, imao veoma važnu ulogu i bio jedan od glavnih stubova socijalne sigurnosti muslimanske države. U drugoj polovini dvadesetog stoljeća dolazi do ponovne aktualizacije njegove važnosti. Aktualiziranje pitanja sistematskog uređenja prikupljanja i raspodjele zekata rezultiralo je i donošenjem konkretnih mjera za uređenje ovog pitanja. Prva muslimanska zemlja koja je u dvadesetom stoljeću donijela zakon koji reguliše pitanja davanja, prikupljanja i raspodjele zekata bio je Jordan. U Jordanu je 1944. godine donesen Zakon o zekatu. Prema tom zakonu predviđeno je prikupljanje zekata na novac, stoku, zemlju i različite vrste robe.

Kada je u pitanju organizacija prikupljanja i raspodjele zekata, muslimanske zemlje se mogu podijeliti na one u kojima je prikupljanje regulisano zakonom i obavezno i one gdje ne postoji zakonom propisana obaveza niti odgovarajući zakonski okvir koji reguliše davanje i prikupljanje zekata. Zakoni o zekatu u Libiji, Saudijskoj Arabiji, Pakistanu, Maleziji, Sudanu i Jemenu su ovlastili organizacije za zekat da po sili zakona prikupljaju zekat na određene vrste imetka na koje postoji obaveza davanja zekata. Sa druge strane, u Iranu, Egiptu, Kuvajtu, Iraku, Bangladešu i Bahreinu zakoni koji regulišu pitanje prikupljanja i raspodjele zekata

propisali su da je davanje zekata dobrovoljno i da ne postoji obaveza usmjerenja prikupljenih sredstava od zekata u državne fondove. U državama, u kojima je prema državnom zakonu davanje zekata obavezno, propisane su i kazne za one koji krše odredbe tih zakona i izbjegavaju ovu obavezu.

Većina muslimanskih zemalja je zakone koji regulišu pitanje davanja, prikupljanja i raspodjele zekata donijela u drugoj polovini dvadesetog stoljeća. Odjel za zekat i porez na dohodak u okviru Ministarstva finansija Saudijske Arabije osnovan je 1951. godine i od tada Saudijska Arabija ima integrisan sistem zekata sa sistemom prikupljanja poreza na dohodak. Prema zakonu u Saudijskoj Arabiji koji tretira pitanje zekata, sva poslovna društva moraju biti registrovana u Odjelu za zekat i porez na dohodak i podliježu obavezi obračunavanja i davanja zekata. Obaveznici zekata mogu dio zekata dati i humanitarnim organizacijama koje su certificirane od strane Odjela za zekat i porez na dohodak, ali oni moraju obezbijediti odgovarajuće potvrde za to davanje. Sav prikupljeni zekat se transferira u Odjel za socijalnu sigurnost koji je zadužen za pružanje podrške za socijalno ugrožene osobe. Saudijska Arabija je prva zemlja koja je izradila Knjigovodstveni standard za zekat AS-013, izdat od strane Saudijske organizacije certificiranih knjigovođa 1999. godine. Odjel za zekat i poreze koji djeluje u okviru Ministarstva finansija Saudijske Arabije, u 2016. godini prikupio je zekat u iznosu od oko 4 milijarde američkih dolara.

U Sudanu je 1980. godine donesen Zakon o Zekat-fondu, kojim je osnovano Povjereničko vijeće koje je imalo zadatak da organizira i vodi prikupljanje i raspodjelu zekata, pod nadzorom Vrhovnog vijeća za vakufe i vjerske poslove, a 1984. godine donesen je zakon o zekatu i porezima koji je propisao obaveznost davanja i prikupljanja zekata na određene vrste vidljive i nevidljive imovine, poljoprivrednih proizvoda, stoke i minerala. Biro za zekat koji je zadužen za prikupljanje zekata dio je Ministarstva za društvenu brigu i planiranje.

Zakon o zekatu koji reguliše pitanje prikupljanja i distribucije zekata u Libiji, donesen je u oktobru 1971. godine. Zakon propisuje

obaveznost davanja zekata na stoku i poljoprivredne proizvode, dok finansijska sredstva nisu bila predmet obaveznog davanja zekata. U Libiji je Generalni direktorat za zekat bio zadužen samo za prikupljanje zekata, dok je distribuciju zekata vršio Odjel za društveno blagostanje. Prema zakonu 50% prikupljenog zekata se raspoređuje za potrebe siromašnih i nevoljnika, ne više od 10% za administraciju i potrebe direktorata i 30% koje je usmjeravano za rad organizacije Islamski poziv (da'va), specijaliziranu vladinu agenciju koja je djelovala i finansirala projekte izvan Libije.

U Ustavu Jemena zekat je naveden kao stub islama, kao i obaveznost države da posveti odgovarajuću pažnju organizaciji prikupljanja zekata i njegovoj distribuciji u skladu sa zakonom i principima Šerijata. Na osnovu toga su u Sjevernom Jemenu donesena dva zakona o zekatu 1975. godine kojim je osnovan i poseban Odjel za obaveze čija je nadležnost bila organizacija prikupljanja i raspodjele zekata, i zakon donesen 1980. godine kojim je predviđena reorganizacija ovog Odjela.

Prvi zakon o zekatu u Maleziji donesen je 1915. godine u saveznoj državi Kelantan i propisao obaveznost davanja zekata samo na rižu. Kasnije 1980. godine osnovan je Ured za zekat i finansije koji je bio u nadležnosti provincija. Zakonom o zekatu iz 1986. godine propisana je primjena propisa o zekatu u svim provincijama (državama) u Maleziji. Od 1990. godine Malezija uvodi korporativni pristup u organizaciji prikupljanja zekata, koji će se pokazati kao veoma uspješan. Prva agencija za zekat koja je registrovana kao kompanija koja će se baviti prikupljanjem zekata bila je Pusat Pungutan Zakat (PPZ), Centar za prikupljanje zekata u Kuala Lumpur. Ova agencija je bila, a i danas je zadužena za prikupljanje zekata na teritoriji Federalne teritorije koja obuhvata Kuala Lumpur i Putradžaju. Ova agencija je bila preteča osnivanju ostalih osam agencija za prikupljanje zekata koje djeluju na teritoriji Malezije. Ona djeluje kao kompanija u vlasništvu vlade i dobija određeni procenat od prikupljenog zekata za svoje aktivnosti, maksimalno jednu osminu, a ostale prihode prikupljanja transferira u poseban fond Bejtu-l-mal kojim upravlja vladina

agencija Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan-MAIWP, koja je zadužena za uređenje vjerskih pitanja na području Federalne teritorije Malezije.

Prema rezultatima prikupljanja u prethodnom desetljeću malezijske agencije, a posebno PPZ i Zakat Selangor mogu se svrstati među prvih pet u svijetu prema iskorištenosti potencijala prikupljanja zekata. U prvoj godini rada PPZ-a, u 1991. godini prikupljeno je 13 miliona ringita (6,5 miliona KM), da bi prikupljeni iznos zekata u 2016. godini dostigao 600 miliona ringita (290 miliona KM). U cilju što bolje koordinacije među agencijama koje rade na prikupljanju i raspodjeli zekata, vlada Malezije je osnovala poseban odjel, Odjel za vakuf, zekat i hadž (JAWHAR). Ovaj odjel djeluje u okviru Ureda premijera Malezije, što svjedoči o značaju koji ova država posvećuje ovim pitanjima.

U Indoneziji je prilično kasno uspostavljen sistem organiziranog prikupljanja i raspodjele zekata. Prvi zakon o zekatu donesen je 1999. godine, kojim je dopušteno osnivanje organizacija koje prikupljaju zekat na lokalnom nivou. Krovna nacionalna institucija za zekat BAZNAS-Nacionalni Odbor za zekat, osnovan je predsjedničkim dekretom, u januaru 2001. godine. Uprkos činjenici o zaostatku u sistematskom uređenju pitanja prikupljanja i raspodjele zekata u Indoneziji, BAZNAS je u relativno kratkom periodu od svog osnivanja uspio zabilježiti značajan rast prikupljanja zekata. Uloga BAZNAS-a je da koordinira rad svih agencija za zekat u Indoneziji, uključujući njihove agencije na nivou provincija i gradova, kao i privatne agencije za prikupljanje zekata koje se nazivaju Lembaga Amil Zakat (LAZ).

U Pakistanu su također, 1979. i 1984. godine doneseni zakoni o zekatu, a i u ustavu te države se naglašava potreba najboljeg načina organizacije i regulisanja pitanje zekata. Zekat i ušr su kao posebne obaveze date u nadležnost Centralnoj administracije za zekat, da ih prikuplja i distribuira kategorijama u potrebi. Interesantno je da se na čelu šesnaestočlanog Centralnog vijeća za zekat nalazi sudija Vrhovnog suda Pakistana.

Prvi oblici organiziranog prikupljanja i raspodjele zekata u Kuvajtu, koji je uključivao i novac i druge oblike imovine, javljaju se u vidu Zekat komiteta. Prvi Zekat komitet je osnovan 1973. godine u oblasti Houli. Kasnije, na osnovu Zakona broj 5, 1982. godine, osnovan je Bejtu-z-zekat Kuvajt, kao nezavisna vladina agencija. Glavni cilj ove agencije je da prikuplja i distribuira zekat i dobrovoljne priloge građana Kuvajta za humanitarne i projekte za opću korist, kao i promociju obaveze zekata, njegove važnosti i značaja međusobne solidarnosti. Iako u Kuvajtu davanje zekata nije obavezno, Bejtu-z-zekat je uspio zadobiti povjerenje velikog broja Kuvajćana i izrasti u jednu od najuspješnijih i najzapaženijih agencija za prikupljanje i raspodjelu zekata u svijetu.

Osnivanjem Nasir društvene banke 1971. godine, i Odjela za zekat, u okviru ove banke, 1972. godine, dolazi i do određenog vida organiziranog prikupljanja i raspodjele zekata u Egiptu. Oko 4.000 komiteta volontera širom Egipta radilo je u ovom programu banke. Ovi komiteti su uglavnom djelovali pri džamijama, školama, univerzitetima, firmama, društvenim klubovima i humanitarnim organizacijama.

Kada su u pitanju manjinske muslimanske zajednice u svijetu, značajne iskorake u organizaciji prikupljanja i raspodjele zekata ostvarile su agencije za prikupljanje zekata u Južnoj Africi, Indiji i Sjedinjenim Američkim Državama. U većini evropskih država i Australiji u kojima žive manjinske muslimanske zajednice, prikupljanje zekata se odvijalo putem džemata koji prikupljeni zekat uglavnom, u značajnoj mjeri, šalju u svoje matične države, kao i putem humanitarnih organizacija koje za razliku od džemata nemaju direktnu kontrolu od strane uleme.

Interesantno je iskustvo u organizaciji prikupljanja i raspodjele zekata u Južnoj Africi. Muslimani čine 1,5% populacije ove zemlje ili oko milion stanovnika. Međutim, iako prilično malobrojna zajednica, muslimani u Južnoj Africi su već početkom dvadesetog stoljeća posvetili značajnu pažnju uređenju pitanja zekata i njegovom organiziranom prikupljanju. Prve organizacije koje su

prikupljale zekat u Južnoj Africi su bile osnovane od strane uleme i podrazumijevale su prikupljanje zekata za potrebe siromašnih, islamsko obrazovanje i stipendiranje. Najznačajnija organizacija za prikupljanje zekata Južnoafrička nacionalna fondacija za zekat SANZAF je osnovan 1974. godine. SANZAF je u 2015. godini imao 29 ureda u pet provincija i 120 stalno zaposlenih osoba. Interesantna je činjenica da davaoci zekata u Južnoj Africi imaju poreske olakšice. Organizacije koje prikupljaju zekat prikupe oko 50 miliona, a SANZAF 8 miliona američkih dolara.

U Indiji, u kojoj trenutno živi preko 160 miliona muslimana, što je čini trećom zemljom u svijetu po broju stanovnika muslimana, postoje tri modela organizovanog prikupljanja i raspodjele zekata. Prvi model je prikupljanje i raspodjela koju vrše vjerske škole-medrese. Drugi model organiziranog prikupljanja i raspodjele zekata u Indiji je davanje zekata islamskim organizacijama za da'vu. Treći model, koji nastaje krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, su privatni zekat fondovi koje osnivaju određene grupe muslimanskih aktivista.

Što se tiče iskorištenosti potencijala i rezultata prikupljanja zekata u muslimanskom svijetu, procijenjeni potencijal zekata u svijetu je oko 600 milijardi USD. Potencijal zekata na globalnom nivou dovoljan je da zadovolji potrebe siromašnih, ugroženih muslimana i doprinese podizanju nivoa edukacije i razvoja muslimanskih i drugih zajednica. Ipak, iskorištenost potencijala na globalnom nivou je tek negdje oko 10%.

O ogromnim socijalnim razlikama u muslimanskom svijetu i nedostatku koordinacije u raspodjeli zekata svjedoči i činjenica da je veliki jaz između siromašnih i bogatih unutar značajnog broja muslimanskih država, a posebno je izražena razlika u životnom standardu stanovnika bogatih i stanovnika siromašnih muslimanskih država. Kao jedan od primjera navodimo da je BDP-bruto domaći proizvod po stanovniku Katara (koji je po ovom parametru najbogatija muslimanska država) 148 puta veći od bruto domaćeg proizvoda stanovnika Nigera (koji je najsiromašnija muslimanska država).

Analizirajući načine prikupljanja i raspodjele zekata u muslimanskim državama možemo ustvrditi da države sa jedinstvenim sistemom prikupljanja i raspodjele ostvaruju mnogo bolje regulacije, od onih u kojima ne postoji takav sistem. Integrirani sistem zekata i poreza na dohodak u Saudijskoj Arabiji i korporativni pristup u Maleziji pokazuju najbolje rezultate.

Kada je u pitanju način organizacije prikupljanja zekata u muslimanskim državama u Saudijskoj Arabiji, Pakistanu, Sudanu, Jemenu, Maleziji, Libiji djeluju državne agencije za zekat. Nezavisne državne agencije za zekat djeluju u Kuvajtu, Kataru, Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Indoneziji, Nigeriji, Egiptu, Jordanu, Libanu, Bahreinu, Bruneima, Bangladešu i odnedavno u Turskoj. Još uvijek u Indoneziji, Turskoj i značajnom broju muslimanskih država u Srednjoj Aziji i Africi veliku ulogu imaju nevladine i humanitarne organizacije koje prikupljaju zekat. U Evropi prikupljanje zekata u najvećoj mjeri vrše nevladine i humanitarne organizacije, kao i džemati u okviru krovnih organizacija etničkih zajednica.

Na globalnom planu, saradnja muslimanskih država i agencija za zekat još uvijek nije na odgovarajućem nivou i ni izbliza nisu iskorištene potencijalne mogućnosti zajedničkog djelovanja za unaprjeđenje ukupnog stanja Ummeta, a koje bi moglo u dobroj mjeri biti podržano dobro osmišljenim aktivnostima, finansiranim iz sredstava prikupljenog zekata. Nakon neuspjelog pokušaja formiranja agencije na nivou članica OIC-Organizacije Islamske Saradnje, WZO-Svjetske Zekat Organizacije, koja se u nekoliko godina svoga djelovanja nije uspjela nametnuti kao lider i voditi procese na globalnom planu, trenutno najznačajniju ulogu kada je u pitanju saradnja agencija za zekat na globalnom planu ima WZF-Svjetski Zekat Forum, organizacija koja je osnovana 2010. godine. Sjedište Svjetskog Zekat Foruma je u Džakarti u Indoneziji i u posljednjih nekoliko godina, putem organizacije međunarodnih konferencija, sastanaka i procesa standardizacije u zekat menadžmentu, ova organizacija se nameće kao lider u muslimanskom svijetu na polju saradnje agencija za zekat i drugih faktora

uključenih u organizaciju i vođenje procesa vezanih za promociju, prikupljanje i raspodjelu zekata.

Svjetski Zekat Forum, zajedno sa IRTI-Institutom za obuku i istraživanja Islamske banke za razvoj iz Džide, Centralnom bankom Indonezije i BAZNAS-krovnom organizacijom za zekat agencije iz Indonezije, vodi i veoma važan proces razvoja međunarodnih standarda za zekat menadžment i uvođenje standardizacije koja ima za cilj da unaprijedi rad agencija za zekat i unaprijedi njihovu saradnju, ali i postavi standarde koje su agencije uopće ovlaštene da se bave ovim pitanjem i poslovima.

Mr. Elnur SALIHOVIĆ

PRILOG

HUTBA (FETVA) REISU-L-ULEME O ZEKATU¹³

Hvala Allahu. Njemu se zahvaljujemo i od Njega pomoć i oprost tražimo. Njemu se utječemo od poroka i ružnih djela naših.

Onoga koga Allah na pravi put uputi – niko u zabludu ne može odvesti, a onoga koga On u zabludi ostavi – niko na pravi put ne može uputiti.

Svjedočimo da je samo Allah bog i da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik. On ga je, uistinu, poslao svjetovima da radosnu vijest donese i da opomene, prije nego što nastupi Sudnji dan.

Onaj ko se pokorava Allahu i Njegovom Poslaniku na pravom je putu. Onaj koji se – Njemu i Njegovom Poslaniku – ne pokorava, u velikoj je zabludi.

Molimo Allaha, našeg Gospodara, da nas uvrsti među one koji se Njemu i Njegovom Poslaniku pokoravaju, koji se nadaju Njegovu zadovoljstvu i koji se čuvaju Njegove srdžbe. Mi smo Njegovi i Njemu pripadamo.

Draga braćo i sestre.

Živimo u vremenu u kojem su mnogi ljudi izgubili pravac u svom u životu. Koji je smisao života ne postavlja se više kao važno pitanje. Čovjek nije sam na svijetu, već je dio velike kosmičke barke koja plovi od stvaranja do smrti.

¹³ Hutba održana 29. jula 2013. godine u Carevoj džamiji u Sarajevu.

Namazom i postom, koji počivaju na osnovama najdublje ljudske pobožnosti (takvaluka) prema Uzvišenom Allahu (dž.š.) čovjek može prodrijeti u tajnu vlastitog postojanja.

Shodno tome, čovjek može otkriti svoje, kao i mjesto drugih na ovome svijetu: živih i neživih stvorenja kojima je okružen na Zemlji. Njegova ljubav prema Bogu i onome što je On stvorio može biti ojačana ovim poimanjem.

Vjernik uči da služenjem Bogu, saraduje sa svojim bratom i sestrom, u interesu dobrote i jačanja pobožnosti. Tako jači pomaže slabijem, a bogatiji dijeli siromasima od onoga što mu je Allah dao od imetka. Živo vjerovanje znači lojalnost Allahu i njegovoj odredbi, solidarnost s ljudima i bratstvo s vjernicima.

Zekat, koji je propisan i naređen imućnim vjernicima, stavljen je u obavezu kao zaduženje prema potrebama Zajednice (umme) čije se neizvršavanje ne prašta.

Poslanik u tom smislu veli: “Kada daš zekat na svoj imetak, ispunio si obavezu”. (Tirmizi i Ibn Madže)

Činiti više od onoga što je zekatom odedeno predstavlja vrhunsko milosrđe.

Naši uzoriti alimi su uočili da Kur’an na mnogo mjesta pridružuje obavezu zekata namazu, a Poslanik (a.s.) ga je ubrojao u pet stubova vjere. U časnom Kur’anu se kaže:

Oni koji vjeruju i koji čine dobra djela, i koji namaz obavljaju i koji zekat daju – njima pripada nagrada njihova kod Gospodara njihova. Nema njima straha, niti će oni tugovati.

(El-Bekare, 277)

Namaz obavljajte i zekat dajite, i u namazu ruku činite s onima koji ruku čine.

(El-Bekare, 43)

O zekatu i drugim činima milosrđa Allah jasno govori na mnogo mjesta u Svojoj Knjizi. Milosrđe je najviši stepen vjerovanja i

ono zaslužuje Allahovu pažnju, zbog čega ga je Gospodar svjetova smjestio odmah poslije vjere u Svoj Zat, navodeći nas na zaključak da su vjerovanje u Boga i milosrđe nerazdvojivi, te da jedno iz drugoga proizlazi.

Poslušajmo kako se Allah obraća Poslaniku u vezi s onim koji zanemari milosrđe:

Znaš li ti onoga koji onaj svijet poriče? Pa to je onaj koji grubo odbija siročje, i koji da se nahrani siromah – ne podstiče. A teško onima koji, kad molitvu obavljaju, molitvu svoju kako treba ne izvršavaju, koji se samo pretvaraju i nikome ništa u naruč ne daju!

(El-Ma'un, 1-7)

A ti obraduj poslušne, one čija srca zatrepere kada se ime Allahovo spomene, i one strpljive na sve što ih zadesi, i one koji namaz obavljaju i iz onoga čime smo ih Mi opskrbili dijele.

(El-Hadždž, 34-35)

Zekat je materijalna obaveza koju islam povezuje sa osnovama imana, daje joj se svetost ibadeta i uzvišenost obreda i čini je odrazom uvjerenja koji ispunjavaju srce mu'mina.

Časni Kur'an ubraja zekat u osnovne temelje islama kojih se ne odriče i o kojima ne prihvata nikakvu diskusiju:

A naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da molitvu obavljaju i da zekat udjeljuju: a to je – ispravna vjera.

(El-Bejjine, 5)

Između zekata, kao obaveze, i milosrđa, kao unutarnjeg poticaja na dobro, Allah je želio odrediti razliku, tako što je zekat učinio Svojim pravom, ne ostavljajući ga na ljudsku dobru volju.

U odnosu na onoga ko ga daje on predstavlja čišćenje imetka, duhovno uzdizanje i lijek od škrtosti i tvrdičluka.

Allah naređuje Poslaniku (a.s.) da uzme zekat iz imetaka vjernika, s nalogom i ovlaštenjem muslimanske zajednice kada kaže:

Uzmi od dobara njihovih zekata, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš.

(Et-Tevbe,103)

On (subhanehu ve te'ala) sam određuje kategorije ljudi i društvenih potreba kojima pripada i u koje se on ima trošiti pa kaže:

Zekat pripada samo siromasima, i bijednicima, i onima koji ga sakupljaju, i da se srca ljudi pridobiju, i za oslobađanje robova, i ljudima dugom savladanim, i na Allahovom putu, i putniku-namjerniku! Tako je odredio Allah! A Allah sve zna i mudar je!

(Et-Tevbe, 60)

Kur'an zapravo nepriznavanje zekata i lišavanja drugih njihovih prava u zekatu smatra vidom nepriznavanja vjere, o čemu jasno govori sljedeći ajet:

A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju, koji zekat ne daju i koji u onaj svijet ne vjeruju.

(Fussilet, 6-7)

Zekat smanjuje mržnju, i ublažava žestinu sukoba između imućnih i siromašnih. Tome je bila svjedok historija islamskog društva kroz sve generacije koje su poštovalе ovu obavezu. Islamsko društvo je bilo zaštićeno od bijede i siromaštva. Svaki pojedinac je u njemu živio dostojno i plemenito, bez sramote i poniženja.

Da je zekat dužnost i obaveza muslimana, a njegovo prikupljanje odgovornost predvodnika muslimanske zajednice, vidimo i iz postupka Resulullahovog nasljednika hazreti Ebu Bekra, koji je zahtijevao od muslimana da izdvajaju zekat. Kada su u nekim plemenima odbili to učiniti, smatrao je to povrjedom temelja vjere, položenog u samoj kur'anskoj objavi.

U krajnjoj nuždi poveo je oružanu intervenciju protiv onih koji su skrnavili ovu obavezu i uskratili pravo zajednici muslimana na dio imetka u imovini bogatih, a da bi uspostavio potpunu primjenu islamskih propisa.

Vođen tom odlukom, na temelju Kur'ana i sunneta, u svojstvu poglavara Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini po ovlastima iz menšure, po kojoj su muslimani u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji, te Bošnjaci izvan domovine članovi jedne Zajednice, obznanjujem da je izdvajanje zekata i sadekatu-l-fitra u fond Bejtu-l-mal Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini obaveza (farz) svakog muslimana i muslimanke, proistekla iz Kur'ana, sunneta i idžma'a (konsenzusa) naše Zajednice.

U tim sredstvima je pravo siromaha i slabih, te pravo ispunjavanja potreba očuvanja, funkcioniranja i unaprjeđenja rada institucija i ustanova Islamske zajednice, koje iziskuju vrijeme i mjesto.

Ovim putem, hutbom u Fatihovoj (Carevoj) džamiji u Sarajevu, izvršavam obavezu reisu-l-uleme da braći i sestrama, muslimanima i muslimankama, skrenem pažnju na obavezu izdvajanja zekata i sadekatu-l-fitra iz naših imetaka, kako bismo ih učinili čistim. Činim to ponukan Allahovim riječima:

Ako Allahu drage volje zajam date, On će vam ga mnogostruko vratiti i oprostiće vam, jer Allah je blagodaran i blag.

(Et-Tegabun,17)

Za sve one koji to učine molim Allahov blagoslov do Sudnjega dana, uvećanje njihove opskrbe i milost Allaha (dž.š.) za njih i njihovo potomstvo.

Jer Allah je rekao:

....A milost Moja obuhvaća sve: daću je onima koji se budu grijeha klonuli i zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali.

(El-A'raf, 156)

Braćo i sestre!

Upućujmo dove Allahu za bereket u našim životima i poslovima. On dolazi s iskrenošću i predanim izvršavanjem obaveza. Kad god smo bili iskreni u našim namjerama i poslovima, Allah nam je dao Svoj bereket.

Stoga, nemojmo u našim namjerama pridruživati druge Allahu, da On ne bi podigao bereket u našim poslovima i ponizio nas u očima naših dušmana.

Okrenimo se Allahu i jedni drugima! Pojačajmo naše ibadete i investirajmo u međusobne odnose: ljubavlju i pažnjom prema roditeljima, rodbini i komšijama. Među njima ima sigurno onih kojima je potrebna naša pažnja, makar i u lijepoj riječi iskazana. Ne zaboravimo da je i naš Poslanik (a.s.) bio jedan od njih.

On nas je mudro uputio svojim riječima:

“O ljudi, vi imate putokaze, pa ih slijedite. Vi imate svoj cilj; stoga, idite tom cilju. Vjernik živi između dva straha: prošlosti, za koju ne zna šta je Allah s njom uradio, i budućnosti, za koju ne zna šta mu je Allah u njoj odredio. Zato, neka svako od vas uzme od sebe za sebe. Od dunjaluka svog za Ahiret svoj. Od mladosti za starost. Od života za smrt. Tako mi Allaha, u Čijoj ruci je Muhammedov život, poslije smrti nema pokajanja, poslije dunjaluka nema staništa, osim Dženneta ili Džehenema. Kažem vam ovo i molim Allaha da nam oprost.”

Allahu Uzvišeni, daruj nam Svoju milost, oprost nam grijeha i sačuvaj od džehennemske vatre.

Učvrsti nas u namjeri da samo Tebi ponizni budemo.

Obdari nas voljom za ibadetima i pokornošću, Ti Koji primaš pokajanja i dove! Amin!

HUTBA MUFTIJE SARAJEVSKOG I FETVEI EMINA ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BIH POSVEĆENA ZEKATU¹⁴

Hvala Allahu. Njemu se zahvaljujemo i od Njega pomoć i oprost tražimo. Njemu se utječemo od poroka i ružnih djela naših. Onoga koga Allah na pravi put uputi – niko u zabludu ne može odvesti, a onoga koga On u zabludi ostavi – niko na pravi put ne može uputiti.

Svjedočimo da je samo Allah bog i da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik. On ga je, uistinu, poslao svjetovima da rado-snu vijest donese i da opomene, prije nego što nastupi Sudnji dan.

Onaj ko se pokorava Allahu i Njegovom Poslaniku na pravom je putu. Onaj koji se – Njemu i Njegovom Poslaniku – ne pokorava, u velikoj je zabludi.

Molimo Allaha, našeg Gospodara, da nas uvrsti među one koji se Njemu i Njegovom Poslaniku pokoravaju, koji se nadaju Njegovu zadovoljstvu i koji se čuvaju Njegove srdžbe.

Poštovani džema'ate,

Ovo je druga džuma u mubarek mjesecu ramazanu. Smatramo da je ovo pravo vrijeme da podsjetimo vjernike i vjernice na važne islamske imovinske ibadete i obaveze, od kojih se jedna, a to je zekat, izvršava tokom cijele godine, najčešće tokom ramazana, dok je druga, sadekatu-l-fitr, vezana isključivo za mjesec ramazan. U ovoj hutbi ćemo govoriti o ovim, za muslimane i Islamsku zajednicu, izuzetno važnim ibadetima, naglašavajući posebno obavezu organiziranog prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra u fond Bejtul-mal.

O ovim dvjema islamskim obavezama moramo govoriti češće, a posebno tokom ramazana. Nažalost, još uvijek ima priličan broj muslimana koji ne izvršavaju ove važne islamske obaveze ili ih izvršavaju individualno, po svom nahodjenju, na način da ih ne izdvajaju u Bejtul-mal. Također, među tumačima islama kod

¹⁴ Hutba održana 26. juna 2015. godine u Carevoj džamiji u Sarajevu.

nas, zvanim i samozvanim, ima i onih koji se neoprezno upuštaju u tumačenje 60. ajeta sure Et-Tevbe u kojem se govori o raspodjeli zekata, bez pravovremenog pojašnjenja uloge islamske vlasti, odnosno Islamske zajednice kod nas, u organizaciji prikupljanja zekata, sugerirajući slušaocima da i sami mogu izdvojiti zekat spomenutim korisnicima. Zanimljivo je da ti “samozvani tumači” imaju veće povjerenje u idžtihad neukih pojedinaca, u smislu načina raspodjele zekata, od nadležnih organa Islamske zajednice. Teško je povjerovati da nisu svjesni posljedica svoga tumačenja po Islamsku zajednicu, njen rad i razvoj, pa i opstojnost u ovim krajevima. Organizirano prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra kod nas pokazatelj je jedinstva, samostalnosti i suvereniteta naše Islamske zajednice.

Zekat je jedan od najvažnijih ibadeta u islamu. Spada u kategoriju islamskih šartova (uvjeta islama), kojima se iskazuje i potvrđuje pripadnost islamu i islamskoj zajednici. I po svojoj formi i po svojoj suštini i cilju, izdvajanje zekata je jedinstven ibadet. Možemo ga definirati kao imovinski ibadet koji se sastoji od izdvajanja precizno definiranog dijela određene vrste imovine u poseban fond Bejtu-l-mal iz kojeg se, prema prioritetima, koje određuje “ulu-l-emr – legitimna islamska vlast”, dijeli Kur’anom određenim korisnicima.

Kao jedan od temelja vjere, zekat je uz namaz, svjedočenje Allahove jednoće i Muhammedova poslanstva, post i hadž, naglašen kao ključni uvjet ulaska u islam i muslimansku zajednicu:

Ali ako se oni budu pokajali i namaz obavljali i zekat davali, braća su vam po vjeri.

(Et-Tevbe, 12)

Nijekanje ove obaveze izvodi osobu iz islama, a njeno neizvršavanje tretira se teškim grijehom. Dovoljno je kao ilustraciju navesti primjer prvog halife Ebu Bekra koji je primijenio mjere državne prinude protiv onih koji su odbili izdvajanje zekata u Bejtu-l-mal. Tom prilikom je izgovorio poznate riječi: “Tako mi

Allaha, boriću se protiv onoga ko pravi razliku između namaza i zekata. Allaha mi, ko odbije samo jedno davanje (tj. jednu devu ili ovcu na ime zekata) koje je činio u vrijeme Poslanika ja ću se boriti protiv njega.”

Glavni smisao ustanove zekata jeste iskazivanje pokornosti Uzvišenom povinjavanjem Njegovoj naredbi i vršenjem ovog ibadeta. Ibadetom zekata ostvaruje se čistoća imovine i čistota duše. Imovina se čisti od tuđeg hakka, a duša od pokuđenih osobina škr-tosti, sebičnosti i pohlepe za dunjalukom. Zekatom se štiti i uve-ćava imetak. Uzvišeni kaže:

...Što god vi udijelite, On će to nadoknaditi, On najbolje op-skrbljuje.

(Sebe', 39)

A za milostinju koju udijelite da biste se Allahu umilili – takvi će dobra djela Svoja umnogostručiti.

(Er-Rum, 39)

Poslanik, s.a.v.s., kaže: “Kada izdvojiš zekat, iz svog imetka si od-stranio njegovo zlo.” (El-Hakim) Zabilježeno je da je Muhammed, a.s., rekao: “Zaštitite svoj imetak davanjem zekata.” (Ebu Davud) Ovi ciljevi su jasno naznačeni u 103. ajetu iz sure Et-Tevba: *da ih njime očistiš i blagoslovljenim učiniš*. Pored naznačenog, nikako se ne može zanemariti važnost društvene solidarnosti, osjećaja od-govornosti za zajednicu, njezin razvoj i perspektivu te smanjenje jaza između bogatih i siromašnih.

Od Enesa ibn Malika se prenosi da je neki čovjek iz Benu Temi-ma došao Poslaniku, s.a.v.s., govoreći: “O Božiji Poslaniče, ja posje-dujem velik imetak i veliku porodicu, pa me uputi kako da postu-pam sa tom imovinom? Poslanik, s.a.v.s., je rekao: “Izdvoji zekat iz svog imetka jer te on čisti, pazi svoju rodbinu, ne zaboravi pravo siromašnoga, komšije i onoga ko prosi!” (Ahmed) U citiranom ha-disu se apostrofiraju tri obaveze: prva je izdvajanje zekata, potom briga o rodbini te na koncu pravo koje imaju siromašni, komšije i

prosjaci. Poslanik, a.s., je jasno razdvojio obavezu zekata od obaveze individualnog pomaganja rodbine i sirotinje.

Sadekatu-l-fitr, koji je propisan 2. godine po hidžri kada je propisan i post, kao obaveza po osobi a ne imovini, pored navedenoga, ima za cilj čišćenje posta od eventualnih manjkavosti i natruha kako bi, tako očišćen, bio primljen od Uzvišenoga Allaha.

Ulema je saglasna da je izdvajanje zekata u Bejtu-l-mal obaveza imućnih vjernika ukoliko vlast na organiziran način prikuplja i raspodjeljuje zekat i pozove vjernike da na taj način izvrše svoju obavezu, što jeste slučaj s našom Islamskom zajednicom.

Na obavezu organiziranog prikupljanja zekata ukazuju kur'anski ajeti, sunnet Allahovog Poslanika i praksa hulefai-rašidina.

Uzvišeni Allah u Kur'anu naređuje Poslaniku, a.s., kao predstavniku islamske vlasti:

Uzmi iz imovine njihove zekat da ih njime očistiš i blagoslovljenim učiniš.

Adresat ove naredbe je izravno Vjerovjesnik, a.s., koji je predstavljao islamsku vlast, što znači da se odnosi i na sve one koji budu u sličnoj situaciji kasnije. Ajet ovlašćuje i zadužuje Vjerovjesnika, a.s., a poslije njega sve one koji budu u njegovoj poziciji predvođenja Zajednice, da organizira prikupljanje zekata. Istodobno, implicitno se obaveznici zadužuju da svoj zekat predaju prikupljačima ovlaštenim od islamske vlasti, jer u protivnom, naredba bi bila nesprovodiva.

Budući da je ovaj ajet pojašnjavajući i ograničavajući za sve ajete koji u općenitoj formi naređuju izvršenje obaveze zekata: “*ve atu-z-zekate...*”, oni se trebaju razumijevati i tumačiti u duhu spomenutog pojašnjenja/ograničenja.

Također, kur'anski ajet iz sure Et-Tevba (*Inneme-s-sadekatu li-l-fukarai..*), koje pojedini tumači ponekad interpretiraju na način koji ostavlja prostor za dvosmislen odnos prema obavezi organiziranog prikupljanja zekata, očigledan je argument u prilog organiziranog prikupljanja zekata. Naime, među korisnicima se

izričito spominje kategorija “*ve-l-‘amiline alejha*”, tj. oni koji organiziraju i rade na prikupljanju zekata. Samo ova činjenica bi bila dovoljna da ukaže na obavezu organiziranog prikupljanja zekata, jer čemu usmjeravanje prikupljenih sredstava na organizaciju prikupljanja, ako to nije obaveza, budući da taj dio umanjuje dijelove ostalih kategorija korisnika.

Spomenuti ajet sadrži: pojašnjenje korisnika, ovlaštenje islamskoj vlasti da organizira službu za prikupljanje i raspodjelu zekata te ograničenje u raspodjeli na definirane korisnike. Adresat ovog zaduženja, pojašnjenja i ograničenja jeste legitimna islamska vlast koja se brine o interesima Ummeta/zajednice. Ona je ta koja određuje prioritete u raspodjeli, sukladno sunnetu Muhammeda, a.s., a ne pojedinci individualno.

Općepoznata je činjenica u sunnetu da je Vjerovjesnik, a.s., organizirao službu čiji su službenici (su’at) imali zadatak da prikupljaju zekat u Bejtu-l-mal.

Praksa Hulefai-rašidina, također, potvrđuje princip organiziranog prikupljanja zekata u Bejtu-l-mal. Već smo spomenuli riječi hazreti Ebu Bekra upućene odmetnicima koji su bili umislili da ova obaveza više ne vrijedi nakon smrti Allahovog Poslanika: “Tako mi Allaha, ako mi uskrate jednu devu koju su davali Allahovom Poslaniku na ime zekata, borit ću se protiv njih zbog tog odbijanja.”

Ovdje treba napomenuti da se argumenti koji govore o šerijatskoj utemeljenosti organiziranog prikupljanja zekata izravno odnose na ustanovu zekata, ali isti propis primjenjujemo i na sadekatu-l-fitra na temelju analogije, posebno uzimajući u obzir da su korisnici sadekatu-l-fitra, prema propisu u našem mezhebu, identični kao i korisnici zekata, što znači da se sredstva sadekatu-l-fitra mogu usmjeriti za kategorije “*ve-l-‘amiline alejha*” i “*fi sebilillah*”, tj. različite vjerske aktivnosti čiji je cilj promoviranje islama i njegovih vrijednosti.

Muslimani, članovi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u domovini i dijaspori, dužni su uključiti se u jedinstvenu akciju prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra koju vodi Rijaset Islamske

zajednice. Izvršavajući ove svoje vjerske obaveze na spomenuti način oni potvrđuju svoju pripadnost i lojalnost Zajednici. Prema tome, izdvajajući zekat i sadekatu-l-fitr u Bejtu-l-mal, vjernici time izvršavaju svoju obavezu, a nadležni organi Islamske zajednice preuzimaju odgovornost za pravilnu raspodjelu prikupljenih sredstava na način kako je to Kur'an časni definirao. Podsjećamo da je reisu-l-ulema Husein ef. Kavazović, u svojstvu vrhovnog muftije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, prošle godine (u ramazanu) donio fetvu kojom se potvrđuje princip organiziranog prikupljanja zekata i sadekatu-l-fitra, te sukladno tome, naglašava obaveza svih muslimana koji pripadaju našoj Zajednici da zekat i sadekatu-l-fitr uplaćuju isključivo u fond Bejtu-l-mal putem odgovarajućih blokova. Svevišnji u Kur'anu zapovijeda:

O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim...

(En-Nisa', 59)

Poštovani džema'ate,

Nadamo se da ćete i ove godine kao i proteklih godina izvršiti svoje imovinske ibadete na propisani način moleći Allaha, dž.š., da vas nagradi Svojom neizmjernom nagradom.

Milostivi Allahu, smiluj nam se u ovom mubarek mjesecu, oprosti nam grijeha i zaštititi nas od vatre džehennemske. Podari nam imetak i bereket u njemu, učini nas od onih koji pomažu druge i koji koriste svojoj Zajednici. Pomozi nas u činjenju dobra i uvećaj naša dobra djela. Oplemeni naše duše. Primi naše namaze, naš post, naš zekat i sadekatu-l-fitr i uvedi nas u Džennet, tako ti Tvoje milosti.

Amin, ja Rabbe-l-alemin!